

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΜΑΝΙΑΤΗ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ
ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΚΕΦΑΛΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : ΓΙΑΚΟΥΜΑΤΟΣ ΑΡΙΣΤ.

ΠΑΤΡΑ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
----------	---

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
----------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ - ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΝΟΗΤΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	8
--	---

1.2 ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	11
--	----

1.3 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ Χ/Ο ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	14
---	----

1.3.1 ΟΙ ΜΑΓΕΙΡΕΣ (COOKS)	15
---------------------------	----

1.3.2 ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ (RECIPES)	15
---------------------------	----

1.3.3 ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ (INCENTIVES)	16
-------------------------------	----

1.3.4 Η ΕΠΙΒΛΕΨΗ (MONITORING)	16
-------------------------------	----

1.3.5 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ (END RESULTS)	17
----------------------------------	----

1.4 ΠΟΥ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ	17
---	----

1.5 ΑΙΤΙΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	19
---------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΙΣ Χ/Ο ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	27
2.2 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΕΣΟΔΩΝ (EARNINGS MANAGEMENT – REVENUE RECOGNITION)	28
2.3 ΠΑΓΙΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	32
2.4 ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	35
2.5 Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ – ΕΛΕΓΚΤΩΝ	39
2.6 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	43
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ</u>	
3.1 ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ	49
3.2 Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	50
3.3 ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	54
3.3.1 ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΓΚΛΙΣΗ	56
3.3.2 Η ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	58
3.3.2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΟ	58
3.4 ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ	60
3.4.1 ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΩΝ Δ.Π.Χ.Π.	61
3.4.2 Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ Δ.Π.Χ.Π.	61

3.4.3 ΠΟΣΟΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΔΠΧΠ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	63
--	----

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΚΡΙΣΗΣ**

4.1. Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ SUB-PRIMES	65
4.2. Η ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ, Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ, ΤΟ ΗΘΙΚΟ ΔΙΛΗΜΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ Ο ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣ	66
4.3 ΟΙ ΔΥΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΠΕΝΔΥΤΕΣ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΞΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ (Χ.Α.Α.)	78
4.4 Η ΚΡΙΣΗ ΦΤΑΝΕΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	80
4.5 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ 2009-2010	81
4.6 ΤΟ ΞΕΠΟΥΛΗΜΑ	83
4.7 Η GOLDMAN SACHS «ΣΥΝΕΡΓΟΣ» ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	85
4.8 ΠΩΣ ΟΔΗΓΗΘΗΚΑΜΕ ΣΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΩΝ 300 ΔΙΣ. ΕΥΡΩ	88
4.9 ΤΙ ΑΠΟ ΑΥΤΑ ΓΝΩΡΙΖΑΜΕ; ΠΟΙΑ ΑΠΟ ΑΥΤΑ ΕΠΙΔΙΩΞΑΜΕ ΝΑ ΣΥΜΒΟΥΝ;	91
4.10 ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ	98
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ</u>	100

**Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΡΙΣΗ**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 111

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ 114

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο της Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων (Falsified / Fraud Financial Statements), καθώς και της διαχείρισης των εσόδων μιας επιχείρησης έχει προσελκύσει έντονα το ενδιαφέρον κοινού, επενδυτών, χρηματοοικονομικών αναλυτών και άλλων επιστημόνων του οικονομικού τομέα. Μάλιστα, παγκοσμίως υπάρχουν πολλά παραδείγματα εμφάνισης του φαινομένου, το οποίο σε πολλές περιπτώσεις δεν έχει εντοπιστεί ακόμη. Σύμφωνα με τον Rezaee, (2002), μία από τις πιο αξιοσημείωτες περιπτώσεις στον εικοστό αιώνα συνέβη το έτος 1970, όταν ένας τολμηρός πωλητής ασφαλιστικών συμβολαίων, ο Stanley Goldblum, κατάφερε με μεγάλη ευκολία να προσθέσει στο πελατολόγιό του 65.000 ανύπαρκτους πελάτες και να παρουσιάσει εν τέλει μία αύξηση των στοιχείων του Ενεργητικού της εταιρίας του – της “Equity Funding” - κατά 800 εκατομμύρια δολάρια, ακριβώς κάτω από τη μύτη της ανεξάρτητης εταιρίας που είχε αναλάβει τον έλεγχο της “Equity Funding”. Από τη στιγμή αυτή και έπειτα, το φαινόμενο της λογιστικής απάτης ή παραποίησης (fraud) σε συνδυασμό με τις επαναλαμβανόμενες αποτυχίες των ελεγκτών αποτέλεσαν σημείο αναφοράς σε παγκόσμια κλίμακα με πιο χαρακτηριστικά και πρόσφατα τα παραδείγματα εταιριών – κολοσσών στους κλάδους τους, όπως οι: Enron Corporation, Lucent, Xerox, Rite Aid, Cendant, Sunbeam, Waste Management, Global Crossing, WorldCom, Adelphia, και Tyco.

Σύμφωνα με τον Σπαθή (2002) “το θέμα είναι τεράστιο επειδή εκτός από τα στελέχη της εταιρείας που οδηγείται σε μια τέτοια πρακτική, εμπλέκονται επίσης εταιρείες ορκωτών λογιστών καθώς και χρηματοπιστωτικοί οίκοι”. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Enron, η πτώχευση της οποίας υπολογίζεται ότι κόστισε περίπου 70 δισεκατομμύρια δολάρια στην αγοραία κεφαλαιοποίηση με άμεσα

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

θιγόμενους επενδυτές – μετόχους, εργαζόμενους και συνταξιούχους της εταιρίας, η διεθνής ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen φαίνεται να αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα άλλης επιχείρησης που ενεπλάκη σε μία τέτοια τεράστια ελεγκτική αποτυχία. Η υπόθεση αυτή έφερε στην επιφάνεια τα προβλήματα και τις αδυναμίες που επικρατούν στην ελεγκτική διαδικασία, με αποτέλεσμα ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι να πιστεύουν πλέον ότι οι ελεγκτές θα πρέπει στο εξής να ρίξουν βάρος στην εκμάθηση του τρόπου εντοπισμού του προβλήματος και όχι τόσο στην καταστολή του.

Το πρόβλημα της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων εμφανίστηκε πρόσφατα στην Ελλάδα, και οι πτυχές του αναδείχθηκαν κυρίως με τη μεγάλη κρίση από την οποία διήλθε το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών κατά το έτος 2000. Ωστόσο, ο όρος αυτός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με έναν άλλο οικονομικό όρο που ακούει στο όνομα “Έπινοητική Λογιστική” και πρόκειται ουσιαστικά για την τεχνική που χρησιμοποιούν οι εκάστοτε παραπονητές για να πετύχουν το σκοπό τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παραποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων αποτελεί, πλέον, το σύγχρονο πρόβλημα της παγκόσμιας οικονομίας. Οι πτυχές της είναι πολλές και οι επιπτώσεις που μπορεί να προκαλέσει εκτείνονται σε οικονομικό, κοινωνικό, ηθικό, πολιτικό και νομικό επίπεδο.

Για το λόγο αυτό, με τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία, θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε και να σκιαγραφήσουμε τα βασικά συστατικά του φαινομένου, από τις γενεσιουργές του αιτίες και τις μορφές που μπορεί να λάβει ως και τις συνέπειες και τους τρόπους αντιμετώπισης, πρόληψης και καταστολής του.

Τέλος παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ερευνάς μας που έγινε με την χρήση ερωτηματολογίου σε δείγμα 50 φυσικών προσώπων – εταιρειών που δραστηριοποιούνται στον ευρύτερο επαγγελματικό χώρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ - ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΝΟΗΤΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Καταρχήν, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο όρος “**Επινοητική ή Δημιουργική Λογιστική**” (**Creative Accounting**) είναι σχετικά νέος, το πρόβλημα όμως της σκόπιμης παρέμβασης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων είναι αρκετά παλιό. Αν και δεν υπάρχει μέχρι στιγμής συμφωνία των ειδικών ως προς την ακριβή ονομασία του εν λόγω προβλήματος (αλλά και ούτε ως προς τον όρο **Επινοητική Λογιστική**), ωστόσο ο όρος **Creative Accounting** φαίνεται να το αποδίδει σαφέστερα και ευστοχότερα σε σύγκριση με τους κατά καιρούς άλλους χρησιμοποιούμενους ορισμούς, όπως για παράδειγμα τους εξής:

α) **income smoothing** και **earnings manipulation** ή διαφορετικά τους σκόπιμους εκείνους χειρισμούς που αποβλέπουν στον περιορισμό των έντονων διακυμάνσεων των κερδών, δηλαδή στη σταθεροποίηση ή ομαλοποίηση τους,

β) **window dressing** ή διαφορετικά στον ευπρεπισμό και τη βελτίωση των λογιστικών καταστάσεων με σκόπιμες πράξεις ή παραλείψεις, ώστε να εξυπηρετούνται καλύτερα οι στόχοι της επιχείρησης,

γ) **cosmetic accounting**,

δ) **cook the books** και άλλους παρόμοιους.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Στο σημείο αυτό, λοιπόν, μπορούμε να ορίσουμε την Επινοητική Λογιστική ως “την εκμετάλλευση των αδυναμιών των λογιστικών κανόνων και νόμων ή ακόμα και την παραβίαση αυτών, με απώτερο σκοπό την παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων, όχι όπως αυτές θα έπρεπε κανονικά να είναι, αλλά όπως συμφέρει κάθε φορά την επιχείρηση να εμφανίζονται”¹

Άλλες απόψεις σχετικά με τη Δημιουργική Λογιστική που υπάρχουν στη διεθνή βιβλιογραφία και συγκεκριμένα στα πλαίσια της Μεγάλης Βρετανίας είναι οι παρακάτω, όπως συναντώνται σε σχετικό άρθρο των **Amat, Blake και Dowds (1999)**:

Û Η άποψη του **Ian Griffiths (1986)**, ο οποίος γράφοντας από την πλευρά του δημοσιογράφου που ασχολείται με θέματα που άπτονται του επιχειρηματικού κόσμου παρατηρεί ότι “κάθε επιχείρηση στη Μεγάλη Βρετανία παραμορφώνει τα κέρδη της. Όλες οι δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις βασίζονται σε ένα διακριτικό και ευπρεπές “μαγείρεμα των βιβλίων”, το οποίο προσπαθεί να κρύψει κάθε ενοχή του επιχειρηματία όταν διατίθεται στο κοινό και που σε τελική ανάλυση είναι απόλυτα δικαιολογημένο”.

Û Η άποψη του **Michael Jameson (1988)**, ο οποίος εξετάζει το πρόβλημα από την πλευρά των λογιστών, ισχυριζόμενος ότι “η λογιστική διαδικασία αποτελείται από την ενασχόληση με πολλά και ποικίλα ζητήματα ελεύθερης κρίσης της επίλυσης αντικρουόμενων προσεγγίσεων για τον τρόπο παρουσίασης των οικονομικών γεγονότων και συναλλαγών. Αυτή ακριβώς η

---

¹ (Μπαραλέξης, 2003, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις).

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ευέλικτη διαδικασία που παρέχει στον λογιστή τη δυνατότητα διαχείρισης, εξαπάτησης, ψευδούς καταχώρησης και παρουσίασης των διαφόρων στοιχείων ονομάζεται Επινοητική Λογιστική”.

Û Επιπλέον, ο **Terry Smith (1992)**, κρίνοντας ως έμπειρος επενδυτικός αναλυτής, παρατηρεί ότι “το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης των κερδών των Βρετανικών επιχειρήσεων κατά το 1980 προήλθε περισσότερο από την “επιδεξιότητα” των λογιστών (Creative Accounting Methods), παρά από πραγματική οικονομική ανάπτυξη”.

Û Τέλος, ο **Kamal Naser (1993)**, προσέθεσε στη βιβλιογραφία τον εξής ακαδημαϊκό ορισμό: “Δημιουργική Λογιστική είναι ο μετασχηματισμός των χρηματοοικονομικών καταστάσεων σε σχέση με αυτό που πραγματικά πρέπει να απεικονίσουν, εκμεταλλεζόμενη ή και αγνοώντας ακόμη τους κανόνες λογιστικής”.

Από τις παραπάνω αναφορές μπορούμε να εξαγάγουμε τα εξής δύο συμπεράσματα:

1. ότι Δημιουργική Λογιστική είναι ένα φαινόμενο κοινότυπο, που συναντάται πλέον σε ευρεία κλίμακα και
2. ότι η Δημιουργική Λογιστική είναι μια ανεπιθύμητη και δυσάρεστη κατάσταση. Επανερχόμενοι, τώρα, στον πρώτο ορισμό² μπορούμε να καταλάβουμε ότι υπάρχουν δύο είδη επινοητικής λογιστικής: η θεμιτή και η αθέμιτη. Η πρώτη εκμεταλλεύεται τα κενά στους λογιστικούς κανόνες και νόμους για να μεγαλώσει συνήθως το παρουσιαζόμενο από την οικονομική μονάδα αποτέλεσμα, ενώ η δεύτερη καταστρατηγεί και

---

² (Μπαρλέξης, 2003, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις).

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

παραβιάζει τους νόμους αυτούς, στρεβλώνει τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, παραπληροφορεί και παραπλανεί το επενδυτικό κοινό και στοχεύει στη μείωση του αποτελέσματος.

Ωστόσο, και τα δύο είδη της επινοητικής λογιστικής έχουν βασικά τις ίδιες γενεσιουργές αιτίες, ασκούνται από τα ίδια πρόσωπα και έχουν τις ίδιες κατά βάση επιπτώσεις στους δημοσιευόμενους λογαριασμούς. Ως εκ τούτου, η επινοητική λογιστική ουσιαστικά δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα πρόβλημα με δύο όψεις, κάθε μία από τις οποίες θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο εξέτασης, λόγω των σοβαρών επιπτώσεων που επιφέρει.

1.2 ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Πριν ακόμα δώσουμε τον ορισμό της Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων θα πρέπει να επισημάνουμε τα εξής: κάθε χρηματοοικονομική κατάσταση (Ισολογισμός, Αποτελέσματα Χρήσης κτλ) που περιέχει λάθη ή παραλείψεις κατά τη σύνταξη και διατύπωσή της με αποτέλεσμα να διαστρεβλώνεται η πραγματική της εικόνα, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρόκειται περί παραποίησης ή απάτης (fraud)³ Ωστόσο, δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να συγχέουμε τον όρο λογιστική απάτη με τον όρο λογιστικό σφάλμα (error). Και αυτό γιατί όπως έχει ξεκάθαρα οριστεί και στα σχετικά Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (No 47 και No 240) το στοιχείο εκείνο που διαφοροποιεί τους δύο αυτούς όρους είναι η πρόθεση. Το γεγονός αυτό μπορούμε να διαπιστώσουμε στη συνέχεια από τους ορισμούς που δίνονται στη βιβλιογραφία.

Έτσι, ο όρος **“Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων”** έχει οριστεί διεθνώς με διαφορετικό τρόπο από τους επιστήμονες και ερευνητές που

---

³ (Σπαθής, 2002).

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ασχολήθηκαν με το θέμα. Ο λόγος για τον οποίο δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός είναι επειδή μέχρι πρόσφατα ο όρος αυτός δεν είχε αναλυθεί διεξοδικά και σε βάθος. Μάλιστα, πολλές φορές αντί του εν λόγω όρου συναντάμε και συγγενικούς, όπως η “διαχείριση κερδών – Earnings Manipulation”, η διοικητική παραποίηση (Management Fraud), καθώς και η εργασιακή (Occupational Fraud). Μερικοί, λοιπόν, από αυτούς τους ορισμούς παρατίθενται στη συνέχεια. ο Σύμφωνα με τον **Σπαθή (2002)** “ η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον σκόπιμο χειρισμό (manipulation) στοιχείων τους, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων”.

Επίσης, ο **Rezaee (2002)** ισχυρίστηκε ότι “η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι η προμελετημένη προσπάθεια εκ μέρους των επιχειρήσεων με σκοπό να εξαπατήσουν και να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιευμένων αυτών οικονομικών καταστάσεων, ειδικά τους επενδυτές και τους πιστωτές, συντάσσοντας ουσιαστικά λανθασμένες οικονομικές καταστάσεις. Γενικά, η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνει πρόθεση και σκοπιμότητα από μία ομάδα έξυπνων δραστών, (όπως είναι για παράδειγμα υψηλά στελέχη της διοίκησης, λογιστές, ελεγκτές κτλ.) οι οποίοι ενεργούν βάσει μιας καλοσχεδιασμένης τεχνικής εξαπάτησης”.

Συναφής με τον παραπάνω είναι και ο ορισμός που δίνουν οι **Σπαθής, Δούμπος και Ζοπουνίδης (2002)** οι οποίοι, όμως, ορίζουν τη διοικητική απάτη - παραποίηση (Management Fraud) “ως την εσκεμμένη εξαπάτηση που προκαλείται από υψηλόβαθμα στελέχη της διοίκησης (Management)

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

και παραπλανεί πιστωτές και επενδυτές μέσω εσφαλμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων”.

Ακόμα, ο **Wallace (1995)** διευκρινίζει ότι “παραποίηση είναι μία μορφή ενεργειών σχεδιασμένη να οδηγεί σε παραπλάνηση και η οποία μπορεί να υλοποιηθεί με πλαστά έγγραφα και απεικονίσεις που υποστηρίζουν την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων”.

Επιπλέον, οι **Stalebrink και Sacco (2005)** σε σχετικό άρθρο τους χρησιμοποιούν τη σημασιολογία που δίνει το ΔΛΠ Νο 99, το οποίο ορίζει την παραποίηση (fraud) “ως μία σκόπιμη ενέργεια που οδηγεί σε ουσιαστικά λανθασμένη διατύπωση των Χ/Ο Καταστάσεων” και συνοψίζουν επισημαίνοντας ότι “η ουσία έγκειται στο ότι η παραποίηση είναι τελικά μια προσπάθεια εξαπάτησης ενός άλλου προσώπου από κακή παρουσίαση ή παράλειψη ποσών και αποκαλύψεων των Χ/Ο Καταστάσεων”.

Από την άλλη, ο **Beneish (1999)** χρησιμοποιεί τον “συνώνυμο όρο” “διαχείριση των κερδών (Earnings Manipulation)” λέγοντας ότι είναι “η τακτική όπου η διοίκηση (Management) μιας εταιρίας παραβιάζει τις Γενικά Αποδεκτές Λογιστικές Αρχές (Generally Accepted Accounting Principles - GAAP) με σκοπό να παρουσιάσει κατά συμφέροντα τρόπο τις οικονομικές της καταστάσεις”.

Στην έρευνα του Beneish βασίστηκε ο **Thomson (2005)** και όρισε το Earnings Management ως “τη χρήση διαφόρων μορφών μίας σειράς έξυπνων επινοήσεων για τη διαστρέβλωση της χρηματοοικονομικής απόδοσης μιας εταιρίας ώστε να επιτύχει το επιθυμητό για αυτήν αποτέλεσμα”.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Τέλος, σύμφωνα με μια διαφορετική άποψη, η ελεγκτική εταιρία ACL Services Ltd. σε σχετική έκθεσή της το 2005 αναφέρει τον όρο “υπαλληλική παραποίηση (Occupational Fraud)” τον οποίο και ορίζει ως “τη χρήση της επαγγελματικής ιδιότητας κάποιου υπαλλήλου για προσωπική ωφέλεια και πλουτισμό μέσω της σκόπιμης και εσκεμμένης, εσφαλμένης ή κακής εφαρμογής των πηγών και χρήσεων μιας επιχείρησης”.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι από όλους τους παραπάνω ορισμούς, εμείς θα θεωρήσουμε ως πιο ακριβείς για την έρευνά μας τους δύο πρώτους. Επιπροσθέτως, αυτό που μπορούμε ακόμη να διαπιστώσουμε είναι η χρήση των εξής λέξεων – κλειδιών: “σκόπιμος, σκοπός, πρόθεση, εσκεμμένη, ωφέλεια”, γεγονός που μας επιτρέπει να επαληθεύσουμε τον ισχυρισμό που κάναμε στην αρχή αυτού του κεφαλαίου ότι η παραποίηση (fraud) είναι όρος διαφορετικός από το απλό και ακούσιο λογιστικό σφάλμα (error), το οποίο προέρχεται συνήθως από αριθμητικά λάθη και εκ παραδρομής των πραγματικών καταστάσεων που αντιμετωπίζει η επιχείρηση.

1.3 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ Χ/Ο ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Στο σημείο αυτό θα αποδώσουμε μία συνοπτική εικόνα των βασικών συνιστωσών του προβλήματος της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων βασιζόμενοι στο μοντέλο “CRIME” που πρώτος ανέπτυξε **Zabihollah Rezaee (2002)** και πάνω στο οποίο έχουν στηριχτεί αρκετές μεταγενέστερες έρευνες.

Συγκεκριμένα, ο **Rezaee** ισχυρίζεται ότι υπάρχουν πέντε αλληλεπιδραστικοί παράγοντες που ευθύνονται για την εμφάνιση Παραπονημένων Οικονομικών Καταστάσεων και είναι γνωστοί με τον

όρο “CRIME” (στα ελληνικά έγκλημα), προδίδοντας με αυτόν τον τρόπο τη μη νόμιμη βάση του φαινομένου.⁴ Ο όρος αυτός, λοιπόν, προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων: Cooks (“μάγειρες”), Recipes (συνταγές), Incentives (κίνητρα), Monitoring (έλεγχος) και Results (Συνέπειες).

Επικεντρώνοντας σε αυτούς τους παράγοντες θα είμαστε στη συνέχεια σε θέση να προσδιορίσουμε τα αίτια και τις συνέπειες του φαινομένου, τους συμμετέχοντες σε αυτήν τη διαδικασία (λογιστές, ελεγκτές, στελέχη της διοίκησης κτλ), καθώς και το ρόλο ευθύνης του καθενός από αυτούς και εντέλει να εντοπίσουμε και να καταπολεμήσουμε το φαινόμενο.

1.3.1 ΟΙ ΜΑΓΕΙΡΕΣ (COOKS)

Σύμφωνα με σχετική έρευνα, στις περισσότερες από το 80% των περιπτώσεων των επιχειρήσεων - που αναφέρθηκαν στην εισαγωγή και – οι οποίες ακολούθησαν πρακτικές δημιουργικής λογιστικής (Enron, Xerox κτλ), τα υψηλόβαθμα στελέχη ήταν αυτά που ενεπλάκησαν. Πρόκειται για διοικητικούς υπαλλήλους και managers, όπως CEOs (Chief Executive Officers), CFOs (Chief Financial Officers), διευθυντές και προέδρους. Το ποσοστό αυτό έρχεται σε αντιδιαστολή με την κοινή γνώμη και πεποίθηση που επικρατεί ότι για την παραποίηση ευθύνονται καθαρά και μόνο οι λογιστές μιας εταιρίας.

1.3.2 ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ (RECIPES)

Πρόκειται, ουσιαστικά, για τις διάφορες μορφές τις οποίες δύναται να λάβει η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Συγκεκριμένα, οι μορφές αυτές είναι ποικίλες και η συχνότητα εμφάνισής τους διαφέρει. Για παράδειγμα, η πιο συχνή μορφή που μπορούμε να συναντήσουμε είναι η διαχείριση των κερδών (Earnings Manipulation) και η πιο σπάνια,

---

⁴ Zabihollah Rezaee (2002)

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

η διαχείριση των πληρωτέων λογαριασμών (Accounts Payable). Η πιο επιθετική μορφή, ωστόσο, επινοητικής λογιστικής είναι η καταγραφή εικονικών συναλλαγών. Σε επόμενο κεφάλαιο θα ακολουθήσει αναλυτική παρουσίαση του θέματος.

1.3.3 ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ (INCENTIVES)

Χρησιμοποιώντας τον όρο αυτό ο Rezaee προσπάθησε να αποδώσει τα κίνητρα, τα οποία ωθούν μια επιχείρηση στην άσκηση της δημιουργικής λογιστικής. Εν συντομία, μπορούμε να αναφέρουμε ότι αυτά είναι κυρίως οικονομικά, όπως για παράδειγμα η προσπάθεια μιας επιχείρησης να ανταποκριθεί στα πρότυπα και στους περιορισμούς που επιβάλλει το Χρηματιστήριο και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η αντιμετώπιση προβλημάτων ρευστότητας, η προσέλκυση νέων επενδυτών κτλ. Επιπλέον, ο Rezaee αναφέρει ότι μπορεί να είναι ψυχωτικά, δηλαδή να προέρχονται από την συνήθη τάση (habitual criminal) κάποιων στελεχών να εμπλέκονται σε δολοπλοκίες και είναι αυτά που ευθύνονται σπανιότερα για την παραποίηση των Χ/Ο Καταστάσεων. Τέλος, ως άλλη μορφή κινήτρων αναφέρεται το ιδεολογικό υπόβαθρο και ο εγωκεντρισμός της διοίκησης να αυξήσει το prestige της επιχείρησης και να την καθιερώσει ως ηγέτιδα στο κλάδο που δραστηριοποιείται έστω και με μη θεμιτό τρόπο.

1.3.4 Η ΕΠΙΒΛΕΨΗ (MONITORING)

Το συστατικό αυτό του προφίλ της παραποίησης αναφέρεται στην έκταση, τη στρατηγική και την ποιότητα του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων που ασκείται τόσο από τους εσωτερικούς όσο και από τους εξωτερικούς ελεγκτές μιας επιχείρησης. Με τον τρόπο αυτό ο Rezaee

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

προσπαθεί να εντοπίσει τις ευθύνες των ελεγκτών και το ρόλο της διοίκησης στη συγκεκριμένη διαδικασία.

1.3.5 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ (END RESULTS)

Τέλος, μελετώνται οι συνέπειες από όλη αυτήν την παράνομη διαδικασία, οι οποίες είναι ιδιαίτερα σοβαρές και εντοπίζονται σε πολλαπλά επίπεδα. Καταρχήν, από την πλευρά της επιχείρησης, η αποκάλυψη τέτοιων πρακτικών έχει ως αποτέλεσμα την σπίλωση του ονόματος, της φήμης της εταιρίας, γεγονός που αναμφισβήτητα οδηγεί σε έλλειψη αξιοπιστίας τόσο από τους επενδυτές της όσο και από τους πιστωτές της και τα διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (τράπεζες). Εύλογο επακόλουθο είναι η πτώση της αγοραίας αξίας των μετοχών της ή ακόμα και η πτώχευσή της, ενώ πολλές από αυτές οδηγούνται σε καθεστώς επιτήρησης στις διεθνείς συναλλαγές τους για αρκετό χρονικό διάστημα. Από την πλευρά των εμπλεκόμενων στελεχών, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που τους επιβλήθηκαν τσουχερά χρηματικά πρόστιμα, ενώ ο νόμος προβλέπει πλέον και φυλάκιση. Τέλος, οι εργαζόμενοι χάνουν τους μισθούς τους λόγω της γενικότερης κρίσης που διέρχεται η εταιρία και ακόμα και τη δουλειά τους.

1.4 ΠΟΥ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ

Σύμφωνα με τον **Σπαθή (2002)**, “η παραποίηση οικονομικών καταστάσεων αφορά όλους τους κλάδους των επιχειρήσεων αλλά οι μεγαλύτερες επιπτώσεις αναφέρονται στους κλάδους αξιοποίησης ακινήτων (real estate), στη βιομηχανία, στις τράπεζες, στις εταιρείες πετρελαιοειδών, στον κατασκευαστικό κλάδο και στον κλάδο υγείας. Περιπτώσεις παραποίησης κάνουν την εμφάνισή τους τελευταία και στον

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

κλάδο της ψηφιακής (νέας) οικονομίας. Το παραπάνω φαινόμενο εμφανίζεται σε όλο και περισσότερες χώρες μέσω της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και του διεθνούς εμπορίου”.

Και αν οι επιχειρήσεις που εφάρμοσαν αρχικά τέτοιου είδους πρακτικές ήταν μικρού ή μεσαίου μεγέθους (από 1-100 εργαζόμενους) με σκοπό να βελτιώσουν την εικόνα τους μέσα στον κλάδο και να προσελκύσουν κεφάλαια, τα τελευταία χρόνια είναι γενικά παραδεκτό ότι σε επινοητική λογιστική καταφεύγουν και μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες μάλιστα διαθέτουν και την απαραίτητη εξειδίκευση και κατάρτιση όχι μόνο να διεξάγουν με πιο ευπρεπή και ανώδυνο τρόπο την παραποίηση, αλλά και σε περίπτωση αποκαλύψεων να απορροφήσουν τις ζημιές και να υποστούν τις συνέπειες.

Ωστόσο, η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι ένα φαινόμενο, το οποίο δε συναντάται μόνο στον ιδιωτικό τομέα (π.χ. Enron), αλλά επίσης και στον δημόσιο, τον ημιδημόσιο, καθώς και σε εταιρίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, όπως άλλωστε παραδέχονται οι Stalebrink και Sacco (2005). Μάλιστα, στις τελευταίες, η παραποίηση είναι πολύ πιο εύκολο να συμβεί. Οι παράγοντες που συναινούν σε αυτό το γεγονός είναι το κοινωνικό πρόσωπο της εταιρίας που απωθεί κάθε είδους καχυποψία περί της αξιοπιστίας του οργανισμού, το κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης που υπάρχει τόσο μεταξύ των στελεχών της όσο και μεταξύ εταιρίας και κράτους, οι πιο χαλαροί λογιστικοί έλεγχοι και η έλλειψη επιχειρηματικής και χρηματοοικονομικής εμπειρίας⁵.

Παράλληλα, οι **Stalebrink και Sacco (2005)** ισχυρίστηκαν επίσης ότι αν για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις το πρόβλημα λαμβάνει οικονομικές, κυρίως, διαστάσεις, για τις δημόσιες το θέμα είναι κατά βάση πολιτικό.

---

⁵ (Greenlee, Fischer, Gordon, και Keating, 2005)

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Σκοπός των τελευταίων είναι να παρουσιάσουν ένα μικρό πλεόνασμα, ανεξαρτήτως αν αυτό υπάρχει ή όχι στην πραγματικότητα. Ο λόγος είναι ότι εάν ένας δήμος για παράδειγμα παρουσιάσει έλλειμμα, αυτό σημαίνει ότι δε στηρίζεται στις δικές του δυνάμεις, οπότε αναγκάζεται να δανειστεί και όλα αυτά οδηγούν σε ένα φαύλο κύκλο που μόνο δυσαρέσκεια μπορούν να προκαλέσουν στους κατοίκους και να μεταφραστούν σε πολιτικό κόστος για τις εκάστοτε αρχές. Από την άλλη, αν στα οικονομικά του δήμου εμφανιστεί ένα μεγάλο πλεόνασμα, είναι πολύ πιθανό οι κάτοικοι να υποθέσουν ότι αυτό προήλθε από υπερβολική φορολόγησή τους, εντύπωση την οποία σε καμία περίπτωση δε θα επιθυμούσε το δημοτικό συμβούλιο να δημιουργηθεί.

1.5 ΑΙΤΙΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Οι λόγοι που μπορούν να οδηγήσουν μια επιχείρηση να παραποιήσει τις οικονομικές της καταστάσεις ποικίλλουν και δεν είναι απλά και μόνο οικονομικοί, αλλά έχουν και κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να ληφθούν υπόψη η φύση του οικονομικού συστήματος, τα συστατικά της λογιστικής απάτης (η ανατομία της), το περιβάλλον καθώς και οι δομές της κοινωνίας⁶

Τα σημαντικότερα, λοιπόν, από τα αίτια που αντικρίσαμε στη διεθνή βιβλιογραφία μπορούν να αναλυθούν ως εξής:

I. Η αντιμετώπιση του προβλήματος της ρευστότητας

Οι επιχειρήσεις προκειμένου να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα και περαιτέρω ανάπτυξή τους καταφεύγουν στην άντληση κεφαλαίων μέσω του δανεισμού τους από τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

---

⁶ (Σπαθής, 2002).

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Έτσι, οι οικονομικές μονάδες θα πρέπει να εμφανίσουν στα Αποτελέσματα Χρήσης τους, μεταξύ άλλων στοιχείων, και αυξημένα κέρδη, γεγονός που προδίδει υγιή και ορθή λειτουργία, καθώς και αξιοπιστία. Οι τράπεζες όταν χορηγούν ένα δάνειο λαμβάνουν υπόψη τους πέρα από τα κέρδη και διάφορους δείκτες, όπως ο δείκτης αποδοτικότητας της επιχείρησης (ROI), ο δείκτης ρευστότητας, χρηματοοικονομικής μόχλευσης, δανειακής επιβάρυνσης, η κατάσταση ταμειακών ροών (cash flow), καθώς και άλλα στοιχεία όπως για παράδειγμα το πόσο ισχυρή είναι η διοίκηση της οικονομικής μονάδας, ποια είναι τα προσόντα και οι ηλικίες των ατόμων που τη στελεχώνουν, η θέση της και οι προοπτικές της στον κλάδο κτλ.

Στη συνέχεια, τα στοιχεία αυτά αξιολογούνται από τη διοίκηση της τράπεζας η οποία και θα αποφασίσει αν θα χορηγηθεί το δάνειο και ποιοι θα είναι οι όροι του (κεφάλαιο, επιτόκιο, χρόνος αποπληρωμής).

II. Η μερισματική πολιτική της επιχείρησης και η στάση της απέναντι στους επενδυτές

Η διοίκηση της επιχείρησης προσπαθεί γενικά να ακολουθεί μια αυξανόμενη μερισματική πολιτική, ώστε να διατηρεί τους μετόχους της και να μην τους οδηγεί στην πώληση των μετοχών, γεγονός που αυτόματα σημαίνει την πτώση της τιμής της μετοχής. Με τον τρόπο αυτό θα επιτύχουν όχι μόνο το παραπάνω επιθυμητό αποτέλεσμα, αλλά ακόμη και να κερδίσουν την εμπιστοσύνη νέων, δυνητικών επενδυτών και να τους πουλήσουν τις μετοχές τους. Εξάλλου, ο σκοπός των Χ/Ο Καταστάσεων είναι να πείσουν τον αναγνώστη τους ότι η επιχείρηση

ανταποκρίνεται στα καθήκοντά της και λειτουργεί σε ρυθμούς ανάπτυξης

7

Από την άλλη, τις χρονιές που η οικονομική μονάδα παρουσιάζει υψηλά κέρδη, προσπαθεί να τα παρουσιάσει όσο πιο φειδωλά γίνεται, ώστε να αποφύγει τη δυσάρεστη θέση να διανείμει μεγάλο μέρος. Αλλά και σε περιπτώσεις που διαβλέπει ότι σε μία χρήση θα έχει ζημιές, προσπαθεί να τις παρουσιάσει όσο το δυνατόν υψηλότερες, ώστε να δώσει μια πλάστη εικόνα βελτίωσης στα επόμενα έτη. Βασική, λοιπόν, επιδίωξη της διοίκησης είναι η ομαλοποίηση ή ευστάθεια των κερδών (income smoothing).

Τέλος, οι εταιρίες προσπαθούν συχνά να αποσπάσουν το ενδιαφέρον των μετόχων τους από δυσάρεστες καταστάσεις και γεγονότα που θα τις επηρεάσουν άμεσα, μεταβάλλοντας τις λογιστικές τους μεθόδους και δείχνοντας γρήγορα και ευέλικτα, πλασματικά αποτελέσματα (Amat, Blake και Dowds, 1999).

III. Ο ρόλος των Managers

Όπως είδαμε και στην ενότητα ανάλυσης του προφίλ της παραποίησης των Χ/Ο Καταστάσεων μέσω της προσέγγισης CRIME του Rezaee (2002), τα υψηλόβαθμα στελέχη της διοίκησης είναι αυτά που εμπλέκονται περισσότερο. Συγκεκριμένα, οι managers προσπαθούν να αυξήσουν την αξία της οικονομικής μονάδας με ποικίλους τρόπους, επειδή μία ανοδική πορεία της επιχείρησης συνεπάγεται την αύξηση των σχετικών αμοιβών και bonus που λαμβάνουν από τη διοίκηση. Σε αυτό το συμπέρασμα καταλήγει και ο **Σπαθής (2002)** αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι “οι senior managers διαπράττουν παραποιήσεις για

---

⁷ (Stalebrink και Sacco, 2005).

να παραπλανήσουν επενδυτές και πιστωτές και να διογκώσουν τα κέρδη της επιχείρησης, ώστε να επιτύχουν μεγαλύτερους μισθούς και bonus”.

Επιπλέον, οι managers είναι αυτοί που έχουν τις γνώσεις, την εμπειρία και τη δυνατότητα να ελέγχουν τους ελεγκτές και να παρεμβαίνουν στις οικονομικές καταστάσεις με τρόπο που τους συμφέρει. Εξάλλου, όπως αναφέρουν και οι **Amat, Blake και Dowds (1999)** βασιζόμενοι σε σχετική έρευνα της εταιρίας Price Waterhouse Coopers “ οι τυχόν παραποιήσεις διαπράττονται σε επίπεδα διοίκησης πάνω από αυτά που ο έλεγχος είναι σχεδιασμένος να ελέγχει αποτελεσματικά”.

IV. Η κερδοσκοπία της διοίκησης επί της τιμής της μετοχής (insider trading)

Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα διοικητικά στελέχη μιας επιχείρησης κατέχουν μετοχές αυτής. Έχοντας, λοιπόν, ακριβή γνώση και πληροφόρηση τόσο για το εσωτερικό όσο και για το εξωτερικό περιβάλλον της εταιρίας, για παράδειγμα ως προς το μέρισμα που θα διανεμηθεί την τρέχουσα χρήση στους μετόχους ή κάποιο πιθανό ενδεχόμενο συγχώνευσης, μπορούν να καθορίσουν ακριβέστερα το χρονικό σημείο που θα πρέπει να προβούν σε αγοραπωλησία των μετοχών τους και να αποκομίσουν με αυτόν τον τρόπο τα μέγιστα δυνατά κέρδη. Σε αντίστοιχες ενέργειες προέβησαν τα ανώτερα στελέχη της εταιρίας Global Crossing, με αποτέλεσμα να χαθούν περίπου 40 δισεκατομμύρια δολάρια στην αγοραία κεφαλαιοποίηση (market capitalization) ⁸.

---

⁸ (Rezaee, 2002).

V. Το πολιτικό κόστος

Πρόκειται για μία περίπτωση που ισχύει σε μεγαλύτερο βαθμό στο εξωτερικό παρά στον ελλαδικό χώρο. Όταν, λοιπόν, διαπιστωθεί πως μία επιχείρηση πραγματοποιεί πολύ υψηλά κέρδη, προσελκύει το ενδιαφέρον της κυβέρνησης, ώστε να διαπιστωθεί η ύπαρξη ή όχι μονοπωλιακού καθεστώτος, καθώς μία τέτοια κατάσταση είναι ανεπιθύμητη από την αγορά. Κατά συνέπεια, είναι λογικό η διοίκηση αυτής της εταιρίας να χρησιμοποιεί τεχνικές για να παρουσιάσει μικρότερο αποτέλεσμα χρήσης⁹.

VI. Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων

Η γενεσιουργός αυτή αιτία της επινοητικής λογιστικής υφίσταται κυρίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες στην προσπάθειά τους να αποφύγουν όσο το δυνατό περισσότερη φορολογική επιβάρυνση, μειώνουν τα κέρδη τους χρησιμοποιώντας διάφορα “τεχνάσματα”. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζουν άλλωστε και αρκετά κεφάλαια για την αυτοχρηματοδότηση των επενδυτικών τους προγραμμάτων.

Το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα σύνηθες στον ελληνικό χώρο και έχει απασχολήσει αρκετούς ακαδημαϊκούς του είδους, ιδιαίτερα μετά την ραγδαία είσοδο αρκετών επιχειρήσεων στους κόλπους του Χρηματιστηρίου. Για το λόγο αυτό το ελληνικό επενδυτικό κοινό ζητάει συνεχώς περισσότερη πληροφόρηση και διαφάνεια όσο αφορά το ενδεχόμενο να έχουν υποστεί παραποίηση οι δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις εταιριών στις οποίες επιθυμούν να επενδύσουν¹⁰.

---

⁹ (Stalebrink και Sacco, 2005).

¹⁰ (Κοτσιαντής, Κουμανάκος, Τζελέπης και Ταμπάκας, 2006).

VII. Η πίεση από τους θεσμικούς επενδυτές

Άλλος ένας παράγοντας που μπορεί να οδηγήσει τη διοίκηση μιας εταιρίας στη διενέργεια λογιστικών τεχνασμάτων είναι η πίεση που ασκούν θεσμικοί επενδυτές, όπως τράπεζες, εταιρίες επενδύσεων χαρτοφυλακίου και εταιρίες αμοιβαίων κεφαλαίων.

Οι θεσμικοί αυτοί επενδυτές πιέζουν τις επιχειρήσεις να δείχνουν αυξημένα κέρδη και να διανείμουν υψηλά μερίσματα με τελικό στόχο την άνοδο της τιμής της μετοχής. Διαφορετικά, απειλούν σε μαζικές πωλήσεις μετοχών, οι οποίες μπορούμε πολύ εύκολα να καταλάβουν τα δραματικά αποτελέσματα που θα έχουν για την επιχείρηση¹¹.

Έτσι, τα διοικητικά στελέχη των εταιριών αυτών αναγκάζονται να χρησιμοποιήσουν πρακτικές παραποίησης, ώστε να ανταποκριθούν στις πιέσεις και τις προσδοκίες των θεσμικών αυτών επενδυτών.

VIII. Η διαδοχή της διοίκησης

Κάθε εταιρία, και δη η διοίκησή της, δεσμεύεται απέναντι στους τρίτους και τους εργαζομένους της με μια σειρά υποχρεώσεων, συμβολαίων και συμβάσεων. Έτσι, όταν αναλαμβάνει τη διοίκηση ένας νέος διευθυντής είναι υπόλογος για το έργο που θα παράγει μέσα στο επόμενο χρονικό διάστημα. Πολλές φορές, όμως, η κατάσταση που βρίσκει από τον προκάτοχό του είναι μη αναστρέψιμη και για το λόγο αυτό είναι επόμενο να προσπαθήσει να επιρρίψει ευθύνες για μια πιθανή κακή πορεία, ή και ενδεχόμενα δικά της σφάλματα, στην προηγούμενη διοίκηση¹²

---

¹¹ (Rabin, 2005).

¹² Amat, Blake και Dowds, 1999).

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας τέτοιας κατάστασης είναι η πίεση που ασκούν τα εργατικά συνδικάτα για μελλοντικές αυξήσεις των μισθών, ιδιαίτερα σε έναν νέο διευθυντή (με το πρόσχημα σχετικής υπόσχεσης που έλαβαν από προηγούμενη διοίκηση) που ενδεχόμενα δεν έχει προλάβει να εγκλιματιστεί ακόμη στη φιλοσοφία και την πολιτική της επιχείρησης. Ο τελευταίος, προκειμένου να αποφύγει αυτές τις πιέσεις για αυξήσεις σε περιόδους όπου η οικονομική μονάδα παρουσιάζει αυξημένα κέρδη, θα προσπαθήσει να τα περιορίσει. Από την άλλη, σε περιόδους με αντίθετα ακριβώς αποτελέσματα, θα προσπαθήσει να τα εμφανίσει αυξημένα ή τουλάχιστον σταθερά για να μη δημιουργηθεί ανασφάλεια στο προσωπικό της εταιρίας.

ΙΧ. Ο ανταγωνισμός στα πλαίσια της παγκόσμιας οικονομίας

Σημαντικός είναι τέλος και ο ρόλος του ανταγωνισμού που επικρατεί μεταξύ των οικονομικών μονάδων. Τα τελευταία χρόνια, με την παγκοσμιοποίηση της αγοράς και την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και ανθρώπινου δυναμικού οι συνθήκες ανταγωνισμού έχουν οξυνθεί ιδιαίτερα, με αποτέλεσμα να προκύπτει θέμα βιωσιμότητας για πολλές επιχειρήσεις. Από την άλλη, οι πιέσεις που ασκούνται στη διοίκηση μιας οικονομικής μονάδας από θεσμικά όργανα όπως το χρηματιστήριο και η επιτροπή κεφαλαιαγοράς, οδηγεί τις επιχειρήσεις σε αναζήτηση ευέλικτων πρακτικών, ώστε να ανταποκριθούν στα στενά πρότυπα και όρια που τους επιβάλλονται και ακολούθως θα τις καθιερώσουν και θα δημιουργήσουν την εντύπωση ότι κατέχουν ισχυρή θέση στον κλάδο που δραστηριοποιούνται.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της εταιρίας Waste Management Inc. που αναφέρει στο άρθρο του ο Rezaee (2002), η οποία προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της Wall Street αναγκάστηκε επί μια

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

πενταετία να παραποιεί τις οικονομικές της καταστάσεις και να εμφανίζει αυξημένα κέρδη και μειωμένα λειτουργικά έξοδα. Παρά όλα αυτά, υπάρχει και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία μια οικονομική μονάδα δεν επιθυμεί να προσελκύσει ανταγωνιστές στον κλάδο της και προσπαθεί μέσω της επινοητικής λογιστικής να υποβαθμίσει το αποτέλεσμά της. Ωστόσο, η περίπτωση αυτή είναι η πλέον σπάνια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΙΣ Χ/Ο ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο σημείο αυτό θα αναλύσουμε τις διάφορες μορφές με τις οποίες μπορεί να εμφανιστεί η παραποίηση στις οικονομικές καταστάσεις μιας οικονομικής μονάδας.

Συνοπτικά, για να πάρουμε μία πρώτη γεύση με το τι θα ασχοληθούμε, μπορούμε να αναφέρουμε τις απόψεις του **Σπαθή (2002)** και του **Rezaee (2002)** σχετικά με το θέμα. Έτσι, λοιπόν, σύμφωνα με τον πρώτο: “οι πλέον συχνοί λογιστικοί χειρισμοί αυξήσεων / μειώσεων των αποτελεσμάτων αναφέρονται στις προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις και αποζημιώσεις προσωπικού, στις αποσβέσεις, στο χαρακτηρισμό εξόδων που αφορούν πάγια σε κόστος κτήσης τους, στην αποτίμηση των αποθεμάτων καθώς και σε άλλες κινήσεις όπως καταχώρηση εσόδων / εξόδων όχι στη σωστή χρήση”.

Από την άλλη, ο δεύτερος αναφέρει ότι “οι πιο συνηθισμένες περιπτώσεις παραποίησης είναι i) η παρέμβαση, μετατροπή και διαχείριση σημαντικών χρηματοοικονομικών εγγραφών, συναλλαγών, καθώς και των σχετικών παραστατικών που τις συνοδεύουν, ii) η σκόπιμη παράλειψη ή κακή παρουσίαση γεγονότων, συναλλαγών, λογαριασμών ή άλλων σημαντικών πληροφοριών που είναι απαραίτητες για τη σύνταξη των Χ/Ο Καταστάσεων και iii) η εσκεμμένη μη εφαρμογή λογιστικών κανόνων, αρχών, πολιτικών και προτύπων που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση, αναγνώριση, καταγραφή και αποκάλυψη οικονομικών γεγονότων και επιχειρηματικών συναλλαγών”.

2.2 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΕΣΟΔΩΝ (EARNINGS MANAGEMENT – REVENUE RECOGNITION)

Η πλέον συνηθέστερη μορφή που μπορεί να λάβει η παραποίηση είναι ως προς τη διαχείριση και αναγνώριση των εσόδων. Συγκεκριμένα, ο Rezaee (2002) αναφέρει ότι “η αναγνώριση των εσόδων είναι το πρόβλημα καταγραφής των εσόδων πριν αυτά κερδηθούν από την οικονομική μονάδα, δηλαδή πριν ολοκληρωθεί η πώληση ή πριν το προϊόν παραδοθεί ή ενώ ο πελάτης έχει καθυστερήσει ή ακυρώσει τη συναλλαγή”.

Η τεχνική αυτή μπορεί να λάβει τις εξής μορφές:

i) Χρόνος αναγνώρισης του εσόδου

Γενικά, αυτά που μπορούμε να επισημάνουμε σύμφωνα με τη λογιστική αρχή της πραγματοποίησης των εσόδων (The Revenue realization principle), τα στάδια δημιουργίας των εσόδων είναι τα εξής:

1ο στάδιο: σύναψη σύμβασης (προφορικά ή εγγράφως)

2ο στάδιο: μεταβίβαση της κυριότητας του αγαθού, οπότε γεννάται η απαίτηση του μεταβιβάζοντος και

3ο στάδιο: είσπραξη ή εξόφληση της αξίας του αγαθού.

Αυτό που είναι γενικά παραδεκτό είναι ότι τα έσοδα πραγματοποιούνται κατά το 2ο στάδιο, οπότε η κυριότητα των στοιχείων που πωλούνται μεταβιβάζεται από τον πωλητή στον αγοραστή και γεννάται πλέον η απαίτηση του πωλητή για καταβολή του τιμήματος της πώλησης. Δηλαδή, τα έσοδα λογίζονται κατά το χρόνο της πραγματοποίησής τους και όχι κατά το χρόνο είσπραξής τους. Ωστόσο, πολλές επιχειρήσεις

παραβαίνουν την αρχή αυτή με αποτέλεσμα και να καταγράφουν το έσοδο πριν ακόμα αυτό καταστεί δεδουλευμένο¹³.

ii) Η τακτική “Bill and Hold Sales Transactions”

Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται (Thompson, 2005) για να περιγράψει τη διαδικασία κατά την οποία η πωλήτρια εταιρία διατηρεί στις αποθήκες της το εμπόρευμα που πούλησε για να διευκολύνει τον πελάτη της. Σε μια τέτοια συμφωνία, ο πελάτης συναινεί στο να αγοράσει τα αγαθά υπογράφοντας κάποιο συμβόλαιο, αλλά ο πωλητής διατηρεί την κατοχή και ιδιοκτησία των εμπορευμάτων, έως ότου ο αγοραστής ζητήσει την παράδοσή τους. Η παραβίαση αυτής της σύμβασης περιλαμβάνει την καταγραφή – αναγνώριση των εσόδων από την πωλήτρια εταιρία πριν ακόμα ολοκληρωθεί η μεταβίβαση της κυριότητάς τους στον αγοραστή.

iii) Συμφωνίες μεταξύ των μερών (Side Agreements)

Οι “μυστικές” αυτές συμφωνίες συνάπτονται μεταξύ των συναλλασσομένων μερών και σκοπό έχουν να μεταβάλλουν τους όρους χρονικής καταγραφής των εσόδων, παρέχοντας διευκολύνσεις – συνήθως οικονομικού χαρακτήρα, όπως εκπτώσεις, δωρεάν μεταφορά εμπορευμάτων, εγκατάσταση ή service – προκειμένου να δελεάσουν τον αγοραστή και να συναινέσει στις επιθυμίες του πωλητή¹⁴.

iv) Η τεχνική Channel Stuffing

Σύμφωνα με την τεχνική αυτή, οι προμηθευτές προσπαθούν να παρακινήσουν και να πείσουν τελικά τους πελάτες τους να αγοράσουν πολύ μεγαλύτερο όγκο αποθεμάτων (εμπορευμάτων) από αυτά που πραγματικά μπορούν να πουλήσουν μέσα σε ένα εύλογο χρονικό

---

¹³ (Μπαραλέξης, 1998)

¹⁴ (Thompson, 2005).

διάστημα. Για να το επιτύχουν αυτό χρησιμοποιούν το δέλεαρ μεγάλων εκπτώσεων και ευνοϊκών όρων αγοράς. Το κέρδος για τις επιχειρήσεις – προμηθευτές είναι ότι μπορούν και εμφανίζουν σταθεροποιημένα τα έσοδά τους (window – dressing) και σε ισχνές περιόδους, εκμεταλλευόμενοι ουσιαστικά την ικανότητά τους να προωθούν τις πωλήσεις τους¹⁵

Η τεχνική αυτή είναι συναφής με αυτή των side agreements.

v) Εικονικές Πωλήσεις (Illegitimate Sales Transactions)

Μία άλλη πρακτική επινοητικής λογιστικής, η οποία μπορεί να μεταβάλλει την εικόνα τόσο του Ισολογισμού όσο και της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσεως είναι η καταγραφή εικονικών πωλήσεων που παρουσιάζει μια επιχείρηση ως προς άλλες συγγενικές επιχειρήσεις ή ακόμα και ως προς ανύπαρκτες οικονομικές οντότητες με πλαστά τιμολόγια που καταγράφονται τη μία χρονιά και την επόμενη ακυρώνονται.

Οι πωλήσεις αυτές είναι πολύ σύνηθες φαινόμενων μεταξύ συγγενικών ή και θυγατρικών επιχειρήσεων, όπου η κύρια εταιρία αγοράζει εμπορεύματα ή ύλες από τις υπόλοιπες, αυξάνοντας με τον τρόπο αυτό το Κόστος Πωληθέντων τους και παρουσιάζοντας μικρότερα κέρδη, τα οποία συνεπάγονται αυτόματα φορολογική αποταμίευση (**Rezaee, 2002**).

vi) Εικονικές συναλλαγές μεταξύ συνεργαζόμενων επιχειρήσεων (Improper Related-Party Sales Transactions)

Πρόκειται για ένα είδος επινοητικής λογιστικής που πραγματοποιείται μεταξύ εταιριών που συνεργάζονται και ανταλλάσσουν συχνά χρήματα,

---

¹⁵ (Sauer, 2002).

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

επιταγές και τιμολόγια και μπορεί να λάβει δύο διαστάσεις: την εικονική αγοραπωλησία του τελικού αποθέματος μεταξύ δύο ομοειδών επιχειρήσεων του κλάδου και την παρουσίαση προκαταβολών πωλήσεων στα λογιστικά τους βιβλία με τη μορφή πωλήσεων που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα τους κατά τον ευνοϊκότερο δυνατό τρόπο¹⁶ Ωστόσο, η συγκεκριμένη τεχνική απαιτεί ιδιαίτερα λεπτούς χειρισμούς και άπταιστη συνεργασία μεταξύ των διοικήσεων των δύο πλευρών.

vii) Άλλες τεχνικές επινοητικής λογιστικής επί των Πωλήσεων

Τέλος, όσον αφορά άλλα λογιστικά τεχνάσματα που μπορούν να επηρεάσουν τον Κύκλο Εργασιών μιας επιχείρησης και κατά συνέπεια τα έσοδα και τα αποτελέσματά της μπορούμε να αναφέρουμε τις εξής περιπτώσεις:

- Η υπερτιμολόγηση των πραγματοποιηθεισών πωλήσεων, παρά το γεγονός ότι μπορεί να συνεπάγεται αυξημένη φορολογία.
- Η χρήση ή μη του κινήτρου λογισμού δαπανών ύψους 1% ή 2% άνευ παραστατικών επί των πωλήσεων εξαγωγικών και τουριστικών επιχειρήσεων.
- Η σκόπιμη καθυστέρηση στην έκδοση των τιμολογίων πώλησης των εμπορευμάτων, ιδιαίτερα σε περιόδους που πλησιάζουν το τέλος της εκάστοτε χρήσης.
- Η μη έκδοση τιμολογίων πώλησης, ιδιαίτερα από μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες με τον τρόπο αυτό όχι μόνο γλιτώνουν την απόδοση του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας, αλλά και ενδεχόμενα τη μετάβασή τους σε υψηλότερο επίπεδο της κλίμακας φορολογίας.

¹⁶ (Σπαθής, Δούμπος, Ζοπουνίδης, 2002).

2.3 ΠΑΓΙΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων εκτός από τα έσοδα (Κύκλος Εργασιών - Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης) μπορεί να προσβάλλει και στοιχεία του Ισολογισμού μιας επιχείρησης και μάλιστα του Πάγιου Ενεργητικού. Το τελευταίο χωρίζεται σε τρεις κύριες κατηγορίες: σε Ενσώματες Ακινητοποιήσεις, σε Ασώματες Ακινητοποιήσεις και σε Συμμετοχές και Μακροπρόθεσμες Απαιτήσεις.

I. Υλικά ή Ενσώματα Πάγια (π.χ. κτίρια, μηχανήματα, έπιπλα κτλ)

Στην περίπτωση αυτή, ένας από τους τρόπους αυξομείωσης του αποτελέσματος είναι η διενέργεια ή μη αποσβέσεων (ή προβλέψεων υποτίμησης αξίας αν πρόκειται για γήπεδα, οικόπεδα και αγροτεμάχια που ουσιαστικά δεν αποσβένονται). Με τον τρόπο αυτό, εκτός από τα Α/Χ που επηρεάζονται, λόγω της μη εμφάνισης των αποσβέσεων που θεωρείται έξοδο, μεταβάλλεται επίσης και η αξία του Ενεργητικού, καθώς παραλείπονται οι αντίθετοι λογαριασμοί των αποσβεσμένων παγίων. Επιπλέον, δύναται να επηρεαστούν και διάφοροι χρηματοοικονομικοί δείκτες, όπως ο ROI (Return on Investment), δηλαδή η απόδοση των επενδυμένων κεφαλαίων της οικονομικής μονάδας.

Έτσι, κάθε φορά που επιχείρηση επιθυμεί να παρουσιάσει αυξημένα κέρδη δε θα διενεργεί αποσβέσεις ή θα χρησιμοποιεί μειωμένους συντελεστές. Εξάλλου, μέσα στους κόλπους της οικονομικής μονάδας υπάρχει ελευθερία κρίσεων, υπολογισμών και επιλογών, σε σχέση για

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

παράδειγμα με τον προσδιορισμό της Ωφέλιμης Ζωής των παγίων, των ετών και των μεθόδων απόσβεσης κτλ ¹⁷

Αυτό που θα πρέπει να προσθέσουμε στο σημείο αυτό είναι η σπουδαιότητα των αποσβέσεων, καθώς αποτελούν σημαντική πηγή χρηματοδότησεως για την επιχείρηση, υπό την έννοια ότι από τα κέρδη χρήσης, τα ποσά που αντιστοιχούν σε αποσβέσεις είναι αφορολόγητα και παραμένουν στην επιχείρηση με τη μορφή αποθεματικών¹⁸

II. Πάγια υπό κατασκευή

Επιπλέον, μερικές επιχειρήσεις, ενώ έχει ήδη ολοκληρωθεί η ιδιοκατασκευή ενός Πάγιου περιουσιακού τους στοιχείου, δε μεταφέρουν το λογαριασμό “Πάγια υπό κατασκευή” στον αντίστοιχο λογαριασμό του παγίου και με αυτό τον τρόπο αποφεύγουν την υποχρέωση να διενεργήσουν αποσβέσεις. Κατά συνέπεια, τα κέρδη τους εμφανίζονται υψηλότερα και ο Ισολογισμός τους με μία πιο ωραιοποιημένη μορφή.

III. Ασώματες ακινητοποιήσεις και έξοδα πολυετούς απόσβεσης

Άλλες οικονομικές μονάδες μεταφέρουν τα δεδουλευμένα έξοδα χρήσης στο λογαριασμό του Πάγιου Ενεργητικού “ Ασώματες ακινητοποιήσεις και έξοδα πολυετούς απόσβεσης”, παραβιάζοντας με τον τρόπο αυτό τις λογιστικές αρχές του δεδουλευμένου εξόδου, αλλά και της αυτοτέλειας των χρήσεων. Με αυτόν τον τρόπο αποσκοπούν στην παρουσίαση αυξημένων κερδών στις οικονομικές τους καταστάσεις.

IV. Μεταφορά τόκων στο κόστος προϊόντος και όχι στο κόστος περιόδου

---

¹⁷ (Amat, Blake and Dowds, 1999)

¹⁸ (Μπαραλέξης, 1998).

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Με την ενέργειά τους αυτή εμφανίζουν αυξημένα κέρδη, καθώς το κόστος προϊόντος ενσωματώνεται στο προϊόν, αποθεματοποιείται και επιβαρύνει το Αποτέλεσμα Χρήσης μόνο όταν πουληθεί, σε αντιδιαστολή με το κόστος περιόδου που επιβαρύνει εξ αρχής τα Α/Χ.

V. Άυλα ή Ασώματα Πάγια (υπεραξία, φήμη και πελατεία, δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, σήματα, copyright)

Τα ασώματα πάγια στοιχεία αποσβένονται, σύμφωνα με το νόμο, είτε εφάπαξ σε μία χρήση είτε σταδιακά και ισόποσα μέσα σε μια πενταετία. Οι επιχειρήσεις, ωστόσο, συχνά παρεμβαίνουν και αλλάζουν το διενεργούμενο χρόνο απόσβεσης. Έτσι, αν αποφασιστεί για παράδειγμα η απόσβεση να γίνει σε 5 έτη αντί σε μία μόνο χρήση, είναι επόμενο ότι τα Α/Χ θα εμφανιστούν σαφώς βελτιωμένα.

VI. Συμμετοχές

Συχνά οι επιχειρήσεις αποφασίζουν να μεταφέρουν τις συμμετοχές στα χρεόγραφα, τα οποία όμως αποτελούν στοιχείο του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού, προκειμένου να βελτιώσουν τον δείκτη ρευστότητας. Ωστόσο, από μια τέτοια ενέργεια επηρεάζεται και ο δείκτης ROI, αφού τα χρεόγραφα δεν αποτελούν στοιχείο των πωλήσεων και δεν περιλαμβάνονται στο λειτουργικό ενεργητικό όπως οι συμμετοχές. Έτσι, ο δείκτης ROI εμφανίζεται αυξημένος και η εικόνα της επιχείρησης βελτιωμένη.

VII. Μακροπρόθεσμες Απαιτήσεις (Μακροπρόθεσμα Γραμμάτια Εισπρακτέα, οφειλόμενες δόσεις μετοχικού κεφαλαίου κτλ)

Η τακτική που ακολουθούν στο σημείο αυτό οι εταιρίες είναι να μεταφέρουν μεγαλύτερο μέρος των απαιτήσεων αυτών στις

βραχυπρόθεσμες, ώστε να βελτιώσουν το δείκτη άμεσης ρευστότητας και την ποιότητα γενικά του Ενεργητικού τους. Βέβαια, το ύψος του συνόλου των Περιουσιακών τους Στοιχείων παραμένει αμετάβλητο σε αυτήν την περίπτωση.

VIII. Κεφαλαιοποίηση λειτουργικών εξόδων

Τέλος, στην κατηγορία αυτή θα μπορούσαμε να εντάξουμε και την κεφαλαιοποίηση λειτουργικών εξόδων, όπως έξοδα διαφήμισης, έρευνας και ανάπτυξης, επισκευών και διατήρησης ¹⁹

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την αρχή του συσχετισμού εξόδων και εσόδων, πρέπει πάντοτε να συγκρίνονται μόνο τα έσοδα μιας χρήσης ως προς τα αντίστοιχα έξοδα που πραγματοποιήθηκαν στη χρήση αυτή και για το σκοπό της αποκόμισης των εσόδων αυτών. Ωστόσο, κατά προσφιλή τακτική των επιχειρήσεων, αν τα έξοδα αυτά δεν καταγραφούν με αυτή τους την ιδιότητα, αλλά ως στοιχεία του Ισολογισμού (δηλαδή κεφαλαιοποιηθούν), τα κέρδη της τρέχουσας περιόδου θα εμφανιστούν υπερεκτιμημένα και των ετών που ακολουθούν υποτιμημένα, καθώς το κεφαλαιοποιηθέν ενεργητικό θα εξοφλείται.

2.4 ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ

Τέλος, το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων επηρεάζει και τα στοιχεία του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού, δηλαδή τα στοιχεία εκείνα που ανήκουν στην επιχείρηση και που μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα (π.χ. εντός της επόμενης χρήσης) αναμένεται να αλλάξουν μορφή και υπόσταση. Οι λογαριασμοί του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού χωρίζονται στις εξής κατηγορίες: Αποθέματα, Απαιτήσεις (Βραχυπρόθεσμες), Χρεόγραφα και Ρευστά Διαθέσιμα.

---

¹⁹ (Thompson, 2005).

I. Πεπαλαιωμένα Εμπορεύματα

Ένας πρώτος τρόπος με τον οποίο οι επιχειρήσεις επιδιώκουν την ωραιοποίηση των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων είναι η αποτίμηση των πεπαλαιωμένων εμπορευμάτων τους στην τιμή κτήσης τους και όχι στην μικρότερη τιμή πώλησής τους. Με τον τρόπο αυτό είναι σε θέση να μην εμφανίσουν, αρχικά, τις πραγματοποιηθείσες ζημίες με αποτέλεσμα να δείχνουν αυξημένα αποτελέσματα και ακολούθως να παρουσιάζουν τελικό απόθεμα στον Ισολογισμό πολύ μεγαλύτερο από ότι στην πραγματικότητα. Από τις ενέργειες αυτές επηρεάζονται επίσης ο δείκτης αποδοτικότητας ROI και ο δείκτης γενικής ρευστότητας. Πρόκειται ουσιαστικά για παραβίαση της αρχής του συντηρητισμού.

II. Αλλαγή της μεθόδου αποτίμησης των αποθεμάτων

Η επόμενη μορφή λογιστικής παραποίησης που συναντάται πολύ έντονα στην πράξη είναι η αλλαγή της μεθόδου αποτίμησης των εμπορευμάτων από τη μία χρήση στην άλλη. Η ενέργεια αυτή έρχεται σε αντιδιαστολή με την αρχή της συνέπειας των λογιστικών ενεργειών, που υπαγορεύει συνέπεια, σταθερότητα και ομοιομορφία. Έτσι, πολλές φορές οι λογιστές τη μία λογιστική χρήση χρησιμοποιούν την μέθοδο FIFO (first in first out) και την αμέσως επόμενη την LIFO (last in first out) προκειμένου να επηρεάσουν την αξία του τελικού αποθέματος και το κόστος πωληθέντων και κατά συνέπεια τον Ισολογισμό και τα Κέρδη της Χρήσης, αντίστοιχα.

III. Αποτίμηση όλων των Αποθεμάτων στην τελευταία τιμή αγοράς τους

Ο τρίτος τρόπος βελτίωσης των καταστάσεων της οικονομικής μονάδας έγκειται στην αποτίμηση όλων των αποθεμάτων της στην τελευταία τιμή αγοράς αυτών, με αποτέλεσμα να εμφανίζουν τελικό απόθεμα πολύ

μεγαλύτερο από το πραγματικό. Με τον τρόπο αυτό επηρεάζεται θετικά ο δείκτης ROI και ο δείκτης γενικής ρευστότητας.

IV. Μη εμφάνιση ζημιών από ανασφάλιστα εμπορεύματα

Σύμφωνα με την τακτική αυτή, οι επιχειρήσεις αποκρύπτουν από τα αποτελέσματά τους ζημίες που προήλθαν από καταστροφή των εμπορευμάτων τους από διάφορους λόγους, όπως για παράδειγμα από χρονική απαξίωση, από κακή συντήρηση, φωτιά ή πλημμύρα.

V. Μη διενέργεια προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις

Άλλος ένας τρόπος εμφάνισης βελτιωμένης εικόνας από τις οικονομικές μονάδες είναι η μη διενέργεια – σε αντίθεση με προηγούμενες χρήσεις – προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις (π.χ. πελάτες) ή και η χρήση μειωμένων συντελεστών προβλέψεων για τις απαιτήσεις αυτές.

VI. Μη μεταφορά πελατών στους επισφαλείς

Επιπλέον, πράξη επινοητικής λογιστικής είναι και η μη μεταφορά πελατών στους επισφαλείς πελάτες, ενώ έχει ήδη διενεργηθεί σχετική πρόβλεψη σε προηγούμενες χρήσεις. Αποτέλεσμα είναι η αύξηση του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού και κατά συνέπεια του δείκτη ρευστότητας της επιχείρησης, όχι όμως και του δείκτη αποδοτικότητας.

VII. Επίδικες απαιτήσεις

Πρόκειται για το λογαριασμό 33.98 του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου (ΕΓΛΣ) “επίδικες απαιτήσεις κατά του Ελληνικού Δημοσίου”, ο οποίος λειτουργεί ως εξής: σε περίπτωση που ο έλεγχος από την αρμόδια Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία ανακαλύψει μη καταχωρημένες πωλήσεις για μία επιχείρηση, της επιβάλλει πρόστιμο. Η επιχείρηση,

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ωστόσο, αν και πληρώνει το πρόστιμο αυτό, αντί να κινήσει το λογαριασμό του Ταμείου και να τον χρεώσει, χρεώνει τον 33.98 με την αιτιολογία ότι θα προσφύγει στο δικαστήριο και μάλλον θα δικαιωθεί είτε για ολόκληρο είτε για μέρος του ποσού αυτού. Έτσι, παρουσιάζει αυξημένο το Κυκλοφορούν Ενεργητικό της από ότι πραγματικά θα έπρεπε να είναι και ταυτόχρονα αποφεύγει τα αρνητικά σχόλια.

VIII. Άλλες τεχνικές επινοητικής λογιστικής επί του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού

Μερικές άλλες πρακτικές που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις προκειμένου να βελτιώσουν τα αποτελέσματά τους είναι οι παρακάτω:

- Η μη αποτίμηση των απαιτήσεων σε ξένο νόμισμα που δημιουργούν ζημίες για την επιχείρηση.
- Η εικονική μεταφορά των μακροπρόθεσμων στις βραχυχρόνιες απαιτήσεις, για τη βελτίωση του δείκτη ρευστότητας.
- Ο διαχωρισμός – παρά τη συνήθη τακτική τους- των τόκων σε δεδουλευμένους και μη, καθώς οι τελευταίοι αποτελούν αφαιρετικό στοιχείο των στοιχείων του Ισολογισμού.

IX. Διαχείριση των εισπρακτέων / πληρωτέων λογαριασμών

Οι εισπρακτέοι λογαριασμοί είναι από τα στοιχεία εκείνα μιας οικονομικής μονάδας που μπορούν να υποστούν παραποίηση με μεγάλη συχνότητα και ευκολία, όπως άλλωστε ισχυρίζονται αρκετοί ακαδημαϊκοί που ασχολήθηκαν με το θέμα και μεταξύ άλλων οι **Σπαθής, Δούμπος και Ζοπουνίδης (2002)**. Έτσι, η υπερεκτίμηση των εισπρακτέων και η υποτίμηση των πληρωτέων λογαριασμών και υποχρεώσεων της επιχείρησης γενικότερα (σε δάνεια, προμηθευτές και

πιστωτές) βελτιώνουν τα αποτελέσματα της οικονομικής μονάδας και την εικόνα της προς τα έξω (επενδυτές – πιστωτές).

2.5 Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ - ΕΛΕΓΚΤΩΝ

Φυσική απόρροια της παραπάνω ανάλυσης αποτελεί το ερώτημα: “ποια όμως είναι η ευθύνη των λογιστών – ελεγκτών, εσωτερικών και εξωτερικών και για ποιους λόγους δεν μπορούν να εντοπίσουν και να επισημάνουν την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων σε μια επιχείρηση;”

Το θέμα αποτυπώνεται γλαφυρά σε σχετικό άρθρο που συναντάμε σε αρκετές έρευνες της διεθνούς βιβλιογραφίας (μεταξύ των οποίων οι Σπαθής, Δούμπος, Ζοπουνίδης, 2002) όπου αναφέρεται ότι το Συμβούλιο Ελεγκτικών Προτύπων (ASB - Auditing Standards Board) έθεσε το 1997 το Πρότυπο Νο 82 για την εξέταση των περιπτώσεων απάτης στις X/O Καταστάσεις μιας εταιρίας και με βάση το οποίο ”το ASB απαιτεί από τους ελεγκτές να αποδεχθούν το ρίσκο (risk assessment) να υπάρχει παραποίηση σε έναν έλεγχο και τους ενθαρρύνει να λάβουν υπόψη τους τόσο το εσωτερικό σύστημα ελέγχου όσο και τη συμπεριφορά της Διοίκησης όταν διενεργούν την ελεγκτική διαδικασία”.

Καταρχήν, ο εντοπισμός του φαινομένου είναι εύλογο να έχει γίνει αρκετά δύσκολος, καθώς οι εταιρίες μεγάλωσαν σε μέγεθος και η δομή τους έχει καταστεί ακόμη πιο πολύπλοκη τα τελευταία χρόνια. Μεταβολές έχουν επέλθει ταυτόχρονα και στον τρόπο που ασκείται ο έλεγχος, καθώς παλαιότερα αυτός επικεντρωνόταν μόνο στον Ισολογισμό, ενώ αποτελεί γενική πεποίθηση, όπως είδαμε και παραπάνω, ότι η παραποίηση έχει τις ρίζες της στη Διοίκηση (Management) μιας εταιρίας. Θεωρητικά, το GAAP (Generally Accepted Accounting

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Principles) θα έπρεπε να έχει εντοπίσει και αποτρέψει όλες τις περιπτώσεις παραποίησης. Ωστόσο, οι αρχές που έχει θεσπίσει είναι απλά κατευθυντήριες για τον έλεγχο και ελεύθερα υποκείμενες σε μετάφραση από την πλευρά του ελεγκτή. Στο σημείο αυτό δε θα πρέπει να ξεχνάμε τα όσα αναφέραμε και για τη λεπτή γραμμή που χωρίζει το λογιστικό σφάλμα (error) από την σκόπιμη απάτη (fraud). Για το λόγο αυτό, πολλές φορές οι ελεγκτές μετά την αποκάλυψη του φαινομένου είναι πολύ φυσικό να ισχυριστούν με περισσή σιγουριά ότι κατά τον έλεγχο ακολούθησαν πιστά όλες τις οδηγίες.

Επιπλέον, όσον αφορά τον εσωτερικό έλεγχο, οι περιορισμοί που τίθενται για τον ελεγκτή είναι αυτονόητοι και συναφείς με τη θέση του μέσα στην επιχείρηση. Άλλωστε το Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 40 αναφέρει “ότι δέχεται την ύπαρξη έμφυτων περιορισμών της ικανότητας των ελεγκτών να εντοπίσουν την παραποίηση, ειδικά αν αυτή προέρχεται από στελέχη της διοίκησης”. Ταυτόχρονα, ο εσωτερικός ελεγκτής αποτελεί και αυτός εργαζόμενο της οικονομικής μονάδας, με αποτέλεσμα η θέση του κατά την ελεγκτική διαδικασία να είναι αρκετά λεπτή. Ο λόγος είναι ότι σε περίπτωση που ανακαλύψει κάποιο σφάλμα στις εξεταζόμενες οικονομικές καταστάσεις και το επισημάνει στη Διοίκηση το πιο πιθανό είναι να υπάρξει προσπάθεια συγκάλυψής του, αφού διακυβεύονται συμφέροντα της εταιρίας και κατά συνέπεια η απειλείται η θέση του. Έτσι, σε καμία περίπτωση ο ελεγκτής δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητος, καθώς η εταιρία έχει την ευχέρεια να τον απολύσει εφόσον δε συμφωνεί με τις λογιστικές πρακτικές της. Το ίδιο βέβαια ισχύει και για τους εξωτερικούς ελεγκτές, αφού και οι ίδιοι προσλαμβάνονται ουσιαστικά από την εταιρία για να την ελέγξουν και αυτό το γεγονός τους καθιστά υποκείμενους και υπόλογους στη Διοίκηση. Η τελευταία, μάλιστα, χρησιμοποιεί “έξυπνες” τεχνικές για να συγκαλύψει διαδοχικές

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ατασθαλίες της είτε με την αδικαιολόγητα συχνή αλλαγή ορκωτών λογιστών, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να αδυνατούν να εγκλιματιστούν αμέσως με τη φιλοσοφία της εταιρίας, είτε με τη μακροχρόνια πρόσληψη των ίδιων ελεγκτών, δημιουργώντας δεσμούς εξαρτημένης εργασίας.

Με το θέμα έχουν ασχοληθεί επίσης και οι **Crumbley και Αποστόλου (2001)**, οι οποίοι επισήμαναν ότι “ένας ελεγκτής δεν είναι δυνατόν να είναι σίγουρος πως θα καταφέρει να αποκαλύψει πάντα το φαινόμενο αυτό. Και αυτό λόγω α) της κρυφής πλευράς της διαδικασίας της παραποίησης, συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι η παραποίηση συνδέεται συχνά με μυστικές συμφωνίες ή παραποιημένα αποδεικτικά έγγραφα και β) της ελευθερίας έκφρασης άποψης που του παρέχεται από τον νόμο και η οποία μπορεί να τον οδηγήσει σε εσφαλμένα συμπεράσματα”.

Ακόμη, βασικός λόγος για τον οποίο οι ελεγκτές αδυνατούν να ανταποκριθούν στα καθήκοντά τους είναι η πίεση που δέχονται από τη Διοίκηση της εταιρίας που ελέγχουν. Η πίεση αυτή αφορά τόσο σε χρόνο όσο και σε χρηματικό κόστος, με αποτέλεσμα η όλη διαδικασία να μη διαρκεί όσο χρειάζεται και με τα απαιτούμενα μέσα, με συνέπεια την επί τροχάδην και συνοπτική εξέταση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (**Rezaee, 2002**).

Βέβαια, μετά το σκάνδαλο της Enron οι εταιρίες έχουν συμμορφωθεί λίγο – πολύ με τις αρχές και τα πρότυπα διεθνών οργανισμών, όπως το GAAP και το ASB. Παρ’ όλα αυτά, οι αλλαγές που συντελέστηκαν με το πέρασμα των χρόνων και την εισβολή της τεχνολογίας ακόμα και στο λογιστικό κύκλωμα, είχαν ως απόρροια το κόστος ελέγχου να υποστεί σημαντική μείωση. Αυτό ώθησε τους ελεγκτές να παρερμηνεύσουν το ρόλο τους και να αδράξουν την ευκαιρία που τους παρείχε η τεχνολογία,

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

μειώνοντας έτσι το επίπεδο της ποιότητας και αποτελεσματικότητας της εργασίας τους.

Ακολούθως, οι εξωτερικοί ελεγκτές έχουν διευκολυνθεί στο έργο τους και βασίζονται κατά κύριο λόγο στα αποτελέσματα που τους δίνει ο εσωτερικός έλεγχος. Με τον τρόπο αυτό, όμως, εκδηλώνεται μία υπέρμετρη εμπιστοσύνη προς τη Διοίκηση και τους εσωτερικούς ελεγκτές που πολλές φορές μπορεί να παραπλανήσει και να αποκρύψει σκάνδαλα και ατασθαλίες ²⁰. Αυτό αποτελεί βασική αδυναμία του ελεγκτικού συστήματος, αφού ιδιαίτερα ο εσωτερικός έλεγχος είναι προορισμένος να διερευνά περισσότερο και αποτελεσματικότερα τους κατώτερους υπαλλήλους, παρά τα διοικητικά τα στελέχη, τα οποία ευθύνονται, ουσιαστικά, στις πιο πολλές περιπτώσεις.

Τέλος, στην παραπάνω κατεύθυνση έχει συμβάλλει και το γεγονός ότι ο σύγχρονος λογιστής δεν ασκεί απλά το λογιστικό επάγγελμα, αλλά έχει αναλάβει πολλούς ρόλους μέσα στην εταιρία, όπως αυτός του χρηματοοικονομικού αναλυτή και του επενδυτικού συμβούλου. Αποτέλεσμα αυτής της μεταβολής είναι να αποκομίζει, πολλές φορές, μεγαλύτερα έσοδα από παρεπόμενες ασχολίες και να μην επιδεικνύει την δέουσα προσοχή κατά τη σύνταξη και τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων.

Από όλα τα παραπάνω βγάζουμε το συμπέρασμα ότι η εργασία των ελεγκτών κάθε άλλο παρά απλή υπόθεση είναι, καθώς τόσο η έμφυτη αδυναμία τους να ανταποκριθούν στο ρόλο τους όσο και τα συμφέροντα που διακυβεύονται στα πλαίσια της εταιρίας αποτελούν τροχοπέδη στον εντοπισμό του φαινομένου.

---

²⁰ (Crumbley και Αποστόλου, 2001).

2.6 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Στο τελευταίο αυτό τμήμα της επισκόπησης της διεθνούς βιβλιογραφίας θα αναφέρουμε τις τεχνικές εκείνες που μπορούν να εφαρμοστούν στα πλαίσια μιας οικονομικής μονάδας τόσο από τους ίδιους τους ελεγκτές προσωπικά όσο και από τη διοίκηση της εταιρίας με σκοπό είτε την καταστολή, δηλαδή τον εντοπισμό των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων είτε την πρόληψη τέτοιου είδους ανεπιθύμητων καταστάσεων.

Καταρχήν, όσον αφορά το ρόλο του ελεγκτή, αυτός οφείλει να είναι αντικειμενικός και αμερόληπτος και να επιδεικνύει αυστηρό επαγγελματισμό, ανεξάρτητα με τους δεσμούς που μπορεί να έχει με την επιχείρηση. Δε θα πρέπει να τον επηρεάζει το γεγονός ότι πληρώνεται από την επιχείρηση και να μη διστάζει να αποκαλύπτει τις ατασθαλίες της διοίκησης που θα εντοπίζει. Επιπλέον, οφείλει να είναι συνεχώς ενημερωμένος και άπταιστα καταρτισμένος σχετικά με νέες διατάξεις και νόμους που θεσπίζονται από τα αρμόδια όργανα και επιτροπές.

Παράλληλα, είναι πολύ βασικό να διαθέτει ευθυκρισία και να λειτουργεί συνεχώς με κριτική σκέψη, χωρίς να θεωρεί τίποτα δεδομένο και να εντυφά σε βάθος κάθε φορά που διενεργεί τον έλεγχο (forensic fieldwork audit, Rezaee 2002). Δηλαδή, να αντιμετωπίζει κάθε επιχείρηση ξεχωριστά και να μη στηρίζεται σε παλαιότερες εμπειρίες για τυχόν σφάλματα, τα οποία ωστόσο δεν αποδείχτηκαν σκόπιμα. Ακόμη, ο ανεξάρτητος ελεγκτής πρέπει να επιμένει στη λήψη εξηγήσεων και διαβεβαιώσεων από τη διοίκηση μιας εταιρίας για ασυνήθιστες συναλλαγές και καταστάσεις που δε συμβαδίζουν με τη γενικότερη κανονική και ομαλή λειτουργία της εταιρίας. Το γεγονός αυτό μάλιστα θα πρέπει να τον υποψιάζει ακόμα περισσότερο και να επικεντρώνει την

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

προσοχή του σε αυτές τις κινήσεις, γιατί περιλαμβάνουν το ενδεχόμενο της παραποίησης.

Ειδικότερα για τους εσωτερικούς ελεγκτές θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι αυτοί είναι που πρώτοι βάζουν το θεμέλιο λίθο για ένα αξιόπιστο και ποιοτικό έλεγχο, καθώς γνωρίζουν το περιβάλλον της επιχείρησης και τις ιδιαιτερότητές της, τις συνθήκες λειτουργίας, ανταγωνισμού, πίεσης κτλ. Επομένως, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι οφείλουν να προετοιμάζουν το έδαφος για τους εξωτερικούς ελεγκτές και να σταθούν αρωγοί δίπλα τους καθόλη τη διάρκεια του ελέγχου.

Από την άλλη, μεταξύ της ομάδας ελέγχου θα πρέπει να υπάρχει άψογη συνεργασία και κατανόηση, σύμπνοια απόψεων και μία κοινή λογική σκέψη ως προς τη διαδικασία του ελέγχου. Με τη συνεχή συζήτηση μεταξύ των μελών της ομάδας επιτρέπεται η ανταλλαγή απόψεων, γνώσεων και εμπειριών που μπορούν να φανούν πολύ χρήσιμες για την αποκάλυψη παραποίησης. Ουσιαστικά θέματα που μπορούν να συζητηθούν είναι σχετικά με τη δομή της επιχείρησης, την πολυπλοκότητά της, το είδος των συναλλαγών που πραγματοποιεί, το ήθος και την ιστορία της, τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται, το καθεστώς πίεσης μέσα στο οποίο λειτουργεί, ο ρόλος της διοίκησης στα διάφορα θέματα, ο διαχωρισμός καθηκόντων κτλ.

Η συλλογή πληροφοριών από την ομάδα ελέγχου για την πιθανότητα ουσιαστικών λαθών λόγω παραποίησης περιλαμβάνει τα εξής τρία βήματα, σύμφωνα με τον **Evan Maltese (2005)**:

1. Συστηματική έρευνα της διοίκησης, της επιτροπής ελέγχου, του τμήματος εσωτερικού ελέγχου, καθώς και άλλων τμημάτων της επιχείρησης. Η ομάδα ελέγχου θα πρέπει να συζητάει τόσο με τους

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

managers όσο και με τα κατώτερα στελέχη, να παρακολουθεί και να καταγράφει τις αντιδράσεις τους σε ύποπτες δραστηριότητες (στο χρηματοοικονομικό και λειτουργικό τμήμα) και ενδεχόμενες απάτες.

2. Γενική ανάλυση χρηματοοικονομικών και μη παραγόντων που περιλαμβάνονται στο Προσάρτημα της εταιρίας

3. Εντοπισμός και άμεση αναφορά παραγόντων (risk factors) που είναι συνυφασμένοι με το ενδεχόμενο εμφάνισης παραπονημένων οικονομικών καταστάσεων. Εξάλλου, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει το Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 99 “ο εξωτερικός ελεγκτής αν εντοπίσει την παραποίηση σε κάποιο κατώτερο κλιμάκιο θα πρέπει να το αναφέρει αμέσως στο ανάλογο τμήμα της διοίκησης που έχει την εποπτεία του. Ενώ, αν η παραποίηση αφορά διοικητικό στέλεχος ο ελεγκτής θα πρέπει αμέσως να το αναφέρει στην επιτροπή ελέγχου”.

Από την πλευρά της διοίκησης, τα ανώτερα στελέχη οφείλουν να κατανοήσουν τον κρίσιμο ρόλο του ελεγκτή για την εταιρία και κατ' επέκταση το κοινωνικό σύνολο και να είναι συνεργάσιμα και ειλικρινή. Φυσικά, εδώ τίθεται θέμα ηθικής, με το οποίο ασχολήθηκαν εκτενώς οι **Amat, Blake and Dowds (1999)**, σύμφωνα με τους οποίους “θα πρέπει να τηρούνται κανόνες ηθικής και δεοντολογίας τόσο κατά τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων όσο και κατά των ελέγχό τους”. Επιπρόσθετα, στο σχετικό άρθρο τους προβαίνουν σε διαχωρισμό της ευθύνης σε θετική, που αφορά στην παρουσίαση των καταστάσεων με την πραγματική τους εικόνα και χωρίς αποκλίσεις και της αρνητικής, όπου οι managers ευθύνονται για καταστάσεις, τις οποίες και πρέπει να εμποδίσουν.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Σε συνάρτηση με τα παραπάνω, ο ελεγκτής δε θα πρέπει να λειτουργεί κάτω από την πίεση των υψηλόβαθμων στελεχών, αλλά να είναι ελεύθερος να διαθέσει όσο χρόνο του χρειάζεται ώστε να ολοκληρώσει με τον αποτελεσματικότερο δυνατό τρόπο την ελεγκτική διαδικασία. Εξάλλου, ένας σωστός έλεγχος περιλαμβάνει υψηλό κόστος τόσο χρηματικό όσο και χρονικό για την επιχείρηση, η οποία θα πρέπει να είναι διατεθειμένη να το υποστεί.

Στην αποτροπή δυσάρεστων καταστάσεων θα μπορούσε να συνεισφέρει και η πρόβλεψη μιας σειράς μέτρων από την πλευρά της εταιρίας για την παρεμπόδιση και τον εντοπισμό τους, με μυστικές ή εμπιστευτικές μεθόδους (fraud vulnerability review, Rezaee 2002), όπως γραφεία ή διορισμένοι υπάλληλοι για τη συλλογή παραπόνων και την επίβλεψη ή προστασία σε εργαζόμενους που έχουν αντιληφθεί το ενδεχόμενο παραποίησης και απλά φοβούνται να εκδηλωθούν επειδή μπορεί να χάσουν τη θέση τους.

Προς την κατεύθυνση αυτή θα συνέβαλε καθοριστικά και η εφαρμογή μιας διαδικασίας αποτίμησης της ηθικής και του βίου των υψηλόβαθμων στελεχών που έχουν πρόσβαση στην ελεγκτική διαδικασία, καθώς και ο συνεχής έλεγχος των ίδιων των ελεγκτών (gamesmanship review, Rezaee 2002).

Αλλά αυτό που έχει κατέχει τη σημαντικότερη θέση στην καταπολέμηση του φαινομένου είναι η άσκηση μιας αποτελεσματικής και άγρυπνης διακυβέρνησης της εταιρίας (vigilant and effective corporate governance, Rezaee 2002). Τα βασικά στελέχη της διακυβέρνησης αυτής είναι το διοικητικό συμβούλιο, η επιτροπή ελέγχου, τα υψηλόβαθμα στελέχη της διοίκησης, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές και τα κυβερνητικά σώματα. Παραδοσιακά, το βάρος κατά τον έλεγχο έπεφτε στους

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

εξωτερικούς ελεγκτές, ενώ στις μέρες μας στην όλη κυβερνητική πολιτική, η οποία μπορεί να διασφαλίσει την αξιοπιστία, διαφάνεια και εγκυρότητα των Χ/Ο Καταστάσεων και να αποτελέσει τελικά το θεματοφύλακα για επενδυτές, πιστωτές και εργαζομένους της επιχείρησης.

Όσον αφορά το ρόλο του κράτους, είναι απαραίτητη η λήψη μια σειράς δραστικών μέτρων και διαδικασιών (enforcement procedures, Rezaee 2002) με σκοπό την τιμωρία στελεχών και επιχειρήσεων που εμπλέκονται σε τέτοιες καταστάσεις. Στόχος θα είναι ο σωφρονισμός όσων διέπραξαν την παραποίηση και ο παραδειγματισμός αυτών που επιθυμούν να προβούν σε ανάλογες ενέργειες. Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Rezaee (2002) ότι η SEC (Securities Exchange Commission) ειδικά μετά το σκάνδαλο της Enron έλαβε μία σειρά μέτρων. Μεταξύ άλλων ήταν η φυλάκιση των παραβατών ακόμα και με είκοσι χρόνια, διάφορα θεσπίσματα περιορισμών ασφαλείας για τις εταιρίες που εξαπάτησαν το κοινό ακόμα και για πέντε χρόνια μετά την πράξη τους και νέες ποινές για τις δημόσιες επιχειρήσεις που εξαπάτησαν τους επενδυτές τους για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο ακόμα και των εικοσιπέντε ετών.

Ωστόσο, με βάση την παραπάνω ανάλυση παραμένει ακόμα το ερώτημα “αν όντως υπάρχει ή μπορεί να υπάρξει λύση;” Σαφή απάντηση δε μπορούμε να δώσουμε. Απλά να ελπίσουμε ότι στο μέλλον αυτό που θα επικρατήσει στη γενικότερη φιλοσοφία μιας επιχείρησης, από τον πιο απλό εργαζόμενο της μέχρι και το πιο υψηλόβαθμο διοικητικό στέλεχος είναι να συνειδητοποιήσουν όλοι το γεγονός ότι η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων συνιστά έγκλημα με πολυδιάστατες

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, νομικές και ηθικές προεκτάσεις και επομένως χρειάζεται υπευθυνότητα και ηθικός προβληματισμός²¹.

---

²¹ (Amat, Blake and Dowds, 1999).__

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ

Το εκάστοτε ισχύον νομοθετικό πλαίσιο χαράζει τα σύνορα εντός των οποίων καλείται να λειτουργήσει το λογιστικό σύστημα μιας χώρας. Είναι επίσης γεγονός ότι το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης καθορίζει αποφασιστικά και την αντίστοιχη ποιότητα του λογιστικού συστήματος. Ουδέποτε η λογιστική λειτούργησε ανεξάρτητα από το οικονομικό περιβάλλον, αντιθέτως γεννήθηκε για να το περιγράφει, αρχικά ποσοτικά και στο σύγχρονο κόσμο όλο και περισσότερο και ποιοτικά.

Η υιοθέτηση του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου (ΕΓΛΣ) με το Προεδρικό Διάταγμα (ΠΔ) 1123/1980 και η ενσωμάτωση στα μέσα της δεκαετίας του 1980 των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο εσωτερικό δίκαιο (ΚΝ 2190/1920), άλλαξε ριζικά το λογιστικό τοπίο στη χώρα μας. Οι νομοθετικές αλλαγές που έγιναν τότε, σε συνδυασμό με την εισαγωγή της πληροφορικής στο χώρο της λογιστικής, άλλαξαν τα δεδομένα δημιουργώντας μια εντελώς καινούργια και ταυτόχρονα σημαντικά βελτιωμένη κατάσταση. Μέχρι τότε τα λογιστήρια λειτουργούσαν κυρίως για την κάλυψη φορολογικών τυπικών υποχρεώσεων. Όπως άλλωστε επισημαίνει ο **Γρηγοράκος (2005)** η οργάνωση των λογιστηρίων ξεκίνησε αποκλειστικά σχεδόν, από φορολογικές διατάξεις και κυρίως από το έτος 1952 που πρωτοθεσπίστηκε ο Κώδικας Φορολογικών Στοιχείων (ΚΦΣ). Έτσι, τα λογιστήρια των ελληνικών επιχειρήσεων οργανώθηκαν, λειτούργησαν και γαλουχήθηκαν με βάση τις επιταγές του ΚΦΣ και της φορολογικής νομοθεσίας και με αποκλειστικό σχεδόν

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

σκοπό την αντιμετώπιση των υποχρεώσεων που προέκυπταν από τις φορολογικές διατάξεις, οι οποίες, όμως, σε πάρα πολλά βασικά θέματα υστερούν και διαφέρουν ριζικά από τις παραδεδεγμένες λογιστικές αρχές.

Η λογιστική στην Ελλάδα είναι βεβαρημένη με μια πολύχρονη παράδοση εμπλοκής της φορολογικής νομοθεσίας μέσω της «αρίθμησης των εγγραφών», τις «προθεσμίες τήρησης των βιβλίων», τα «θεωρημένα βιβλία», τους «φορολογικούς μηχανισμούς» και πολλά άλλα. Σαν (αρνητικά) παραδείγματα αναφέρονται: οι ιδιόμορφες ελληνικές λογιστικές πρακτικές που αναγκάζουν τα ξένα μηχανογραφικά συστήματα να αναπτύσσουν τις περίφημες «ελληνικοποιήσεις», οι λογιστικές παρεμβάσεις των φορολογικών αρχών σε βαθμό λογιστικής εγγραφής (π.χ. σε ποιους λογαριασμούς, σε τι βιβλία και με τι χρεοπιστώσεις παρακολουθούνται οι επιδοτήσεις), οι -υποχρεωτικού μάλιστα χαρακτήρα- λογιστικές εφαρμογές όπως η αναλυτική λογιστική, μέχρι τα προβλεπόμενα εκδιδόμενα παραστατικά.

3.2 Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η θέσπιση των ελεγκτικών προτύπων στην Ελλάδα έγινε το 1931, με την ουσιαστική εφαρμογή τους όμως να ξεκινά μετά το 1955 με την σύσταση του Σώματος Ορκωτών Λογιστών (ΣΟΛ). Στην περίοδο μέχρι και την έναρξη λειτουργίας του ΣΟΛ το έτος 1956, ο έλεγχος στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των ανώνυμων εταιρειών ήταν εντελώς τυπικός, λόγω της ανυπαρξίας ενός οργανωμένου ελεγκτικού οργανισμού.

Με την ίδρυση του ΣΟΛ με το Ν.Δ 3329/1955 ξεκίνησε η πρώτη οργανωμένη προσπάθεια ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων των μεγάλων και μικρομεσαίων ανώνυμων εταιρειών. Όπως σημειώνει ο

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Caramanis (1998), το ΣΟΛ για πολλά χρόνια μονοπώλησε την αγορά έχοντας ως σκοπό την διαφύλαξη του δημόσιου συμφέροντος. Κατόπιν και μετά την δημιουργία το 1979 ενός ανταγωνιστικού οργανισμού (ΣΕΛΕ), επιταχύνθηκαν οι διαδικασίες για την απελευθέρωση της αγοράς η οποία τελικά επετεύχθη το 1992. Από εκείνη τη χρονιά και μετά ξένες ελεγκτικές εταιρείες εισήλθαν αυτόνομα στην αγορά απορροφώντας ένα ικανοποιητικό μερίδιο ενώ ταυτόχρονα τα μέλη των ΣΟΛ και ΣΕΛΕ συνέστησαν το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών (ΣΟΕ) που με το Νόμο 2733/1999 μετονομάστηκε σε Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ), που μέχρι και σήμερα διατηρεί το μεγαλύτερο μερίδιο ελέγχων στην εγχώρια αγορά.

Για τη διενέργεια των ελέγχων οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές είναι υποχρεωμένοι να εφαρμόζουν το Νόμο 2190/1920 και τα πρότυπα ελεγκτικής του πρώην Σώματος Ορκωτών Λογιστών. Τα πρότυπα αυτά είναι σύμφωνα με τις βασικές αρχές των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων ενώ ήδη έχει ξεκινήσει ευρύτερη προσαρμογή τους προς τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα, με στόχο στο άμεσο μέλλον να μην υπάρχει διαφορά μεταξύ τους, εκτός από τις ειδικές απαιτήσεις της Ελληνικής νομοθεσίας για τον έλεγχο των εταιρειών. Το παράδοξο ωστόσο και συνάμα βασικότερο πρόβλημα της ελεγκτικής διαδικασίας όπως διενεργείται σήμερα στην Ελλάδα είναι δομικής φύσεως και προέρχεται από σειρά φορολογικών ρυθμίσεων (π.χ Π.Δ 186/92, Ν. 2238/1994) που όπως προαναφέρθηκε επιτρέπουν στις εταιρείες εναλλακτικούς λογιστικούς χειρισμούς με αποτέλεσμα σε κάποιες περιπτώσεις να παρατηρούνται παρεκκλίσεις από την ενιαία λογιστική αρχή που προβλέπει ο Νόμος 2190/1920.

Ως προς την ύπαρξη πολλών και εν πολλοίς αντικρουόμενων νόμων πρέπει να λεχθεί πως, πράγματι, ενώ ο νέος εμπορικός νόμος 2190/1920

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

περί Α.Ε. εναρμονίσθηκε πλήρως με το Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο (ΕΓΣΛ) δεν συμβαίνει το ίδιο με τους άλλους τρεις βασικούς νόμους, δηλαδή τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ), τον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (ΚΒΣ) και τον αναπτυξιακό νόμο 1892/90. Έτσι, π.χ., αντίθετα με όσα διαλαμβάνονται στο Ε.Γ.Σ.Λ.:

- σύμφωνα με τον Κ.Β.Σ. (Π.Δ 186/1992 άρθρο 28) οι μετοχές των μη εισηγμένων εταιριών αποτιμώνται στο ιστορικό τους κόστος κτήσεως και όχι στη λογιστική τους αξία, όπως ο Κωδ. Ν. 2190/20 επιτάσσει.
- σύμφωνα με το Ν. 2874/2000 οι ζημίες από πώληση συμμετοχών και χρεογράφων αντί να χρεωθούν απευθείας στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης (όπως υπαγορεύει ο Ν. 2190/20) κεφαλαιοποιούνται και αποσβένονται τμηματικά εντός πέντε ετών
- Οι ετήσιες αποσβέσεις παγίων δεν είναι υποχρεωτικές κατά τον Ν.223 8/94 (και τον προηγούμενο αυτού Ν. 2065/92) ενώ οι προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις δεν μπορούν να ξεπερνούν το 0,5% (0,75% για τα έτη 1999-2003) των ετήσιων πωλήσεων (άρθρο 38)
- Πάγια στοιχεία κόστους αγοράς μέχρι 600 ευρώ δύναται να αποσβεσθούν άπαξ (Ν. 2238/94).
- Προβλέψεις για υποτίμηση παγίων δεν αναγνωρίζονται ως έξοδα για φορολογικούς σκοπούς (Ν. 2238/94).
- 2% των ετήσιων πωλήσεων του έτους αναγνωρίζονται ως εκπιπτόμενα έξοδα άνευ παραστατικού για εκείνες τις επιχειρήσεις που μνημονεύονται στο Ν. 2238/94.
- Ο αναπτυξιακός νόμος 1892/90 επιτρέπει σε μια επιχείρηση την διενέργεια πρόσθετων αποσβέσεων χρήσεως σε όποιες χρήσεις αυτή επιθυμεί.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Έτσι, η έμφαση μετατοπίζεται από την αποτύπωση της οικονομικής κατάστασης για τους σκοπούς πληροφόρησης της επενδυτικής κοινότητας σε μια αποτύπωση που καλύπτει τους σκοπούς προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των επιχειρήσεων. Υπό αυτό το πρίσμα και προκειμένου για την παροχή πληροφόρησης που εξασφαλίζει την συγκρισιμότητα των οικονομικών μεγεθών και αποτελεσμάτων (όπως προβλέπει άλλωστε και το Π.Δ. 350/85) οι ορκωτοί ελεγκτές παραθέτουν σημειώσεις στα πιστοποιητικά που εκδίδουν διευκρινίζοντας τις αλλαγές που θα προέκυπταν στα μεγέθη των επιχειρήσεων αν εφαρμόζονταν οι διατάξεις του Ν 2190/1920.

Σήμερα ελέγχονται από ορκωτούς ελεγκτές 7.000 περίπου εταιρείες οι οποίες είναι ανισομερώς κατανεμημένες ανάμεσα σε 7 ελεγκτικές εταιρείες και μερικές ακόμη μικρότερες. Το σοβαρότερο θέμα του ελέγχου αποτελεί η ανεξαρτησία γνώμης του ελεγκτή. Το περιορισμένο μέγεθος της ελληνικής οικονομίας και το αντίστοιχο των ελληνικών επιχειρήσεων, μαζί με νοοτροπία που διαμορφώνεται ιστορικά στην χώρα, αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες και για την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Σήμερα δυστυχώς κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι η ανεξάρτητη από τους ελεγχόμενους γνώμη των ορκωτών ελεγκτών αποτελεί εθνική πραγματικότητα, τουλάχιστον στον αναγκαίο βαθμό.

Το ζήτημα κλειδί για την ανεξαρτησία ελεγκτικής γνώμης, είναι η δυνατότητα επιλογής του ελεγκτή από τον ελεγχόμενο, που ξεκινάει από την ελεγκτική εταιρεία και φτάνει μέχρι επιπέδου φυσικού προσώπου. Ο εκσυγχρονισμός του θεσμικού καθεστώτος δυστυχώς μετέτρεψε πολλούς ελεγκτές σε απλούς προμηθευτές των υπό έλεγχο επιχειρήσεων, ενώ το παλαιό θεσμικό πλαίσιο (Ν 3329/1955) κατοχύρωνε, παρ'όλες τις άλλες αδυναμίες και στρεβλώσεις που 13 Σύμφωνα με μελέτη αγοράς της **HellasStat (Αύγουστος 2005)**, οι Συνεργαζόμενοι Ορκωτοί Ελεγκτές

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

(ΣΟΛ ΑΕ) συγκεντρώνουν το 50,5% της αγοράς, υπογράφοντας τους 3.580 από τους συνολικά 7.093 ισολογισμούς που επεξεργάστηκε η μελέτη για την οικονομική χρήση 2004, ενώ οι πολυεθνικές «Big 4» (PwC, E&Y, KPMG και Deloitte) μολονότι υπογράφουν συνολικά το 14% των ελεγχόμενων οικονομικών καταστάσεων, τα έσοδα τους αντιστοιχούν στο 43% του κύκλου εργασιών των 19 ελεγκτικών επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται στην ανάλυση. προκαλούσε, σε μεγάλο βαθμό την ανεξαρτησία επιλογής. Το μειονέκτημα αυτό αντισταθμίζεται ανάλογα με τους υπάρχοντες περιορισμούς στην πλευρά του ελεγκτή.

Τα περιθώρια στενεύουν αν και ο ελεγκτής ελέγχεται, είτε από την ίδια την εταιρεία- οργανισμό στον οποίο εντάσσεται είτε από ανεξάρτητα θεσμικά όργανα. Μέχρι στιγμής πάντως αυτός ο έλεγχος είναι ανύπαρκτος ή τουλάχιστον αόρατος στην πράξη, παρότι έχει νομοθετηθεί με τον Ν 3148/2003 με την ίδρυση της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχου (ΕΛΤΕ).

3.3 ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Το ευρύτερο περιβάλλον της λογιστικής επηρεάζεται και από παράπλευρα θεσμικά πλαίσια όπως για παράδειγμα την χρηματιστηριακή νομοθεσία για την εταιρική διακυβέρνηση. Στην αγορά των Η.Π.Α ο νόμος SARBANES – OXLEY (γνωστός και ως Sarbox), που επικυρώθηκε στις 30 Ιουλίου του 2002, θεσπίστηκε ειδικά για να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών σε ένα χρηματοοικονομικό σύστημα που είχε κλονιστεί σημαντικά από μία σειρά σκανδάλων. Ο νόμος περιλαμβάνει μια ευρεία δέσμη μέτρων τα οποία θέτουν τις βάσεις για μια νομοθετική ρύθμιση της αποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης.

Τα μέτρα αυτά αφορούν, μεταξύ των άλλων :

- Û τα πρότυπα λειτουργίας των εταιρικών επιτροπών ελέγχου,
- Û την απαίτηση για ανεξαρτησία και εποπτεία των ελεγκτών,
- Û την πιστοποίηση αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων από τα ανώτατα διευθυντικά στελέχη των εταιρειών,
- Û την απαγόρευση της χορήγησης εταιρικών δανείων σε διευθυντές και ανώτατα στελέχη,
- Û και τις προϋποθέσεις που θα εξασφαλίσουν βελτίωση της εταιρικής χρηματοοικονομικής λογιστικής και διερεύνηση της διαδικασίας γνωστοποιήσεων.

Ο νόμος Sarbanes-Oxley, ο οποίος επικρίθηκε ως αναποτελεσματικός για το περιβάλλον των Η.Π.Α. για το οποίο είχε σχεδιασθεί, έχει επικριθεί ακόμη εντονότερα για την επίδρασή του διεθνώς. Ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, η νομοθεσία για τις επιχειρήσεις που τίθεται σε ισχύ στις Η.Π.Α. επηρεάζει όλον τον κόσμο αφού περίπου 10% των εγγεγραμμένων εταιρειών στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. είναι μη αμερικάνικες εταιρείες.

Η ακρίβεια ωστόσο των οικονομικών καταστάσεων δεν αποτελεί θέμα μόνο για τις Η.Π.Α. αλλά και για την Ευρώπη. Στις 7 Αυγούστου του 2002, ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας Ευρωπαίων Λογιστών (Federation of European Accountants), δήλωσε ότι απέκλειε το ενδεχόμενο να επεκταθούν τα οικονομικά σκάνδαλα των Η.Π.Α. στις ευρωπαϊκές κεφαλαιαγορές, δεδομένου ότι οι ευρωπαϊκές εταιρείες χρησιμοποιούν διαφορετική λογιστική φιλοσοφία από αυτή των αμερικάνικων εταιρειών. Η διαφορά έγκειται στο ότι τα ευρωπαϊκά πρότυπα βασίζονται σε αρχές και όχι σε κανόνες. Με άλλα λόγια στις Η.Π.Α. ότι δεν είναι ρητά απαγορευμένο, επιτρέπεται. Αντιθέτως στην Ευρώπη κάθε λογιστική

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

απόφαση πρέπει να δικαιολογείται στη βάση μίας εδραιωμένης επαγγελματικής δεοντολογίας.

Παρ' όλα αυτά τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη συγκλονίστηκε από μία σειρά οικονομικών σκανδάλων. Το γεγονός ότι όλα αυτά τα ευρωπαϊκά λογιστικά σκάνδαλα έχουν τις ρίζες τους στις Η.Π.Α. δεν αποτελεί σύμπτωση. Η λεπτομερής εξέταση ζητημάτων που αφορούν τη λογιστική και την εταιρική διακυβέρνηση, η οποία επιβλήθηκε στις Η.Π.Α. μέσω του νόμου Sarbanes-Oxley, παρακινεί τους ελεγκτές και τις εταιρείες να εξετάζουν τα βιβλία τους με μεγαλύτερη προσοχή, και αυτή η διαδικασία φέρνει στο φως πολλά από τα ενυπάρχοντα προβλήματα.

Σύμφωνα με την εφημερίδα «**International Herald Tribune**» : «*Το γεγονός ότι οι ελεγκτές της Parmalat απέτυχαν να εντοπίσουν μία τόσο μεγάλης έκτασης απάτη για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, άφησε άναυδους τους ευρωπαίους ειδικούς σε θέματα εταιρικής διακυβέρνησης, όπως είχε συμβεί και στις Η.Π.Α. με την περίπτωση της Enron*»

3.3.1 ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΓΚΛΙΣΗ

Ο νόμος Sarbanes-Oxley υποχρεώνει την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς να μελετήσει το σύστημα χρηματοοικονομικής λογιστικής προκειμένου να διαπιστώσει αν και κατά πόσον βασίζεται σε «αρχές» ή σε «κανόνες» και να προσδιορίσει πόσος καιρός θα χρειαστεί για να επιτευχθεί ένα σύστημα που θα βασίζεται σε «αρχές».

Επίσης επιβάλλει στους θεσμούς και στα πρόσωπα που ασχολούνται με τον καθορισμό χρηματοοικονομικών λογιστικών προτύπων να υιοθετήσουν διαδικασίες που διασφαλίζουν άμεση μελέτη των νέων κανόνων που αντικατοπτρίζουν τη «διεθνή σύγκλιση σε υψηλής ποιότητας λογιστικά πρότυπα». Η βασική διαφορά ανάμεσα στα

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

λογιστικά πρότυπα που βασίζονται σε κανόνες και σε εκείνα που βασίζονται σε αρχές πηγάει από το γεγονός ότι οι αρχές έχουν ευρύτερο πεδίο εφαρμογής, καταλήγουν σε λιγότερες εξαιρέσεις και περιπτώσεις ασαφείς, ενώ απαιτείται μικρότερη ερμηνευτική προσπάθεια και καθοδήγηση για την εφαρμογή των προτύπων σε ασαφείς περιπτώσεις. Αυτό προφανώς σημαίνει αυξημένη ανάγκη εφαρμογής επαγγελματικής κρίσης.

Πάντως για να λειτουργήσει οποιαδήποτε προσέγγιση που βασίζεται σε αρχές, θα πρέπει όλοι οι συμμετέχοντες στη χρηματοοικονομική αγορά (νομοθέτες, λογιστές, διευθυντές, ελεγκτές κτλ.) να έχουν δεσμευθεί ότι θα αλλάξουν τις διαδικασίες και τις μεθόδους προκειμένου να εφαρμοστούν οι αρχές. Η εφαρμογή λογιστικών προτύπων που συνεπάγονται λιγότερες εξαιρέσεις σημαίνει μεταξύ άλλων αυξημένη μεταβλητότητα των δημοσιευμένων κερδών. Το επιχείρημα που προβάλλεται είναι ότι ένα από τα πλεονεκτήματα των λογιστικών προτύπων που βασίζονται σε αρχές έγκειται στο ότι υποχρεώνουν τον ελεγκτή να εκφράσει την κρίση του σχετικά με την οικονομική ουσία των συναλλαγών αντί να περιοριστεί στο να αναζητήσει πιθανά νομικά «παραθυράκια». Δεχόμενοι ότι η διοίκηση και οι ελεγκτές είναι πάντα ικανοί και έντιμοι οι οικονομικές εκθέσεις θα ήταν ακριβείς ανεξαρτήτως λογιστικού συστήματος. Αλλά τι συμβαίνει όταν η διοίκηση και οι ελεγκτές δεν είναι ικανοί και έντιμοι; Τότε προφανώς απαιτείται ένα σύστημα που να βασίζεται σε αρχές, το οποίο όμως θα θεσπίζει τους απαραίτητους εκείνους κανόνες που θα καθοδηγούν τους λογιστές στη διεκπεραίωση πολύπλοκων συναλλαγών. Αυτό σημαίνει σύγκλιση των λογιστικών συστημάτων.

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως ο συγκερασμός του συστήματος που κυριαρχεί στην Ευρώπη και το οποίο βασίζεται σε αρχές με το σύστημα

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

που κυριαρχεί στις Η.Π.Α. και το οποίο βασίζεται σε κανόνες θα έδινε τη δυνατότητα να αντιμετωπιστούν προβλήματα αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων πολύ πιο αποτελεσματικά από ότι με κάθε ένα σύστημα ξεχωριστά.

3.3.2 Η ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.3.2.1 Ιστορικό

Σε αναγνώριση των διεθνών εξελίξεων η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς από το 1999 αναγνώρισε και έθεσε δημόσια το ζήτημα της εταιρικής διακυβέρνησης στην Ελλάδα. Η αθρόα τότε προσέλευση εταιρειών για εισαγωγή τους στο χρηματιστήριο απέδιδε στο θέμα μεγάλη σπουδαιότητα παρόλο που την εποχή εκείνη οι εταιρείες, οι χρηματιστές, οι δημοσιογράφοι και η κοινή γνώμη το θεωρούσε ως δευτερεύων. Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς σχημάτισε τότε μία επιτροπή φορέων της κεφαλαιαγοράς που με την σειρά της επεξεργάστηκε και εξέδωσε την «γαλάζια βίβλο» της εταιρικής διακυβέρνησης στην Ελλάδα. Η επιτροπή επιτέλεσε δημιουργικό έργο γεφυρώνοντας την διαμορφούμενη διεθνή πρακτική με την εγχώρια πραγματικότητα και διατυπώνοντας συγκεκριμένες προτάσεις βελτίωσης της διακυβέρνησης των εισηγμένων επιχειρήσεων.

Στην «γαλάζια βίβλο» περιλαμβάνονταν όλα τα ζητήματα που αφορούσαν σε διαφάνεια, προστασία μειοψηφούντων μετόχων, εταιρική ευθύνη προς τον κοινωνικό περίγυρο, εσωτερικό έλεγχο και επόπτευση των εταιρειών. Όλα αυτά τα ζητήματα τέθηκαν τότε όχι ως κανόνες υποχρεωτικής εφαρμογής αλλά ως συστάσεις κανόνων για εθελούσια επεξεργασία και υιοθέτηση από τις εισηγμένες εταιρείες. Η εθελούσια εφαρμογή ωστόσο δεν απέδωσε πολλά. Από το 1999 μέχρι σήμερα, η

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

επιτροπή κεφαλαιαγοράς έχει εισάγει σημαντικά τμήματα θετικών ρυθμίσεων στο εποπτικό θεσμικό πλαίσιο που ισχύει στην Ελλάδα, με κύριο άξονα την ενίσχυση της διαφάνειας και την πληροφόρηση των επενδυτών. Τα κυριότερα είναι τα ακόλουθα:

- Ü. Από το 1999 μέχρι σήμερα, όλες οι νεοεισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες υποχρεούνται να περιλάβουν στο Δ.Σ. τους τουλάχιστον δύο ανεξάρτητα μέλη.
- Ü. Εκδόθηκε και εφαρμόζεται ο κανονισμός συμπεριφοράς εισηγμένων εταιρειών ο οποίος αποτελεί σημαντική συμβολή στην διαφάνεια και την ισότιμη πληροφόρηση των επενδυτών και περιέχει ισχυρές διαστάσεις υπέρ των μικρών ιδίως μετόχων.

Πράγματι προβλέπεται η υποχρέωση των βασικών μετόχων, των μελών του Δ.Σ., των στελεχών με ειδικές αρμοδιότητες ή άλλων φυσικών ή νομικών προσώπων των εταιρειών τα οποία συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με αυτές, να γνωστοποιούν έγκαιρα και συνεχώς σημαντικά εταιρικά γεγονότα που μπορεί να έχουν επίδραση επί της τιμής της μετοχής.

Στην Ελλάδα, βασικό μέλημα της επιτροπής κεφαλαιαγοράς που προχώρησε σε πρωτοβουλία σύστασης επιτροπής για την Εταιρική Διακυβέρνηση ήταν η έλλειψη εμπιστοσύνης από πλευράς των επενδυτών και των μέσων μαζικής ενημέρωσης σχετικά με την ισχύουσα αρτιότητα και εγκυρότητα των πληροφοριών οι οποίες εμπεριέχονται στις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων, η περιορισμένη διαφάνεια των χρηματοοικονομικών συναλλαγών και σεβασμός των δικαιωμάτων των μειοψηφούντων μετόχων. Ουσιαστικά το ζήτημα της Εταιρικής Διακυβέρνησης (Ε.Δ.) στην χώρα μας πήρε σάρκα και οστά με το νομικό πλαίσιο που εφαρμόστηκε το έτος 2002 (Ν. 3016). Ο νόμος αυτός

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

προέβλεπε την προστασία των μετόχων μέσω της κατάλληλης θεσμοθέτησης ανεξάρτητων μη εκτελεστικών μελών Δ.Σ.

3.4 ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

Τα ισχύοντα σε διεθνές επίπεδο εθνικά λογιστικά πρότυπα, διαφέρουν μεταξύ τους καθώς, σε αρκετές περιπτώσεις, επηρεάζονται από τις νομικές και φορολογικές ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, με αποτέλεσμα να διαφοροποιείται η εικόνα της οικονομικής μονάδας, ανάλογα με τα πρότυπα που οι οικονομικές καταστάσεις συντάσσονται. Η εναρμόνιση των λογιστικών προτύπων, σε διεθνές επίπεδο, είναι αναγκαία, προκειμένου να συνάδει με τις σύγχρονες συνθήκες των κεφαλαιαγορών, καθόσον σε αντίθετη περίπτωση, μειώνεται η δυνατότητα των επενδυτών να μελετήσουν και να συγκρίνουν τις πληροφορίες που τους είναι αναγκαίες στη λήψη αποφάσεων. Παράλληλα, η εναρμόνιση των λογιστικών προτύπων είναι χρήσιμη και για τις ίδιες τις οικονομικές μονάδες, δεδομένου ότι οι διοικήσεις τους έχουν την δυνατότητα να συγκρίνουν την αποδοτικότητά των μονάδων που διοικούν με άλλες ανταγωνιστικές οικονομικές μονάδες τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Προκειμένου να καλυφθούν οι παραπάνω ανάγκες και με απώτερο σκοπό την ενίσχυση της αγοράς κεφαλαίου και την αύξηση των επενδύσεων, η Ευρωπαϊκή Ένωση επέβαλε την υποχρεωτική εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (Δ.Π.Χ.Π.), σε όσες οικονομικές μονάδες είναι εγκατεστημένες σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχουν μετοχές ή άλλες κινητές αξίες εισηγμένες σε οργανωμένες χρηματιστηριακές αγορές. Η υποχρέωση αυτή επεκτείνεται, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις και στις θυγατρικές τους εταιρείες. Τα Δ.Π.Χ.Π., αποτελούνται από πρότυπα και διερμηνείες και συνιστούν ένα

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

σύνολο αρχών και κανόνων, μέσω των οποίων παράγονται υψηλής ποιότητας, διαφανείς, αξιόπιστες, κατανοητές και συγκρίσιμες οικονομικές καταστάσεις.

3.4.1 ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΩΝ Δ.Π.Χ.Π.

Ορισμένα από τα βασικά χαρακτηριστικά πάνω στα οποία έχουν δομηθεί τα Δ.Π.Χ.Π., είναι τα παρακάτω:

- α) Ακριβοδίκαιη παρουσίαση
- β) Συνεχιζόμενη δραστηριότητα
- γ) Αρχή των δεδουλευμένων εσόδων εξόδων
- δ) Ομοιομορφία παρουσίασης
- ε) Σημαντικότητα
- στ) Συμψηφισμός
- ζ) Συγκριτική πληροφόρηση

3.4.2 Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ Δ.Π.Χ.Π.

Ήδη έχουν περάσει πάνω από δυο χρόνια από τότε που τα Δ.Π.Χ.Π. τέθηκαν σε εφαρμογή. Η πράξη έδειξε ότι η μετάβαση από τα εθνικά λογιστικά πρότυπα στα Δ.Π.Χ.Π ήταν και είναι ένα ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα και όχι μια απλή αλλαγή στον τρόπο λογιστικοποίησης και παρουσίασης των οικονομικών δεδομένων, γεγονός που απαιτεί μεγάλη προσπάθεια, ιδιαίτερα σε χώρες, όπως η Ελλάδα, που τα εθνικά λογιστικά πρότυπα είναι προσανατολισμένα, σε ορισμένες περιπτώσεις,

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

στις φορολογικές ανάγκες, παρά στην πλήρη και ουσιαστική ενημέρωση των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι, η υιοθέτηση των Δ.Π.Χ.Π. αποτελεί μια λογιστική επανάσταση με ιδιαίτερα θετικά αναμενόμενα αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, θεωρητικά, η υιοθέτηση των Δ.Π.Χ.Π. ωφελεί τόσο τις ίδιες τις οικονομικές μονάδες όσο και τους επενδυτές, καθόσον αυξάνουν το επίπεδο εμπιστοσύνης τους στις πληροφορίες που περιέχονται στις οικονομικές καταστάσεις.

Επίσης το υψηλό επίπεδο ποιότητας των Δ.Π.Χ.Π. αναμένεται να βελτιώσει την ικανότητα των επενδυτών να λαμβάνουν επενδυτικές αποφάσεις, ενώ παράλληλα οι οικονομικές μονάδες αναμένεται να αποκτήσουν αυξημένη δυνατότητα πρόσβασης στις διεθνείς αγορές, με μειωμένο κόστος απόκτησης κεφαλαίων. Τέλος, η υιοθέτηση των Δ.Π.Χ.Π. αναμένεται να συμβάλλει ουσιαστικά στην εναρμόνιση των αναγκών εσωτερικής και εξωτερικής πληροφόρησης μέσα στην ίδια την οικονομική μονάδα, καθόσον η δημιουργία ποιοτικής λογιστικής «γλώσσας», απλουστεύει τη διαδικασία παραγωγής οικονομικών πληροφοριών, με αποτέλεσμα την βελτίωση των συστημάτων διοικητικής πληροφόρησης.

Από την άλλη μεριά όπως υποστηρίζεται τα Δ.Π.Χ.Π. λύνουν παλαιά προβλήματα αλλά παράλληλα δημιουργούν νέες ανάγκες, τις οποίες οι διοικήσεις των οικονομικών μονάδων καλούνται να αντιμετωπίσουν. Σε ότι αφορά την Ελλάδα, παρατηρήθηκαν προβλήματα στη μετάβαση λόγω, κυρίως, των σημαντικών διαφορών μεταξύ των Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων και των Δ.Π.Χ.Π, οι κυριότερες των οποίων είναι οι εξής: α) λογιστικοποίηση και αποτίμηση (ενσωμάτων ακινητοποιήσεων και άυλων περιουσιακών στοιχείων, απομείωσης αξίας

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

περιουσιακών στοιχείων, χρηματοοικονομικών μέσων, αναβαλλόμενης φορολογίας, συμβάσεων leasing) β) ανάλυση πληροφοριών στις σημειώσεις των οικονομικών καταστάσεων.

3.4.3 ΠΟΣΟΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΔΠΧΠ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σχετικά με τις μετρήσιμες ποσοτικές επιδράσεις που είχε η για πρώτη φορά υιοθέτηση των ΔΠΧΠ από τις ελληνικές εισηγμένες στο ΧΑΑ εταιρείες σχετική έρευνα που εκπόνησαν από κοινού η ελεγκτική εταιρεία Grant Thornton και το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών για τις οικονομικές καταστάσεις 2004 καταλήγει στα εξής βασικά συμπεράσματα:

- Τα ίδια κεφάλαια των εισηγμένων ωφελήθηκαν κατά ποσό €1.870 εκατ. (€ 14.671 εκατ. θετικές και € 12.801 εκατ. αρνητικές επιδράσεις) καταγράφοντας μια ποσοστιαία αύξηση της τάξεως του 5%. Η κυριότερη ωφέλεια στα ίδια κεφάλαια προέκυψε από την αναπροσαρμογή των ενσώματων ακινητοποιήσεων ενώ η μεγαλύτερη επιβάρυνση από την υιοθέτηση των Δ 19 (παροχές σε εργαζομένους) και Δ 26 (λογιστική και πληροφόρηση των προγραμμάτων παροχών αποχώρησης από την υπηρεσία) καθώς και από τη διενέργεια προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις.

- Τα αποτελέσματα χρήσης 2004 ωφελήθηκαν κατά ποσό €182 εκατ. (€ 2.536 εκατ. θετικές και € 2.353 εκατ. αρνητικές επιδράσεις) καταγράφοντας μια ποσοστιαία αύξηση της τάξεως του 4%. Την υψηλότερη θετική επίδραση στα αποτελέσματα χρήσης 2004 επέφερε η προσαρμογή των αποσβέσεων με βάση την ωφέλιμη ζωή των ενσώματων ακινητοποιήσεων ενώ τη μεγαλύτερη επιβάρυνση η αναγνώριση

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

αναβαλλόμενων φορολογικών υποχρεώσεων και προβλέψεων για ενδεχόμενους φόρους εισοδήματος.

.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

4.1. Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ SUB-PRIMES

Στην αμερικανική αγορά, στα πλαίσια πολιτικών επιλογών και της οικοδομικής φιλοσοφίας των ΗΠΑ, αναπτύχθηκε πολύ μια ιδιαίτερη κατηγορία στεγαστικών δανείων, τα λεγόμενα Δάνεια Χαμηλής Εξασφάλισης (Sub-Prime Loans, subprimes). Πρόκειται ουσιαστικά για δάνεια που χορηγούνταν χωρίς εγγύηση σε οικογένειες με ιδιαίτερα χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα, σε πολλές περιπτώσεις μη ευκατάστατες.

Τα προβλήματα που προέκυψαν από τη χορήγηση αυτών των δανείων οφείλονται στην καταστρατήγηση ενός βασικού κανόνα της τραπεζικής πίστης: την αναγκαιότητα διεξαγωγής της δέουσας πιστοληπτικής αξιολόγησης των δανειοληπτών. Όταν τα επιτόκια άρχιζαν να ανεβαίνουν, πολλοί δανειολήπτες αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις συμβατικές τους υποχρεώσεις, πολλές φορές ακόμη και πριν τη μεταβολή τους.

Οι τράπεζες που διέθεταν τίτλους σε Conduits και SVIs χρειάζονταν άμεσα ρευστότητα ώστε να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, αφού είχαν ήδη αρχίσει να χάνουν ρευστότητα από την καθυστέρηση είσπραξης των Δανείων Χαμηλής Εξασφάλισης (Sub-Prime Loans, Subprimes). Αυτό δημιουργούσε αναπροσαρμογές και στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Όμως όσες τράπεζες δε διέθεταν τίτλους σε Conduits και SVIs, ήταν επιφυλακτικές στον δανεισμό των κατόχων τους, λόγω της αβεβαιότητας που περιείχαν.

Απόρροια του τελευταίου ήταν και η απότομη αύξηση των επιτοκίων στην "αφερέγγυα" πλέον διατραπεζική αγορά.

4.2. Η ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ, Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ, ΤΟ ΗΘΙΚΟ ΔΙΛΗΜΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ Ο ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣ²²

Επιχειρώντας μία σύντομη αναδρομή στο πρόσφατο παρελθόν της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, διαπιστώνουμε κατ' αρχήν ότι το προκαταρκτικό στάδιο ξεκίνησε επίσημα το καλοκαίρι του 2007, σαν λογικό επακόλουθο της υπερβολής (φούσκας) των ενυπόθηκων δανείων στις Η.Π.Α. που «ανδρώθηκε» περί το 2005. Τα πραγματικά όμως «εγκαίνια» έλαβαν χώρα το Σεπτέμβρη του 2008, με την κατάρρευση της επενδυτικής τράπεζας **Lehman Brothers**, η οποία ζημίωσε το σύστημα «υλικά» γύρω στα 700 δις \$ και «ψυχολογικά» πολύ περισσότερα.

Οι Η.Π.Α., γνωρίζοντας από πολύ πριν το εσωτερικό τους πρόβλημα, τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στο δημόσιο τομέα, κατάφεραν να το εξάγουν με επιτυχία, μεταφέροντας το, μεταξύ άλλων, με τη βοήθεια των χρηματοπιστωτικών μεγαθηρίων τους (**Citibank** - **Lehman**) και «εισπράττοντας» τεράστια ποσά από τη Γερμανία (άνω του 1,2 τρις € από ιδιώτες και τράπεζες), καθώς επίσης από την υπόλοιπη Ευρώπη. Στη συνέχεια οι αμερικανοί κυβερνήτες, σκεφτόμενοι λογικά, θα επιχειρήσουν μέσω της υποτίμησης του νομίσματος τους (δεύτερο στάδιο - αύξηση της προσφερόμενης ποσότητας χρημάτων κλπ), τη μείωση του χρέους τους εις βάρος των δανειστών τους (Κίνα, Ιαπωνία

---

²² Βασίλης Βιλιάρδος (02.05.09) Οικονομολόγος, πτυχιούχος της Α.Σ.Ο.Ε.Ε. Αθηνών, με μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Αμβούργου.
viliardos@kbanalysis.com

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

κ.α.), έχοντας πιθανότατα το στόχο να επανακάμψει **αναδιαρθρωμένη η οικονομία τους και να ηγηθούν ξανά στον πλανήτη** (τρίτο στάδιο).

Βέβαια, έχουν να αντιμετωπίσουν μία σειρά προβλημάτων, τα οποία δεν είναι καθόλου εύκολα στην επίλυση τους. Μερικά από τα πλέον ανησυχητικά, τόσο για τις Η.Π.Α., όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο, είναι τα παρακάτω:

α) Το έλλειμμα, το οποίο υπολογίζεται για το 2009 στα **1,8 τρις \$** (το 40% των δημοσίων δαπανών δεν καλύπτονται από κανενός είδους έσοδα)

β) Το εξωτερικό χρέος, το οποίο υπερβαίνει ίσως τα 15 τρις \$ σήμερα (12,25 τρις \$ το 2007), απορροφώντας περί το 50% των παγκοσμίων αποταμιεύσεων, με τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα να δανείζονται πλέον **1 δις \$ ανά εργάσιμη ημέρα** από το εξωτερικό (πριν 3 χρόνια ήταν κάτω από 700 εκ. \$ ημερησίως)

γ) Το δημόσιο χρέος που πλέον θα περάσει το 70% τους ΑΕΠ τους, πόσο μάλλον όταν συρρικνωθεί ακόμη περισσότερο το ΑΕΠ (το 70% του αμερικανικού ΑΕΠ προέρχεται από την κατανάλωση!)

δ) Η ανεργία, η οποία ναι μεν ευρίσκεται κάτω του κρίσιμου ορίου (κοινωνικές εξεγέρσεις) του 10%, αυξάνεται όμως με εξαιρετικά μεγάλη ταχύτητα (Αύγουστος 2008: 640.000 άνεργοι, Οκτώβριος 2008: 639.000, Νοέμβριος 2008: 255.000, Δεκέμβριος 2008: 632.000). Το έτος που διανύουμε (2009) υπολογίζεται ότι θα προστίθενται κάθε μήνα 700.000 περίπου νέοι άνεργοι (τη δεκαετία του 1930 η ανεργία είχε φτάσει στο 25% του εργαζομένου πληθυσμού),

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ε) Η χρεοκοπία του «τρίπτυχου» αμερικανικού οικονομικού μοντέλου (πολύ **marketing**, καθόλου ουσία και πολιτική υπερβολικών πιστώσεων/χρεών), με βάση το οποίο λειτουργούσε μέχρι σήμερα ο «παραγωγικός» μηχανισμός τους (η εξαγορά του 20% της χρεοκοπημένης **Chrysler** από τη **Fiat**, με την ενίσχυση ύψους 3 δις \$ από το αμερικανικό δημόσιο, η οποία έτσι «διαδέχεται» τρόπον τινά τη **Mercedes**, ενώ συνεχίζει να θέλει και την **Opel** από την **GM** αποδεικνύει την τεράστια αδυναμία του παραγωγικού μηχανισμού των Η.Π.Α.) και

στ) Ο χρηματοπιστωτικός κλάδος ο οποίος, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, στηρίζει τη δήθεν ανάκαμψη του στα «τεχνάσματα» των Ισολογισμών.

Για παράδειγμα, όσον αφορά το τελευταίο πρόβλημα και χωρίς να επεκταθούμε ιδιαίτερα, στις δύο μεγάλες επενδυτικές τράπεζες της χώρας, στις **Goldman Sachs** και **Morgan Stanley**, ο Δεκέμβριος εξαφανίστηκε από τα λογιστικά τους βιβλία, μαζί με τις ζημίες πολλών δις \$ που τον συνόδευαν. Η (νόμιμη) αιτιολογία ήταν η αλλαγή του αντικειμένου εργασιών τους, από επενδυτικές σε κανονικές τράπεζες, οπότε το προηγούμενο λογιστικό έτος τους τελείωσε το Νοέμβρη του 2008, ενώ το καινούργιο άρχισε τον Ιανουάριο του 2009! (πηγή: MM)

Η **Citigroup** (και όχι μόνο), αποφάσισε να αλλάξει τη μέθοδο αποτίμησης ενός μεγάλου μέρους των χρεών (οφειλών) της, «εκπλήσσοντας» όπως γνωρίζουμε την αγορά με λειτουργικά κέρδη. Από τη μία πλευρά, λόγω της μεγάλης αύξησης των ασφαλιστρών κινδύνου (**CDS**), «καταχωρήθηκαν» 2,7 δις \$ στον Ισολογισμό της, ενώ από την άλλη «ενεγράφησαν» Cash-Spreads ύψους 2,5 δις \$ - συνολικά δηλαδή τα τεχνάσματα απέφεραν λογιστικά έσοδα ύψους **5,2 δις \$**.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Για να γίνει κατανοητή η (νόμιμη) «απάτη», η εικονική πραγματικότητα δηλαδή πίσω από τις «κερδοφόρες» αυτές εγγραφές στους Ισολογισμούς των τραπεζών, αρκεί να αναφέρουμε ότι, **όσο πιο κοντά στη χρεοκοπία ευρίσκεται μία τράπεζα, τόσο πιο μεγάλα (θεωρητικά) κέρδη στον Ισολογισμό της μπορεί να εγγράψει.** Η αιτία είναι το ότι αξιολογεί τις οφειλές της, τα χρέη της δηλαδή προς τρίτους, χαμηλότερα από τα πραγματικά, αφού στην περίπτωση χρεοκοπίας της οι δανειστές της δεν θα λάβουν πίσω το σύνολο των απαιτήσεων τους, αλλά μόνο ένα μέρος! Με τη μέθοδο αυτή μειώνουν σημαντικά το παθητικό τους, εμφανίζοντας ξαφνικά (λογιστικά) κέρδη από το πουθενά. Σε τελική ανάλυση λοιπόν, όσο πιο άσχημα λειτουργικά αποτελέσματα παρουσιάζει μία τράπεζα, τόσο καλύτερα για τον Ισολογισμό της και το αντίθετο.

«Η θεωρεία είναι ενδιαφέρουσα, αλλά στην πράξη είναι απαράδεκτη», έγραψε πρόσφατα ο ίδιος ο πρόεδρος της **J.P. Morgan Chase**, σε μία αναφορά του προς τους μετόχους, συνεχίζοντας *«Στην περίπτωση δηλαδή που μια επιχείρηση οδεύει ολοταχώς προς τη χρεοκοπία, θα μπορούσε να εγγράψει πολύ υψηλά κέρδη, μειώνοντας συνεχώς την αξιολόγηση των χρεών της, μέχρι φυσικά να καταθέσει την αίτηση πτώχευσης – και τότε δεν παίζει πλέον κανένα ρόλο».* Όταν τώρα εφαρμοσθούν και τα νέα λογιστικά πρότυπα στους Ισολογισμούς που έχουν ήδη αναγγελθεί από την αρμόδια δημόσια υπηρεσία των Η.Π.Α., **κανένας δεν θα γνωρίζει πια την πραγματική καθαρή θέση των τραπεζών,** όπως και πολλών άλλων επιχειρήσεων της χώρας.

Παρά το ότι λοιπόν οι μέχρι σήμερα απώλειες της αμερικανικής αγοράς από την κρίση δεν είναι συγκρίσιμες με αυτές της «μεγάλης ύφεσης» του 1929/1932, όπως για παράδειγμα

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

α) ο Dow Jones έχει πτώση περί το 40%, ενώ την τότε τριετία έπεσε από τις 305 μονάδες στις 41 μονάδες – σήμερα θα ήταν αναλογικά από τις 14.000 μονάδες στις 2.000 μονάδες (η ανάκαμψη του αμερικανικού χρηματιστηριακού δείκτη διήρκεσε 22 έτη)

β) η μείωση του όγκου του παγκοσμίου εμπορίου σήμερα υπολογίζεται σε χαμηλό μονοψήφιο νούμερο (τότε μειώθηκε κατά **-30%**)

γ) το αμερικανικό ΑΕΠ σημείωσε πτώση **-6,1%** το πρώτο τρίμηνο του 2009 (η τότε μείωση ήταν πολλαπλάσια)

δ) ο κρατικός τομέας στις Η.Π.Α. αποτελεί το 40% της οικονομίας της (10% το 1929), οπότε θεωρείται πιο ανθεκτική στην κρίση (κρατισμός λοιπόν και στην πρωτεύουσα του καπιταλισμού, παρά τις αντίθετες «διαβεβαιώσεις» πολλών), αρκετοί οικονομολόγοι είναι σκεπτικοί, αφ' ενός μεν γνωρίζοντας ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές με το 1929 (όγκος παγκόσμιας αγοράς, ύψος βιοτικού επιπέδου, παγκοσμιοποίηση, είσοδος 3 δις νέων ανθρώπων στο καπιταλιστικό σύστημα κλπ), αφ' ετέρου δε μη γνωρίζοντας εάν θα αποδώσουν έγκαιρα τα μέτρα που έχουν ληφθεί, καθώς επίσης σε ποιο ακριβώς σημείο της κρίσης βρισκόμαστε (ενδεχομένως στο ξεκίνημα της).

Πέρα από αυτά, εμείς θεωρήσαμε ότι, η λύση που έχει επιλεγθεί παγκοσμίως, η καταπολέμηση δηλαδή της υπερχρέωσης με ακόμη περισσότερα χρέη, με κίνδυνο να ακολουθήσει η κρίση των κρίσεων, η δημοσιονομική (η **χρεοκοπία δηλαδή των κρατών**), είναι πολύ δύσκολο να φέρει πραγματικά αποτελέσματα και όχι απλά να μεταθέσει το πρόβλημα επαυξημένο στο μέλλον. Τέτοιου είδους «μολυσματικοί ιοί» στο σύστημα, όπως η άνοδος του βιοτικού επιπέδου με δανεικά χρήματα

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

για σειρά δεκαετιών, δεν γιατρεύονται με τον πολλαπλασιασμό των ιών και την ελπίδα αυτόματης δημιουργίας αντισωμάτων.

Περαιτέρω, περιγράφοντας τα τρία στάδια των χρηματοπιστωτικών κρίσεων στην απλή τους μορφή ως εξής:

1^ο στάδιο: Οικονομικά προβλήματα των νοικοκυριών, τα οποία δημιουργούν αντίστοιχα προβλήματα στις τράπεζες οι οποίες, τόσο από τις ζημιές, όσο και από τη μείωση των καταθέσεων υποχρεώνονται να περιορίσουν τα δάνεια στις εταιρίες, μεταφέροντας με τη σειρά τους το πρόβλημα στην «πραγματική» Οικονομία (για πρώτη φορά το πρόβλημα μεταφέρθηκε και στα κράτη παγκοσμίως)

2^ο στάδιο: Ολοκληρωτική απώλεια της εμπιστοσύνης όλων των συναλλασσομένων μεταξύ τους. Δηλαδή των καταναλωτών προς τις τράπεζες και αντίστροφα, των τραπεζών μεταξύ τους, των κρατών προς τις τράπεζες, των κρατών μεταξύ τους και ούτω καθ' εξής.

3^ο στάδιο: Υποτίμηση των νομισμάτων (αφού συνήθως έχει προηγηθεί η αθρόα εκτύπωση νέων), αύξηση των επιτοκίων για να προσελκυσθούν καταθέσεις, μεγάλη κάμψη της πραγματικής οικονομίας, υψηλή ανεργία, μείωση της φορολογικής βάσης λόγω περιορισμού του ΑΕΠ, εξ αυτής μείωση των δημοσίων επενδύσεων και δαπανών κλπ. Στη συνέχεια επαναλαμβάνεται το πρώτο στάδιο με αυξημένη ένταση (**Καθοδικός Σπειροειδής Κύκλος**),

Υποθέσαμε ότι λογικά βρισκόμαστε ακόμη στο πρώτο στάδιο, καλύτερα σε ένα ενδιάμεσο μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου, όπου τα κράτη προσπαθούν με κάθε μέσο να εμποδίσουν την εξάπλωση της νόσου (ιδιαίτερα την έλευση του 2^{ου} σταδίου, το οποίο είναι κυριολεκτικά καταστροφικό). Όμως, **τα πάντα θα εξαρτηθούν από την ψυχολογία**

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

πολλών δις ανθρώπων σε όλο τον πλανήτη, τα οποία όλα μαζί σήμερα είναι «συγχρονισμένα» στο ίδιο πρόβλημα (δυσπιστία που ταλαντεύεται μεταξύ πανικού και ευφορίας).

Στη συνέχεια, θεωρήσαμε ότι, μία από τις σημαντικότερες αιτίες της σημερινής παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης είναι η εμφάνιση του ιού του «ετεροβαρούς ρίσκου» («ηθικός κίνδυνος»), όπου η έννοια «ετεροβαρές ρίσκο» που χρησιμοποιούμε εμείς εδώ, αναφέρεται σε οποιαδήποτε κατάσταση, στην οποία ένα πρόσωπο αποφασίζει πόσο ρίσκο θα αναλάβει, ενώ κάποιο άλλο πρόσωπο πληρώνει το κόστος, όταν τα πράγματα δεν εξελιχθούν θετικά και καταλήξουν σε ζημιές.

Ευρισκόμενο λοιπόν το σύστημα στο πρώτο στάδιο της χρηματοπιστωτικής κρίσης, δεν μπορεί λογικά να την αντιμετωπίσει αποτελεσματικά μόνο με χρήματα – πόσο μάλλον με δανεικά. Θα πρέπει ταυτόχρονα να ασχοληθεί με την επίλυση των παραπάνω προβληματισμών – όχι μόνο με αυτών της Οικονομίας. Τα κοινωνικά και πολιτικά τεκταινόμενα σε παγκοσμιοποιημένο πλέον περιβάλλον είναι εξ ίσου σημαντικά, αφού πρέπει να βρεθούν λύσεις που να είναι πράγματι ανθεκτικές στο χρόνο.

Περαιτέρω, ο βασικότερος προβληματισμός της ΕΕ (και κατ' επέκταση της Γερμανίας) προκύπτει από **ένα τεράστιο ηθικό δίλλημα**, με το οποίο είναι από καιρό τώρα αντιμετώπη και που πολύ δύσκολα μπορεί να επιλυθεί. **Για να γίνει πιο κατανοητό, υποθέτουμε το παρακάτω «σενάριο»:**

Μία από τις μεγάλες εξαγωγικές χώρες διαπιστώνει ξαφνικά ότι, ένας από τους σημαντικότερους «πελάτες» της έχει εξαπατήσει σε πολύ μεγάλο βαθμό τόσο τους υπηκόους της, όσο και τις τράπεζες της. Μη

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

γνωρίζοντας εν πρώτοις το συνολικό ύψος της απάτης, πόσα δηλαδή χρήματα έχουν φύγει ανεπιστρεπτί από τα σύνορα της, αρχίζει να ερευνάει σιωπηλά το όλο θέμα, χωρίς να διακινδυνεύσει τη δημοσιοποίησή του. Φυσικά δεν θέλει να δυσαρεστήσει, ενδεχομένως χωρίς ουσιαστικό λόγο, τον «πελάτη» της ο οποίος, εκτός των άλλων, έχει μεγάλη στρατιωτική δύναμη με «παραρτήματα» ακόμη και στην ίδια της τη χώρα.

Κατά τη διάρκεια όμως των μυστικών ερευνών και ενώ κάποιες δικές της τράπεζες συσκέπτονται στα κεντρικά γραφεία του πελάτη της, μαζί με άλλες διαφορετικών χωρών του πλανήτη, προσπαθώντας να βρουν λύση σε σχέση με τις απαιτήσεις τους απέναντι σε μία μεγάλη επενδυτική τράπεζα, ο «πελάτης» αποφασίζει παραδόξως να εγκαταλείψει αβοήθητη αυτήν ειδικά την τράπεζα (παρά το ότι η τράπεζα μίας άλλης χώρας, της Βρετανίας συγκεκριμένα, έχει ήδη αποφασίσει να την εξαγοράσει, υπό κάποιες προϋποθέσεις), **τινάζοντας τη σύσκεψη και τη παγκόσμια Οικονομία στον αέρα.**

Το πρόβλημα λοιπόν δημοσιοποιείται ξαφνικά με μία απίστευτη «πονηριά», ένα τυχοδιωκτικό καιροσκοπισμό καλύτερα, από τον ίδιο τον **πελάτη-υπερδύναμη**, και η μεγάλη εξαγωγική χώρα μας βρίσκεται πλέον αντιμέτωπη με τις εξής «δυσπόστατες» σκέψεις:

α) Εάν ενεργήσει «ηθικά», τότε θα χάσει τον πελάτη, θα διακινδυνεύσει να έλθει σε ευθεία αντιπαράθεση μαζί του (η στρατιωτική υπεροχή δεν ήταν ποτέ μέχρι σήμερα αμελητέος διαπραγματευτικός παράγοντας), θα δημιουργήσει μεγάλες αναταράξεις στο παγκόσμιο σύστημα και, φυσικά, δεν θα καταφέρει να πάρει πίσω τα «κλεμμένα» χρήματα.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

β) Γνωρίζει τόσο καλά, όσο και όλες οι υπόλοιπες μεγάλες χώρες του πλανήτη, ότι ο καπιταλισμός, ιδιαίτερα τα τελευταία 30 χρόνια, στηρίζεται στη δημιουργία χρεών. Περαιτέρω, τα χρέη στηρίζονται στην εμπιστοσύνη μεταξύ των πάσης φύσεως συναλλασσομένων οπότε, εάν εκλείψει η εμπιστοσύνη, θα καταρρεύσει ολόκληρο το σύστημα «αυτοστιγμεί».

γ) Το «**Κεϊνσιανό σύμβολαιο**», σύμφωνα με το οποίο οι λαοί αποδέχθηκαν το καπιταλιστικό σύστημα, επειδή ο **Keynes** τους υποσχέθηκε ότι γνωρίζουμε πλέον τις λύσεις για κάθε κρίση που θα παρουσιάζεται, δεν της είναι άγνωστος όρος και ειδικά αυτή δεν θέλει να το διαψεύσει (φοβάται ότι, η ενδεχόμενη αναξιοπιστία του «κοινωνικού συμβολαίου», θα έφερνε το εθνικοσοσιαλιστικό σύστημα ξανά στην εξουσία - όπως και τότε μέσα από την αυξανόμενη λαϊκή δυσαρέσκεια).

δ) Από την άλλη πλευρά γνωρίζει ότι, εάν κάποιος συμβιβαστεί με κάποιον απατεώνα, έστω χωρίς «ηθικές προκαταλήψεις», ο απατεώνας θα συνεχίσει τις απάτες του με μεγαλύτερο θράσος αφού, παραμένοντας ατιμώρητος, πιστεύει ότι είναι αναντικατάστατος, ενώ διαγράφονται πλέον και οι τελευταίες «συνειδησιακές αναστολές» από την κοινωνική συμπεριφορά του.

Την ίδια στιγμή αναρωτιέται για το που πραγματικά ευρίσκεται σήμερα ο κόσμος, μέχρι ποιού σημείου έχει χρεωθεί, εάν τα πάσης φύσεως χρέη μπορούν να διαιωνίζονται αυξανόμενα επ' αόριστον, εάν υπάρχουν πια οικονομικά μέτρα για την αντιμετώπιση των χρηματοπιστωτικών κινδύνων και εάν είναι δυνατό κανείς να ελέγξει αποτελεσματικά ένα πρόωρα παγκοσμιοποιημένο σύστημα. Πόσο μάλλον ένα οικονομικό σύστημα που στηρίζεται σε τόσα πολλά αλληλένδετα μεταξύ τους χρηματιστήρια, η άνοδος ή η πτώση των οποίων εξαρτάται αποκλειστικά

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

και μόνο από τις διαθέσιμες και τα συναισθήματα πολλών εκατοντάδων εκατομμυρίων «επενδυτών» (όταν κάποτε ήταν κάποιες εκατοντάδες χιλιάδες), συντονισμένων διαδικτυακά μεταξύ τους.

Επίσης αναρωτιέται εάν επιτρέπεται κανείς να τρομάξει το τέρας του ανεξέλεγκτου και μάλλον «τοκογλυφικού» Παγκοσμίου Κεφαλαίου το οποίο, εάν νοιώσει τον παραμικρό κίνδυνο (πόσο μάλλον εάν πανικοβληθεί) αποσύρεται μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα, αφήνοντας πίσω του την καταστροφή (**Ασιατική κρίση, Ρωσική, κρίση της Βραζιλίας, του Μεξικού** κλπ). Φυσικά γνωρίζει ότι και η ίδια συμμετέχει μη συνειδητά στο Κεφάλαιο αυτό, το «αιμοδοτεί» δηλαδή αν μη τι άλλο με τις αποταμιεύσεις της, οι οποίες δυστυχώς διακινούνται μαζί με άλλα, τεράστια ποσά, προερχόμενα από το παγκόσμιο έγκλημα, τα ναρκωτικά, τα τυχερά παιχνίδια, την πώληση όπλων κλπ.

Να το τρομάξει δεν είναι λογικό, αφού δεν μπορεί ούτε καν να το περιορίσει - ήδη της έχει επιβληθεί «συστημικά» η ελεύθερη διακίνηση του, τα κερδοσκοπικά προϊόντα του (χρηματοοικονομικά όπλα μαζικής καταστροφής), ο αμοραλισμός του και τόσα άλλα. Δυστυχώς κυριάρχησε απόλυτα στους υπόλοιπους συντελεστές παραγωγής - στη Φύση, στην Εργασία και στην Οργάνωση. Ήταν φυσικό επακόλουθο βέβαια, αφού κατάφερε τελικά να εισπράττει όλα τα κέρδη από τη «ορθολογική» λειτουργία τους, ενώ στην αρχή απλά τους χρηματοδοτούσε.

*«Το Κεφάλαιο, ο κυρίαρχος του σύμπαντος σήμερα, έχει επιλέξει να εγκατασταθεί στις **H.P.A.**»* σκέφτεται περαιτέρω η μεγάλη εξαγωγική χώρα μας, *«...στην ισχυρότερη πολεμική μηχανή του πλανήτη, κινούμενο με ασφάλεια μέσω της **Wall Street**, των αμερικανικών θεσμών που χρηματοδοτεί αφειδώς και των φορολογικών παραδείσων που διατηρεί σε ολόκληρο τον πλανήτη, επιστρέφοντας γρήγορα από τις διεθνείς*

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

κερδοσκοπικές επιθέσεις του, όταν αντιληφθεί τον παραμικρό κίνδυνο. Η **Εργασία** διαμένει κυρίως στην **Κίνα** και στην **Ινδία**», συνεχίζει τις σκέψεις της, «...η **Οργάνωση** στη **Γερμανία** και στην **Ιαπωνία**. Η **Φύση**, όσον αφορά το υπέδαφος, είναι διασπαρμένη παντού – στη **Βραζιλία**, στη **Ν. Αφρική**, στις **Αραβικές χώρες**, στη **Ρωσία**. Όσον αφορά το έδαφος, την πλέον ειρηνική της μορφή, ζει κυρίως στη **Μεσόγειο**, αλλά και αλλού».

Οι Η.Π.Α. ανησυχούν επομένως για το **Κεφάλαιο**, η Κίνα με την Ινδία για την **Εργασία** (ανεργία), η Γερμανία και η Ιαπωνία για την **Οργάνωση**, ενώ ένας μεγάλος αριθμός από τις υπόλοιπες χώρες για τη **Φύση** (ενεργειακές πηγές, πρώτες ύλες, περιβάλλον). Η κάθε μία δηλαδή «γεωπολιτική περιοχή» δίνει την προτεραιότητα σε έναν διαφορετικό συντελεστή παραγωγής, ερχόμενη έτσι σε άμεση αντίθεση με όλες τις άλλες. Κατ' επέκταση, μία κοινή λύση του προβλήματος, παγκοσμίως αποδεκτή, είναι εντελώς εξωπραγματική, μη δυνάμενη να εξισορροπήσει τέτοιας μορφής αντικρουόμενα συμφέροντα και κρυφά αιωρούμενες προθέσεις.

«Είναι αλήθεια ένας οικονομικός πόλεμος μεταξύ των ισχυρών κρατών μόνο», αναρωτιέται ξαφνικά, «ή, ίσως, μεταξύ των συντελεστών παραγωγής; Μήπως οι συντελεστές παραγωγής είναι απλά τα όπλα διεξαγωγής ενός «γεωπολιτικού» πολέμου; Που υπεισέρχεται η στρατιωτική ισχύς; Ποιος θα επικρατήσει τελικά και πόσο “πύρρεια” θα είναι η νίκη του;».

Χωρίς δυστυχώς να βρει ικανοποιητικές απαντήσεις στα ερωτήματα της η μεγάλη εξαγωγική χώρα, θλιμμένη από τις διαπιστώσεις και αφήνοντας τις σκέψεις της, «αποφασίζει», στη παγκόσμια σύσκεψη που ακολουθεί στο Λονδίνο, να **στηριχθεί στην καλή θέληση του πελάτη της**, ενστερνιζόμενη την απαίτηση του να **συναντήσουν χαμογελαστοί τα**

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΜΜΕ, για να μην ανησυχήσει ούτε το τέρας του Κεφαλαίου που κατοικεί στη χώρα του, αλλά ούτε και ο κόσμος που το υπηρετεί δουλικά, χωρίς καν να το συνειδητοποιεί.

Της είναι απολύτως σαφές ότι η **ψυχολογία του πλήθους**, η οποία καθορίζει το βαθμό της εμπιστοσύνης στο καπιταλιστικό σύστημα και επομένως την ίδια τη βιωσιμότητα του, εξαρτάται κυρίως από τις χρηματιστηριακές αγορές τις οποίες, παρά τη θέληση της, οφείλει να ενισχύει μαζί με τους άλλους. Ίσως γι αυτό σήμερα, αν και η πραγματική (παραγωγική) αγορά υποχωρεί με ραγδαίο ρυθμό, τα χρηματιστήρια ανεβαίνουν. Πιθανόν να «προλέγουν τεχνητά» το μέλλον (η «ανάδραση» του **G. Soros**, η «αυτοεκπληρούμενη» προφητεία), με την ελπίδα να προκαλέσουν αισιοδοξία και να διασκεδάσουν τους φόβους των ανθρώπων, αφού κανένας σοβαρός οικονομολόγος δεν διακινδυνεύει προβλέψεις.

«Όλα στηρίζονται πια στη λεπτή κλωστή της εμπιστοσύνης...της εμπορικής πίστης», σκέφτεται η μεγάλη εξαγωγική χώρα και ηγέτιδα της ΕΕ, «Ούτε στα επιτόκια, ούτε στα κείνσιανά μέτρα του Δημοσίου, ούτε στις κεντρικές τράπεζες. Καθόμαστε επάνω σε μία ωρολογιακή βόμβα που, για να την εμποδίσουμε να εκραγεί, αυξάνουμε συνεχώς την καταστροφική ισχύ της, ελπίζοντας ότι στο μέλλον θα βρούμε τον τρόπο να την εξουδετερώσουμε».

Δυστυχώς, δεν έχει άλλη επιλογή, ούτε μπορεί να οχυρωθεί πίσω από τα τείχη της, μετά από τόσα πολλά χρόνια που επέτρεψε τόσο η χώρα της, όσο και πολλές άλλες την υπερχρέωση του συστήματος, την ελεύθερη νομή του τέρατος και την λεηλασία των ανθρώπων που υπηρετούσαν για

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

αρκετούς αιώνες πιστά τους τρεις άλλους συντελεστές παραγωγής. **Σκύβει λοιπόν το κεφάλι** και συνεχίζει, ελπίζοντας ότι κάποτε στο μέλλον θα της δοθεί η ευκαιρία να κάνει επιτέλους αυτό που πρέπει, αναλαμβάνοντας το ρίσκο της απελευθέρωσης της.

Σε επόμενα άρθρα μας θα ασχοληθούμε κυρίως με εκείνη τη μορφή της **Πολιτικής που προκάλεσε την υπερσυγκέντρωση και τις ανεξέλεγκτες επιδρομές του «Κεφαλαίου» διεθνώς**, προκαλώντας μεταξύ άλλων, την εμφάνιση του ιού (επιδημίας) του ετεροβαρούς ρίσκου. Επίσης με τη χώρα μας και τους τέσσερις βασικούς πυλώνες της Οικονομίας μας (**Εξαγωγές, Τουρισμός, Ναυτιλία, Κατασκευές**), αναλύοντας περαιτέρω τα προβλήματα και προτείνοντας επί πλέον λύσεις. Τέλος, με το «σκοτεινό» ρόλο του **ΔΝΤ** στην παροχή «βοήθειας» προς εκείνες τις χώρες, τις οποίες προηγουμένως βοηθάει να ολοκληρώσουν τη χρεοκοπία τους.

4.3 ΟΙ ΔΥΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΠΕΝΔΥΤΕΣ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΞΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ (Χ.Α.Α.)²³

Black Rock

Κύρια μέτοχος στην Goldman (θα αναφερθούμε παρακάτω) είναι η Black Rock, μέλος του διοικητικού συμβουλίου της οποίας μέχρι τις 14 Ιουλίου 2008 ήταν ο κ. Jacob Rothschild, ο οποίος παραιτήθηκε αφήνοντας ως διευθύνοντα σύμβουλο στην εταιρεία τον κ. Randall Rothschild.

Η Black Rock είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος διεθνής επενδυτής στο Χ.Α.Α. με θέσεις στην Τράπεζα της Ελλάδας, στην ΕΤΕ, στην ΕFG και

²³ ΕΡΓΑΣΙΑ : << Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ & Η ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2009 >> ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΑΓΟΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΣΙΑΝΤΑΣ ΦΩΤΗΣ – ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΨΥΛΛΑΚΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

την Εμπορική. Επίσης είναι βασικός μέτοχος στις εταιρίες πιστοληπτικής αξιολόγησης Moody's και Standards & Poor's. Ακόμη, αξιωματούχοι της κατείχαν υψηλά αξιώματα ή ήταν συνδεδεμένοι με τις τρεις βασικές εταιρίες αξιολόγησης με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον κ. Richard H. Jenrette, μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Blackstone (μητρικής της Black Rock) και πρώην διευθυντής της The McGraw-Hill Companies, (μητρικής της Standard & Poor's).

Συνοπτικά έχουμε:

- Ο δεύτερος μεγαλύτερος διεθνής επενδυτής στο X.A.A.
- Βασικός μέτοχος στην Goldman Sachs
- Βασικός μέτοχος στους οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης Moody's και S&P.

Norges Bank Investment

Πρόκειται για επενδυτικό σχήμα της κεντρικής τράπεζας της Νορβηγίας, το οποίο είναι ένα από τα μεγαλύτερα στον κόσμο και ο μεγαλύτερος διεθνής επενδυτής στο X.A.A. με θέσεις σε 41 ελληνικές εταιρίες μεταξύ των οποίων η Πειραιώς, η Alpha, η ΔΕΗ και η EFG, ενώ είναι από τους μεγαλύτερους μετόχους της ΕΤΕ. Επενδυτικός σύμβουλος της εταιρείας είναι η La Compagnie Benjamin De Rothschild SA.

Η Norges Bank Investment τυχαίνει να είναι παράλληλα:

- Ο μεγαλύτερος διεθνής επενδυτής του XA
- Σημαντικός μέτοχος της Goldman
- Μεγαλομέτοχος της εταιρείας πιστοληπτικής αξιολόγησης Fitch.

Fidelity

Η Fidelity είναι ίσως ο μεγαλύτερος μέτοχος της εταιρείας πιστοληπτικής αξιολόγησης Moody's. Ο κ. Bill Rothschild είναι ο Senior Vice President της Fidelity.

4.4 Η ΚΡΙΣΗ ΦΤΑΝΕΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το παρελθόν με την Goldman Sachs²⁴

Το **2000** η Ελλάδα με τη βοήθεια της Goldman συμφώνησε σε ένα πρόγραμμα χρηματοπιστηριακής δανειοδότησης, «Αριάδνη», το οποίο ανανεώθηκε με νέους όρους το **2001** και κατέληξε σε ένα δεύτερο πρόγραμμα το «Αίολος» που εξασφάλιζε χρήματα για τη χώρα με αντάλλαγμα την παραχώρηση δικαιωμάτων από τη χρήση αεροδρομίων και τυχερών παιχνιδιών.

Η φύση του χρηματοπιστηριακού αυτού προϊόντος δανεισμού ήταν τέτοια, που παρουσίαζε τον δανεισμό ως πώληση κάνοντας εφικτή την αποφυγή του συνυπολογισμού του δανείου στα κρατικά έξοδα και επιτρέποντας την εμφάνιση μικρότερου κρατικού ελλείμματος από το πραγματικό. Αυτό έδωσε τη δυνατότητα στη χώρα να παρακάμψει το βασικό κριτήριο του Μάαστριχ για μέγιστο ποσοστό ελλείμματος στο 3% του ΑΕΠ, επιτρέποντας, έτσι, την είσοδο της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ (παρά το γεγονός ότι δεν πληρούνταν το δεύτερο κριτήριο ένταξης που έθετε το 60% ως όριο χρέους ως προς ποσοστό του ΑΕΠ, αφού αυτό ξεπερνούσε

---

²⁴ ΕΡΓΑΣΙΑ : << Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ & Η ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2009 >> ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΑΓΟΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΣΙΑΝΤΑΣ ΦΩΤΗΣ – ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΨΥΛΛΑΚΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

το 100% στην περίπτωση της Ελλάδας). Παρόμοια προϊόντα χρησιμοποίησε και η Ιταλία και πιθανόν και άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Η συμφωνία Ελλάδας - Goldman ήταν νόμιμη όταν συνάφθηκε, αλλά ένας ευρωπαϊκός νόμος που ψηφίστηκε το 2004 την έκανε, στην πορεία, εν δυνάμει παράνομη με βάση το Κοινοτικό Δίκαιο. Το 2005 η Goldman πούλησε αυτό το χρηματιστηριακό προϊόν στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, η οποία το κράτησε μέχρι το 2008.

Τα γεγονότα αυτά που θα ακολουθήσουν θα πρέπει να συνδυαστούν και με το γεγονός ότι από το 1983 και μετά, τα επιτόκια δανεισμού της Ελλάδας είχαν αυξητική τάση και έφτασαν σε υψηλά επίπεδα. Αιτία των αυξήσεων αυτών ήταν κατά πολύ η πολιτική που εφαρμόζαμε για την αύξηση της ανάπτυξης με τους ελλειμματικούς προϋπολογισμούς και τους συνεχόμενους δανεισμούς.

4.5 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ 2009-2010

Όταν η διεθνής κρίση οδήγησε στην κατακόρυφη μείωση της ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα, η ΕΤΕ αναζήτησε τρόπους να χρησιμοποιήσει τα προγράμματα που είχε αγοράσει από την Goldman ως ενέχυρο προκειμένου να δανειστεί από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Με τη βοήθεια της Goldman ιδρύθηκε μία εταιρεία στην οποία μεταφέρθηκε το προϊόν και η ΕΤΕ εξασφάλισε τα ομόλογα που εξέδωσε, τα οποία και παραχώρησε στην ΕΚΤ αντλώντας σε αντάλλαγμα δανειακά κεφάλαια.

Ήρθαν τα μέσα του **Οκτωβρίου του 2009** και η Goldman προτείνει στην Ελλάδα τη χρήση ενός νέου χρηματιστηριακού προϊόντος το οποίο θα διευκόλυνε, σε σημαντικό βαθμό, την κάλυψη των τεράστιων δανειακών της αναγκών για το υπόλοιπο του 2009 και για το 2010, δεδομένου ότι

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

στο διάστημα αυτό έληγαν παλαιότερα ομόλογα πολύ μεγάλης αξίας. Ωστόσο η πρόταση Goldman δεν βρήκε θερμή ανταπόκριση από την ελληνική πλευρά.

Λίγες ημέρες αργότερα (2009) η εταιρεία πιστοληπτικής αξιολόγησης Fitch, υποβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας σε A- από A. Παράλληλα, στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης καταγράφηκαν μαζικές πωλήσεις της μετοχής της ΕΤΕ, οι οποίες μεταφέρθηκαν και στο ΧΑ, οδηγώντας το σε σημαντική πτώση, ενώ ταυτόχρονα αυξήθηκαν οι τιμές των ελληνικών CDS, μειώθηκαν οι τιμές των ελληνικών ομολόγων και αυξήθηκε το επιτόκιο και κατά συνέπεια το κόστος δανεισμού της Ελλάδας.

Στις **πρώτες ημέρες του Νοεμβρίου του 2009** μία αποστολή της Goldman έφτασε στην Αθήνα με σκοπό να μεταπείσει την ελληνική πλευρά και να κλείσει τη νέα συμφωνία χρηματοπιστηριακού δανεισμού, στην οποία περιλαμβανόταν πρόταση για λήψη κεφαλαίων από την Τράπεζα της Κίνας, ενώ φημολογείται πως το αντάλλαγμα που ζητούσαν ήταν μερίδιο στην ΕΤΕ αλλά και τον ΟΣΕ (πληροφορίες από «Financial Times» και «Der Spiegel»). Όσο οι διαπραγματεύσεις ήταν σε εξέλιξη, η τιμή της ΕΤΕ στη Νέα Υόρκη άρχισε να αυξάνεται προκαλώντας άνοδο και στο ελληνικό Χρηματιστήριο. Ταυτόχρονα σταμάτησε και η πίεση στην αγορά ομολόγων και CDS. Οι διαπραγματεύσεις δεν κατέληξαν σε συμφωνία, με την ελληνική πλευρά να απορρίπτει την πρόταση Goldman οριστικά.

Τις **επόμενες μέρες** της απόρριψης της συμφωνίας καταγράφηκαν αθρόες πωλήσεις μετοχών της ΕΤΕ στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης αλλά και μετοχών της Alpha, της Eurobank και τελικά συνολικά του τραπεζικού κλάδου του ΧΑ, ενώ οι τιμές των CDS απογειώθηκαν, οι

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

τιμές των ελληνικών ομολόγων βούλιαξαν και τα επιτόκια δανεισμού πήραν την ανιούσα οδηγώντας την Ελλάδα όλο και πιο κοντά στην αδυναμία αναχρηματοδότησης του χρέους της.

Στις **12 Δεκεμβρίου 2009** και η Fitch προχώρησε σε νέα υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας βαθμολογώντας την με BBB+ και οδηγώντας την έτσι εκτός Α κατηγορίας στην αγορά ομολόγων, ενώ το χτύπημα έγινε ακόμη πιο σημαντικό καθώς η Fitch δήλωσε πως επόμενες υποβαθμίσεις ήταν πιθανές. Στον χορό των υποβαθμίσεων μπήκαν οι άλλοι δύο γίγαντες πιστοληπτικής αξιολόγησης, S&P και Moody's, υποβαθμίζοντας την Ελλάδα μέσα στον **Δεκέμβριο 2009** και προκαλώντας έτσι ένα γενικό ξεπούλημα των κρατικών ομολόγων της και πυροδοτώντας την απογείωση του κόστους δανεισμού της.

Ακολούθησε νέα υποβάθμιση της Ελλάδας, τον **Απρίλιο του 2010**, σε BBB- από τη Fitch, η οποία σήμανε και τυπικά τη χρηματοπιστωτική πτώχευση της χώρας προκαλώντας ένα βάνουσο γύρο πωλήσεων.

4.6 ΤΟ ΞΕΠΟΥΛΗΜΑ

Μία από τις πρώτες εταιρείες που ξεπούλησαν την ΕΤΕ στο **τελευταίο τρίμηνο του 2009** ήταν η Neuberger Berman, (συμφερόντων Rothschild), η οποία πούλησε 1,7 εκατ. μετοχές από τον Οκτώβριο μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του έτους (χωρίς να ξέρουμε το πότε τις είχε αγοράσει)

Στο ίδιο διάστημα του 2009 αλλά και κατά τη διάρκεια του 1ου τριμήνου του 2010, η Goldman, επένδυε στο ενδεχόμενο πτώχευσης της Ελλάδας τόσο μέσω της αγοράς ομολόγων όσο και μέσω της αγοράς CDS (πληροφορίες από διεθνή και γαλλικό Τύπο και από συνέντευξη Γάλλου τραπεζίτη στον κλάδο επενδύσεων).

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Σύμφωνα με στοιχεία για την αγορά CDS σε πολλές περιπτώσεις το 75% του όγκου συναλλαγών σε αυτά, στο κρίσιμο διάστημα Οκτωβρίου 2009 - Απριλίου 2010, γινόταν μέσω 6 μεγάλων παικτών με τον μεγαλύτερο αυτών να είναι η Goldman Sacks (όσο η Fitch υποβάθμιζε αφείδωλα από την ελληνική αξιοπιστία).

Έτσι οι #1 και #2 διεθνείς επενδυτές στο ΧΑ τυχαίνει να είναι παράλληλα και μεγαλομέτοχοι στην Goldman αλλά και μεγαλομέτοχοι στους 3 βασικούς οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης, ενώ έχουν ισχυρούς δεσμούς με την τραπεζική δυναστεία Rothschild. Επιπλέον, ένας από τους μεγαλύτερους μετόχους της Moody's, η εταιρεία Fidelity, έχει στον τιμόνι της ένα μέλος της οικογένειας Rothschild. Από τα παραπάνω συνεπάγεται πως οι Goldman, Black Rock, Norges και Rothschild είναι πολύ πιθανό να είχαν τη δυνατότητα να γνωρίζουν για τις υποβαθμίσεις της Ελλάδας πριν αυτές δημοσιευτούν και μπορούσαν, έτσι, να εκμεταλλευτούν αυτή την εσωτερική πληροφόρηση κερδοσκοπώντας στο ΧΑ και στην αγορά CDS και ομολόγων. Αν κάτι τέτοιο συνέβη τότε πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα στη χρηματιστηριακή ιστορία.

Ακόμη, οι παραπάνω δεσμοί δίνουν στην πρόταση της Goldman στην Ελλάδα μία άλλη διάσταση, καθώς φαίνεται η Goldman να είχε τη δυνατότητα να προσφέρει ένα ολοκληρωμένο «πακέτο» προστασίας της χώρας από την κρίση, με τη δύναμη να στηρίζει το Χρηματιστήριο και την αγορά ομολόγων, να επηρεάσει τις βαθμολογίες των οίκων πιστοληπτικής αξιολόγησης αλλά και να καλύψει τις δανειακές ανάγκες της χώρας. Με τον ίδιο τρόπο, ωστόσο, φαίνεται να είχε και τη δύναμη να προκαλέσει μία πανίσχυρη χρηματιστηριακή/χρηματοπιστωτική επίθεση εναντίον της Ελλάδας, η οποία και κατέληξε στη χρηματοπιστωτική της πτώχευση.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Είναι ενδιαφέρον ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει στραφεί εναντίον των εταιρειών πιστοληπτικής αξιολόγησης επιδιώκοντας τη δημιουργία ενός αντίστοιχου ευρωπαϊκού οργανισμού, θεωρώντας πως η αξιοπιστία τους έχει βλαφθεί ανεπανόρθωτα τα τελευταία χρόνια, ενώ την ίδια στιγμή στις ΗΠΑ, οι εταιρείες κατηγορούνται για τον ρόλο τους στην κρίση της αγοράς κατοικίας που οδήγησε στην κατάρρευσή της αλλά και στη δημιουργία της διεθνούς τραπεζικής κρίσης, καθώς μέχρι τελευταία στιγμή βαθμολογούσαν τα τοξικά ομόλογα με άριστη τιμή επιτρέποντας σε εταιρείες, όπως η Goldman, να πουλήσουν εκατοντάδες χιλιάδες από αυτά σε ανυποψίαστους επενδυτές κερδίζοντας δισεκατομμύρια δολάρια.

4.7 Η GOLDMAN SACHS «ΣΥΝΕΡΓΟΣ» ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ²⁵

²⁵ [http:// www.tvxs.gr/users/tvxsteam](http://www.tvxs.gr/users/tvxsteam)

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η εκτόξευση του δημοσιονομικού ελλείμματος και η μακροοικονομική προσαρμογή της Ελλάδας έχουν προκαλέσει τριγμούς στην ευρωζώνη και μετατρέπουν τη χώρα μας σε «αποδιοπομπαίο τράγο» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα επιτεύγματα της δημιουργικής λογιστικής οδήγησαν σε αδιέξοδο και πλέον οι ευρωπαίοι εταίροι μας δεν συγχωρούν τις αλχημείες.

Ωστόσο, δημοσίευμα της Spiegel αποκαλύπτει ότι η Ελλάδα είχε τόσο καιρό ένα ισχυρό σύμμαχο-συνεργό. Συγκεκριμένα, ο δημοσιογράφος Beat Balzli ισχυρίζεται ότι η αμερικανική επενδυτική τράπεζα Goldman Sachs βοήθησε την Ελλάδα στην παραποίηση των μακροοικονομικών της στοιχείων.

Η δημιουργική λογιστική υπήρξε η διέξοδος από τους αυστηρούς κανόνες του Μάαστριχτ. Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σταθερότητας, το δημοσιονομικό έλλειμμα των χωρών της Ε.Ε, δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ, ενώ παράλληλα το δημόσιο χρέος θα πρέπει να κινείται κάτω από το 60% του ΑΕΠ.

Η Ελλάδα ποτέ δεν κατάφερε να τηρήσει το όριο του 60% για το δημόσιο χρέος, ενώ όσον αφορά στο όριο του 3% για το έλλειμμα, εκεί η δημιουργική λογιστική έκανε το θαύμα της. Την μία χρονιά έμεναν εκτός προϋπολογισμού οι στρατιωτικές δαπάνες ενώ την άλλη χρονιά το χρέος στη δημόσια υγεία.

Μετά από ενδελεχή έλεγχο οι εμπειρογνώμονες της Eurostat, συμπέραναν ότι στην πραγματικότητα το έλλειμμα κάθε χρόνο ήταν πολύ μεγαλύτερο από το όριο του 3% και το 2009 εκτοξεύτηκε πάνω από το 12%.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

«Το 2002 διάφορες επενδυτικές τράπεζες προσέφεραν σύνθετα χρηματοπιστωτικά προϊόντα με τα οποία οι κυβερνήσεις μπορούσαν να μεταφέρουν μέρος των υποχρεώσεων τους στο μέλλον», αναφέρει πηγή του Spiegel, προσθέτοντας ότι στις χώρες της Μεσογείου τα συγκεκριμένα προϊόντα είχαν γίνει ανάρπαστα.

Όπως αναφέρει το δημοσίευμα του Spiegel, «οι Έλληνες πραγματοποίησαν μία ανάλογη συμφωνία με την αμερικανική Τράπεζα επενδύσεων Goldman Sachs στις αρχές του 2002. Η συμφωνία, η οποία αποκαλείται Cross-Currency-Swaps, περιελάμβανε την αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων από την αμερικανική τράπεζα».

Οι εν λόγω συναλλαγές αποτελούν πάγια τακτική χρηματοδότησης των κυβερνήσεων. Οι χώρες εκδίδουν ομόλογα, τα οποία υπολογίζονται σε γιέν, δολάρια ή ελβετικά φράγκα, για την εξεύρεση κεφαλαίων. Τελικά αποπληρώνονται και πάλι στην αρχική νομισματική τους αξία.

Ωστόσο, στην περίπτωση της Ελλάδας η Goldman Sachs επινόησε ένα ειδικό είδος Swap με εικονική τιμή συναλλάγματος. Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα πιστωνόταν εικονικά με 10 δις δολαρίων ή γιέν, από την αμερικανική τράπεζα, αλλά με τη διαδικασία Cross-Currency-Swaps, λάμβανε στην πραγματικότητα ένα πολύ υψηλότερο ποσό. Με αυτό το τρόπο η Goldman Sachs πραγματοποιούσε πρόσθετη πίστωση στην Ελλάδα αξίας 1 δις δολάρια.

Η συγκεκριμένη πίστωση, αποτέλεσμα των swaps, δεν εμφανιζόταν στο ελληνικό χρέος, καθώς οι καταγραφές της Eurostat δεν έχουν συγκεκριμένους κανόνες να καταγράφουν οικονομικά παράγωγα. «Τα κριτήρια του Μάαστριχτ μπορούν να παρακαμφθούν και με το νόμο μέσω ανταλλαγών» δηλώνει ένας Γερμανός τραπεζίτης.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Ωστόσο, τα κρατικά ομόλογα 15ετούς ή 10ετούς διάρκειας, θα πρέπει να αποπληρωθούν και αυτό θα επηρεάσει το έλλειμμα της Ελλάδας. Σημειώνεται ότι η Goldman Sachs χρέωσε «γερή προμήθεια» για την συμφωνία και πούλησε το swap σε ελληνική τράπεζα το 2005.

Πέρσι η Ιταλία χρησιμοποίησε το ίδιο τρικ για να συγκαλύψει το αληθινό της χρέος με τη βοήθεια των αμερικανικών τραπεζών.

Σύμφωνα πάντα με το Spiegel οι εκπρόσωποι της Goldman Sachs αρνήθηκαν να σχολιάσουν ενώ το υπουργείο Οικονομικών της Ελλάδας δεν έχει απαντήσει ακόμη σε ανάλογο γραπτό αίτημα.

4.8 ΠΩΣ ΟΔΗΓΗΘΗΚΑΜΕ ΣΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΩΝ 300 ΔΙΣ. ΕΥΡΩ

Το χαμηλό βαρομετρικό της κοινοτικής επιτήρησης εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα. Δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία, αλλά αναμενόμενο από πολλά χρόνια. Το δημόσιο χρέος μεγάλωνε με ταχύτητα, η παραγωγική βάση της χώρας εξαντλούνταν και οι κάθε είδους κόλακες προσπαθούσαν να πείσουν τους πολίτες ότι όλα πήγαιναν καλά.

Ο δημόσιος τομέας έφτασε στην Ελλάδα να απασχολεί περισσότερα από 700.000 άτομα, όταν ο πληθυσμός της χώρας είναι περίπου 11 εκατ., εκ των οποίων περισσότερο από 1 εκατ. είναι ξένοι μετανάστες. Με άλλα λόγια, 0,7 άτομα στα δέκα εισήλθαν στο Δημόσιο, που απαιτεί σήμερα για να λειτουργήσει 70,436 δισ. ευρώ σε ετήσια βάση, όταν τα έσοδα του κράτους προβλέπεται το 2010 να φθάσουν στα 53,650 δισ. ευρώ.

Οι ανελαστικές δαπάνες (μισθοί, συντάξεις, ασφάλιση) ανέρχονται σε 42,8 δισ. ευρώ, άλλα 9,6 δισ. είναι διάφορες λειτουργικές δαπάνες, ενώ 12,95 δισ. είναι οι τόκοι για την εξυπηρέτηση του χρέους.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Το δημόσιο χρέος πλησιάζει τα 300 δισ. ευρώ και βέβαια ουδείς γνωρίζει αν το μέγεθός τους δεν είναι κι αυτό πλασματικό. Από το 1996 και μετά η δημιουργική λογιστική έχει κυριαρχήσει στα πάντα. Για πολλά χρόνια, και ενδεχομένως ακόμα, το λεγόμενο ενδοκυβερνητικό χρέος, στοιχείο αφαιρετικό του συνολικού χρέους, δηλωνόταν τηλεφωνικά από την Τράπεζα της Ελλάδος στο Υπουργείο Οικονομίας.

Ουδείς μετρούσε το πραγματικό του ύψος. Μοναδικό κριτήριο για τη διαμόρφωση του ενδοκυβερνητικού χρέους ήταν το πόσο έλλειμμα του προϋπολογισμού ήθελε να κρύψει ο εκάστοτε υπουργός Οικονομικών. Κατά έναν περίεργο τρόπο ήταν σαν το κράτος να μην ήθελε να μάθει ποια ήταν τα πραγματικά του στοιχεία. Αυτό το αξιοπερίεργο γεγονός είχε επισημανθεί τόσο από την ΕΕ όσο και από άλλους διεθνείς οργανισμούς, αλλά και από Έλληνες δημοσιογράφους (ελάχιστους), που επισήμαναν τις μεγάλες αντιφάσεις της φαραωνικής εικονικής οικονομίας από τη μία και της αδύναμης οικονομικής βάσης από την άλλη.

Μετά τη νίκη του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές του 2000, υπουργοί του τότε οικονομικού επιτελείου παραδέχονταν ότι η δημιουργική λογιστική έχει κυριαρχήσει παντού και δήλωναν ότι σταδιακά θα ξεκινούσε μια προσπάθεια απεγκλωβισμού της οικονομίας από την εικονική πραγματικότητα. Ένα μεγάλο πρόβλημα που δημιουργούνταν ήταν ότι λέγοντας ως αληθινά τα κατασκευασμένα στοιχεία, από ένα σημείο και μετά η πολιτική ηγεσία δεν γνώριζε πού πάταγε και βέβαια οι αποφάσεις της σταδιακά έχαναν κάθε αξιοπιστία. Βέβαια ποτέ δεν έγινε τίποτα, λόγω του φόβου για το πολιτικό κόστος. Εισήλθαμε το 2000 στο ευρώ και αντιληφθήκαμε ότι μπορούσαμε να

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

συνεχίσουμε να προχωρούμε σαν χώρα, με πλαστά στοιχεία. Το μικρό μέγεθος της χώρας δεν ήταν καθοριστικό εντός της Ευρωζώνης. Η γνώση αυτή, την οποία ενίσχυαν με φαιδρά ιδεολογήματα και διάφοροι θεσμικοί παράγοντες, κατέληγε στην ανοχή του αθρόου δανεισμού. Αφού ανήκουμε στο ευρώ, θα μπορούμε να δανειζόμαστε και να εξυπηρετούμε το χρέος, έλεγαν ανερευθρίαστα υψηλόβαθμα στελέχη της Τράπεζας της Ελλάδος επί κυβερνήσεων Σημίτη.

Σήμερα αποδείχτηκε ότι αν και μέλη του ευρώ, δεν μπορούμε να δανειζόμαστε επ' αόριστον. Αν τα επιτόκια ξεπεράσουν ένα επίπεδο, το χρέος κρίνεται μη χρηματοδοτούμενο και οι δανειστές σταματούν να μας παρέχουν πιστώσεις. Την ίδια εποχή είχε παρουσιαστεί το σόφισμα ότι το ασφαλιστικό θα μπορούσαν να το λύσουν κάλλιστα οι εισφορές των μεταναστών... χωρίς εμείς σαν χώρα να πάρουμε μέτρα.

Η νέα διακυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή που ανέλαβε το 2004 στάθηκε εξαιρετικά αδύναμη να προωθήσει τις μεταρρυθμίσεις που υποσχόταν και να εισαγάγει μείζονες αλλαγές στην οικονομία. Επιλέχθηκε ο δρόμος των παρεμβάσεων, ενώ τίποτα δεν έγινε για να αντιμετωπιστεί το δημοσιονομικό πρόβλημα, που έμοιαζε με ανενεργό ηφαίστειο. Σε οχλήσεις του Γιώργου Αλογοσκούφη στον Κώστα Καραμανλή μετά το 2005, για την αναγκαιότητα να ληφθούν μέτρα, η απάντηση ήταν: να αφεθούν για αργότερα. Το ίδιο ακριβώς έγινε και μετά την αλλαγή Αλογοσκούφη τον Ιανουάριο του 2009. Ο νέος τότε υπουργός Οικονομίας Γιάννης Παπαθανασίου άργησε να καταλάβει την ένταση της χιονοστιβάδας που κατευθυνόταν πάνω στην ελληνική οικονομία.

Η αντίληψη της Νέας Δημοκρατίας στο εννεάμηνο πριν από τις εκλογές

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ήταν ότι θα ξεγελάσει την κρίση με μικροεπεμβάσεις, που είχαν και προεκλογικό χαρακτήρα. Μια ήταν τα φθηνά ΙΧ, μια τα επιδοτούμενα κλιματιστικά, μια τα κουφώματα των σπιτιών κ.λπ. Ήταν φανερό ότι οι άνθρωποι επιχειρούσαν να διαχειριστούν μια οικονομία σε κρίση με αστεία ημίμετρα.

Το ΠΑΣΟΚ, του οποίου έλαχε η μοίρα να αντιμετωπίσει το σημερινό πρόβλημα, αναγκάστηκε ύστερα από 4 μήνες στην κυβέρνηση να πάρει σκληρά και επώδυνα μέτρα, που μειώνουν τις κρατικές δαπάνες, αλλά δημιουργούν μεσοπρόθεσμα και τον κίνδυνο της ύφεσης. Είχαν προηγηθεί αθρόες επιθέσεις από ξένα funds κατά της Ελλάδας, που οδηγούσαν καθημερινά όλο και υψηλότερα τα επιτόκια. Η χώρα βρέθηκε αντιμέτωπη με μια εφιαλτική κατάσταση, που έβαλε τον πρωθυπουργό στο δίλημμα: μέτρα σκληρά ή χρεοκοπία και ό,τι συνεπάγεται αυτή.

4.9 ΤΙ ΑΠΟ ΑΥΤΑ ΓΝΩΡΙΖΑΜΕ; ΠΟΙΑ ΑΠΟ ΑΥΤΑ ΕΠΙΔΙΩΞΑΜΕ ΝΑ ΣΥΜΒΟΥΝ;

ΤΟ ΒΗΜΑ - *Σάββατο 1η Δεκεμβρίου 2001*

Τιλοποίηση των τελών εναέριας κυκλοφορίας

Το ελληνικό δημόσιο πραγματοποίησε την προπώληση των διοδίων που υπολογίζεται ότι θα του καταβληθούν από αεροσκάφη που διασχίζουν τον ελληνικό εναέριο χώρο ως τον Μάρτιο του 2019. αντί 355 εκατομμυρίων ευρώ με τις υπηρεσίες της επενδυτικής τράπεζας Μόργκαν Στάνλεϊ. Η προείσπραξη δίνει μία καλή ευκαιρία σε επενδυτές να εξασφαλίσουν ένα καλό και επιτόκιο σε μία περίοδο οικονομικής αβεβαιότητας.

Τιτλοποίηση 84 Στρατοπέδων

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ – Ελληνική Οικονομία

Εξαργυρώνουμε το μέλλον μέσω off-shore εταιριών

Η Ιταλία ήταν η πρώτη χώρα στην Ε.Ε. που κατέφυγε στη χρήση off-shore εταιριών για αν δανείζεται. Τη μέθοδο αντέγραψαν άμεσα στο ελληνικό υπουργείο Οικονομικών, που αναζητούσαν πόρους για να αντισταθμίσουν την αδυναμία εξεύρεσης εσόδων...

Το πρώτο αυτού του είδους δάνειο έλαβε χώρα τον Νοέμβριο του 2000. Αφορούσε την προείσπραξη εσόδων 740 εκατ. ευρώ του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων. Για την ολοκλήρωση του δανείου δημιουργήθηκε off-shore εταιρία στο Λουξεμβούργο για λογαριασμό του ελληνικού υπουργείου Οικονομικών με την επωνυμία Hellenic Securitisation, μέσω της οποίας εισπράχθηκαν από τις τράπεζες τα 740 εκατ. ευρώ...

Τον Δεκέμβριο 2000, με απόφαση πάλι του υπουργείου Οικονομικών εκχωρήθηκαν στην εταιρία «Αριάδνη» μελλοντικά έσοδα των κρατικών λαχείων, συνολικού ύψους 650 εκατ. ευρώ...

Τον Οκτώβριο του 2001 συνεχίστηκε η υπόθεση των προεισπράξεων. Αυτή τη φορά είχε «αντικείμενο του πόθου» μελλοντικά έσοδα από το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, ύψους 2 δισεκατομμυρίων ευρώ που αφορούν την περίοδο ως τον Ιανουάριο του 2007, μέσω των εταιριών «Αίολος» και «Άτλας»...

Τον Δεκέμβριο του 2001 εκχωρήθηκαν μελλοντικά έσοδα του δημοσίου από την Euro Control., που αφορούσαν την περίοδο ως τη 31^η Μαρτίου 2019, Μέσω της «Αίολος»...

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Ανάλογη διαδικασία προετοιμάζεται να λάβει χώρα και στη περίπτωση του Ξυστό.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ - ΑΠΟΨΕΙΣ

Τα δάνεια θα πληρωθούν το 2010!

Η συμπεριφορά της ΔΕΚΑ. Τον Ιούνιο του 2000 σύναψε δύο ομολογιακά μετατρέψιμα σε μετοχές του ΟΤΕ το ένα και σε μετοχές των Ελληνικών Πετρελαίων το άλλο, με τετραετή διάρκεια. Δύο είναι τα κύρια προβλήματα...

Μία άλλη 'εκπληκτική' μεθόδευση είναι η Τιτλοποίηση. Πολύ απλά, το δημόσιο ομολογεί τα εξής: προσδοκώ να εισπράξω έσοδα από διάφορες πηγές. Στη συγκεκριμένη περίπτωση επιλέγω το Στιγμαίο Κρατικό Λαχείο(το λεγόμενο Ξυστό) καθώς και μέρος από τα έσοδα των λαχείων «Λαϊκό», «Εθνικό» και «Ευρωπαϊκό». Επιλέγω, Επίσης τα μελλοντικά έσοδά μου από το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Και στις δυο περιπτώσεις το δημόσιο εκδίδει τίτλους, συνολικής αξίας 1,4 δισ. ευρώ και τα εκχωρεί σε παράκτιες εταιρίες...

Δημιουργική λογιστική

Ο Ian Griffiths (1981) στη λεγόμενη βίβλο του επιχειρηματικού κόσμου αναφέρει ότι η «Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο».

Η Δημιουργική Λογιστική είναι η σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή παραποίηση στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις εταιριών (ή και κρατών).

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που έχουν ως αποτέλεσμα τη ψεύτικη παρουσίαση (misrepresentation) των λογιστικών καταστάσεων.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ - ΑΠΟΨΕΙΣ

Περισσότερο κρίσιμο από ποτέ το Δημόσιο Χρέος

Πλεονάσματα έχουμε, αλλά το δημόσιο χρέος αυξάνεται αλματωδώς. Το 2001, η αύξηση έφτασε τα 5,3 δις. ευρώ ή το 2,9% του ΑΕΠ. Αν καταφέρνουμε να εμφανίσουμε μείωση του δημόσιου χρέους ως ποσοστό επί του ΑΕΠ αυτό οφείλετε αφενός στη γρήγορη ανάπτυξη λόγω Γ' ΚΠΣ και επενδύσεων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες 2004 και αφετέρου στο γεγονός ότι η σωρεία δαπανών δεν εγγράφετε στον κρατικό προϋπολογισμό και «περνά» απευθείας στο χρέος.

Για το 2001, ειδικά, έχουμε και την πρωτιά να αποπληρώσουμε το χρέος με δανεισμό και να μην εμφανίσουμε τον δανεισμό πουθενά. Αυξήσαμε την μία πλευρά του ισολογισμού και όχι την άλλη. Αν το ελληνικό δημόσιο ήταν ανώνυμη εταιρία, η αρμόδια αρχή θα της είχε αφαιρέσει τη άδεια λειτουργίας.

Η Δημιουργική Λογιστική στην οποία επιδοθήκαμε με φαντασία και ζήλο κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990 δεν επαρκεί πλέον για να κρύψει τα προβλήματα. Για πρώτη φορά, μια χρήση του, αυτή του 2001, θα κλείσει με έσοδα που ήταν εκτός προϋπολογισμού (κινητής τηλεφωνίας) και με προείσπραξη εσόδων(τα τέλη κυκλοφορίας). Τα ποσά αυτά ανέρχονται σε περίπου 1 δις. ευρώ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ - 2 Νοεμβρίου 2002

Η συγκάλυψη της δημιουργικής λογιστικής

Υπάρχουν δεκάδες σημεία της οικονομικής μας διαχείρισης που ανήκουν στα σφαίρα της εικονικής πραγματικότητας.

Ήρθαν, λοιπόν, μετά αποστολή δικών μας τεχνοκρατών στο Λουξεμβούργο, οι άνθρωποι της Eurostat στην Ελλάδα. Είδαν επιτόπου τα στοιχεία ήλεγξαν λογαριασμούς δοκίμασαν μπουρεκάκια και χταποδάκι, σχημάτισαν εν γένει γνώμη. Και γύρισαν πίσω – με μία ακόμη, «μετριοπαθή» εν τέλη, αναθεώρηση των στοιχείων δημοσιονομικού ελλείμματος και χρέους της ελληνικής δημοκρατίας. Ασχολήθηκε ακόμη και πρωτοσέλιδα ο Τύπος: άλλοι για να εκδηλώσουν ανακούφιση που αναθεώρηση των στοιχείων ελλείμματος δημιούργησε «απλώς» ένα μείων -0,8% του ΑΕΠ αντί του οριακού πλεονάσματος που γνωρίζαμε. Άλλοι για να επισημάνουν ότι η ουσία είναι αλλού, στο πώς φτάσαμε στο χρέος 107% του ΑΕΠ, έναντι 105% εξ αναθεωρήσεων από το 99% του ΑΕΠ. Άλλοι για να διερωτηθούν πότε όλα αυτά θα μεταφραστούν σε επιβάρυνση των όρων εξωτερικού δανεισμού ελληνικής δημοκρατίας και όσων φέρουν τα χρώματα της, επιβάρυνση ουσιαστική, γιατί ήδη ο ρυθμός βελτίωσης που είχαμε συνηθίσει στη προσέγγιση προς την ευρωζώνη ήδη έχει ανακοπεί. Άλλοι, τέλος, για να επαληθεύσουν την αντίληψη περί υποβάθμισης της ελληνικούς αξιοπιστίας της ελληνικής οικονομίας μετά την αποκάλυψη έκτασης της δημιουργικής λογιστικής της...

Αντίστοιχο και το πρόβλημα εγγυήσεων του δημοσίου, ή πάλι των (λογιστικών) πλεονασμάτων των ασφαλιστικών ταμείων, τα οποία βρίσκονται σε αναλογιστικό αδιέξοδο. Αν οι εγγυήσεις, δίνονται για

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

δάνεια όπου είναι γνωστό ότι δε θα αποπληρωθούν, δαπάνες είναι! Αν η λογιστική απεικόνιση των στοιχείων των Ταμείων «απλώς» μεταθέτει το αδιέξοδο στην επόμενη κυβέρνηση (δική σου ή του άλλου...), πολιτικό έγκλημα είναι. Γιατί θέτει σε ομηρία την αυριανή οικονομική πολιτική. Γιατί η ουσία δεν είναι τι θα δεχτεί η Eurostat, ή πως «πείσαμε» την Eurostat. Είναι ότι με τα ψέματα και με την επιβράβευσή τους χάνουμε την δυνατότητα άσκησης πολιτικής στο μέλλον.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ - 22 Μαΐου 2003

Που οδηγούν οι εκτροπές του προϋπολογισμού

Στον προϋπολογισμό του ελληνικού κράτους έχουμε τριπλά βιβλία. Παγκόσμια, δηλαδή, πρωτοτυπία ακόμη και σε σύγκριση με την παραοικονομία, όπου τα βιβλία είναι ως και διπλά.

Τετάρτη 25 Δεκεμβρίου 2002

Επιχείρηση εξαφάνισης χρέους 1,5 δισ. ευρώ για λίγες μέρες

Χρέος 1,5 δισ. ευρώ θα εξαφανίσει για λίγες μέρες την άλλη εβδομάδα με την βοήθεια των τραπεζών το υπουργεία Οικονομικών. Η συγκεκριμένη κίνηση αποσκοπεί να περιορίσει το Δημόσιο Χρέος στο 105,3% στο τέλος του 2002, όπως προβλέπει η εισηγητική έκθεση του νέου προϋπολογισμού...

Για να αποφευχθεί η αρνητική εξέλιξη εμφάνισης χρέους μεγαλύτερου από το προβλεπόμενο, στο οικονομικό επιτελείο αναζητούν τράπεζες από τις οποίες θα αγοράσουν για λίγες μέρες κρατικά ομόλογα.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Σημείωση: Εδώ συμβαίνει το εξής αριστουργηματικό: 25 Δεκεμβρίου, δημοσιεύεται ότι στις επόμενες μέρες θα αλλοιώσουμε τα αποτελέσματά μας!

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Η δημιουργική λογιστική άφησε τα ίχνη της

Το δημόσιο έβαλε στα ταμεία του πάνω από 2 τρισ. δραχμές, το μεγαλύτερο τμήμα των οποίων διατέθηκε για μείωση του χρέους. Η μείωση όμως είναι προσωρινή και το μεγαλύτερο τμήμα των συγκεκριμένων δανείων το Δημόσιο θα κληθεί να το αποπληρώσει σε διάφορες χρονικές στιγμές μέσα στα επόμενα χρόνια.

Πως αντιδρούσαμε σε αυτά;

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης μιλώντας στη βουλή (κατά την ψήφιση του προϋπολογισμού του 2003) χαρακτήρισε τα δάνεια με τις προεπισπράξεις εσόδων από το μέλλον με τα εξής λόγια: «πρόκειται, για έναν απίθανο συνδυασμό διαπλοκής και προείσπραξης μελλοντικών εσόδων που μόνο αυτή η κυβέρνηση μπορούσε να εφεύρει»

Για να σπεύσει να ρωτήσει τον παρακείμενο στα κυβερνητικά έδρανα πρωθυπουργό: «Με ποιο δικαίωμα δεσμεύεται εθνικούς πόρους για 5, 10 ή ακόμα και για 19 χρόνια, πόρους που αντιστοιχούν στις 5 επόμενες κυβερνήσεις και ανήκουν στις επόμενες γενιές;».

Στις περιπτώσεις προεπισπράξεων αυτών των δανείων συνέβη το εξής απλό γεγονός. Αντλήσαμε πόρους από το μέλλον (δηλαδή έσοδα) τα

οποία χρησιμοποιήσαμε στο παρόν, μεταφέροντας ταυτόχρονα τις δαπάνες στο μέλλον.

Δηλαδή με αλλά λόγια «καταχραστήκαμε» το μέλλον των επόμενων γενεών με αμφίβολα οφέλη για το μέλλον.

4.10 ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ

Ο Αλεξ Πρέστον υπήρξε “Golden Boy” στο Λονδίνο, για το οποίο ομολογεί ότι ντρέπεται σήμερα, αλλά είπε και τα εξής επί λέξει για τις ΕΠΑ:

«Οι διεθνείς οίκοι αξιολόγησης δεν έχουν πληρώσει καθόλου το μερίδιο ευθύνης που τους αναλογεί. Θα έπρεπε να αντικατασταθούν από οργανισμούς που δεν είναι τόσο βαθιά διεφθαρμένοι, σάπιοι και ειλικρινά, βλακώδεις. Πρόσφατες μελέτες έχουν δείξει ότι είναι πιο πρόθυμοι να συγχωρέσουν πολυεθνικές (με αυτό το αλλόκοτο AAA) απ’ ό, τι τις κυβερνήσεις των κρατών. Γιατί; Διότι οι πρώτες τους πληρώνουν, οι τελευταίες όχι. Φυσικά και η Ελλάδα έχει ευθύνη για τη δική της κρίση, αλλά αυτοί οι οίκοι έπαιξαν αισχρό ρόλο στον κατήφορο που πήρε η χώρα.»

Ο Anselm Rothchild έχει δηλώσει:

«Άσε με να εκδίδω και να ελέγχω τα χρήματα ενός έθνους και δεν με νοιάζει ποιος φτιάχνει τους νομούς του.»

Τέλος, υπάρχουν πάρα πολλά video που αναφέρονται στην κρίση και κυκλοφορούν στο διαδίκτυο. Ενδεικτικά, κάποια από αυτά είναι:

- INSIDE JOB Greek subs (GreekTube) (2 μέρη)

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

- Το Χρήμα ως χρέος- Money as Debt –με υπότιτλους (Youtube) (5 μέρη)
- Deptocracy- a Ταινίες video (DailyMotion)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

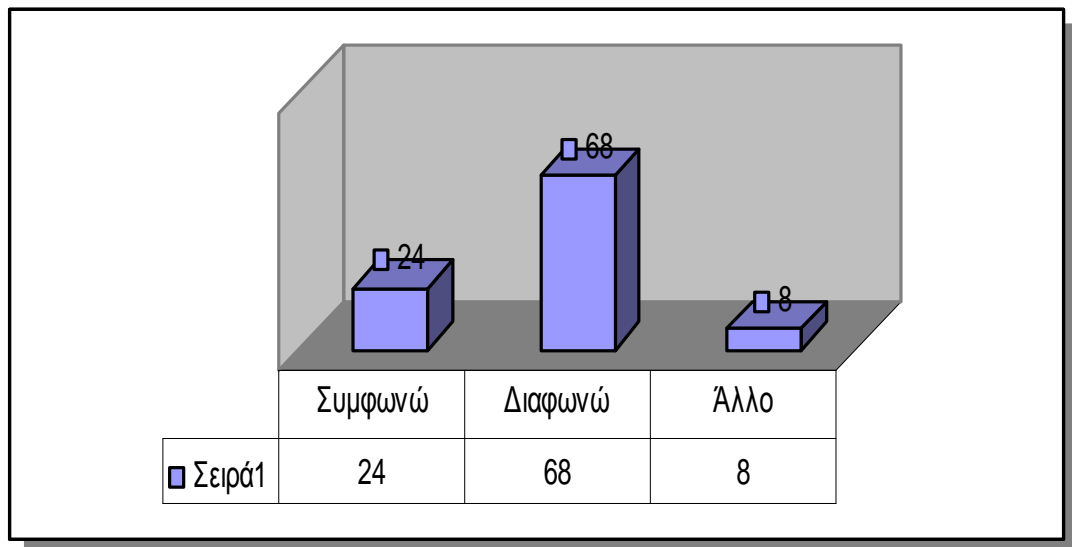
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ερευνάς μας που έγινε με την χρήση ερωτηματολογίου σε δείγμα 50 φυσικών προσώπων – εταιρειών που δραστηριοποιούνται στον ευρύτερο επαγγελματικό χώρο.

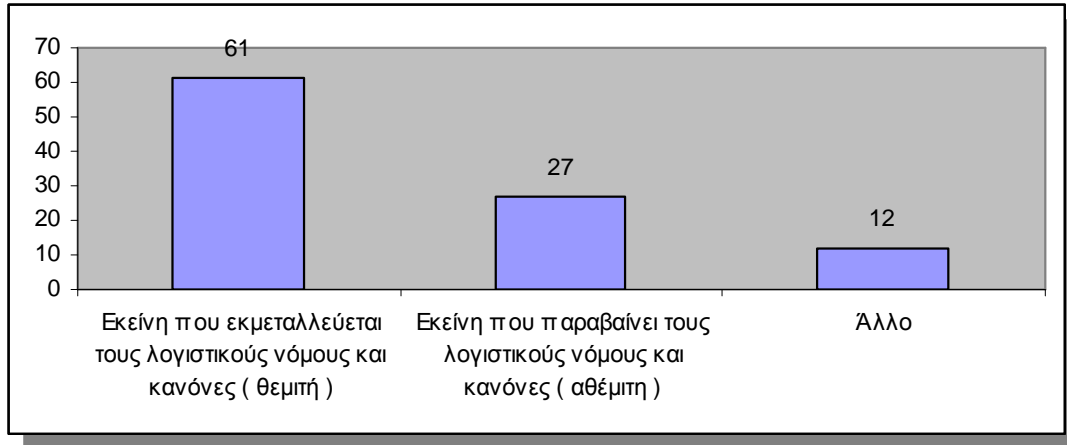
ΕΡΩΤΗΣΗ 1

Συμφωνείτε με την άποψη ότι η δημιουργική λογιστική είναι ένα επιχειρηματικό εργαλείο όπως θεωρείται από πολλούς και όχι ένα παράνομο μέσο από την στιγμή που βασίζεται σε νόμους και αρχές της λογιστικής

ΕΡΩΤΗΣΗ 2

Τι είδους δημιουργική λογιστική συναντάμε πιο συχνά

ΕΡΩΤΗΣΗ 3

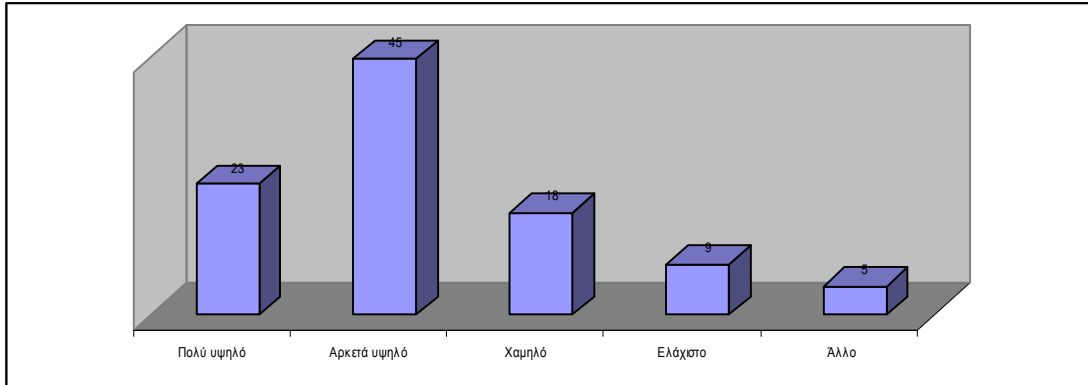
Ποιες κατά την γνώμη σας είναι οι αιτίες οι οποίες υποκινούν τις επιχειρήσεις να ασκήσουν δημιουργική λογιστική

ΕΡΩΤΗΣΗ 4

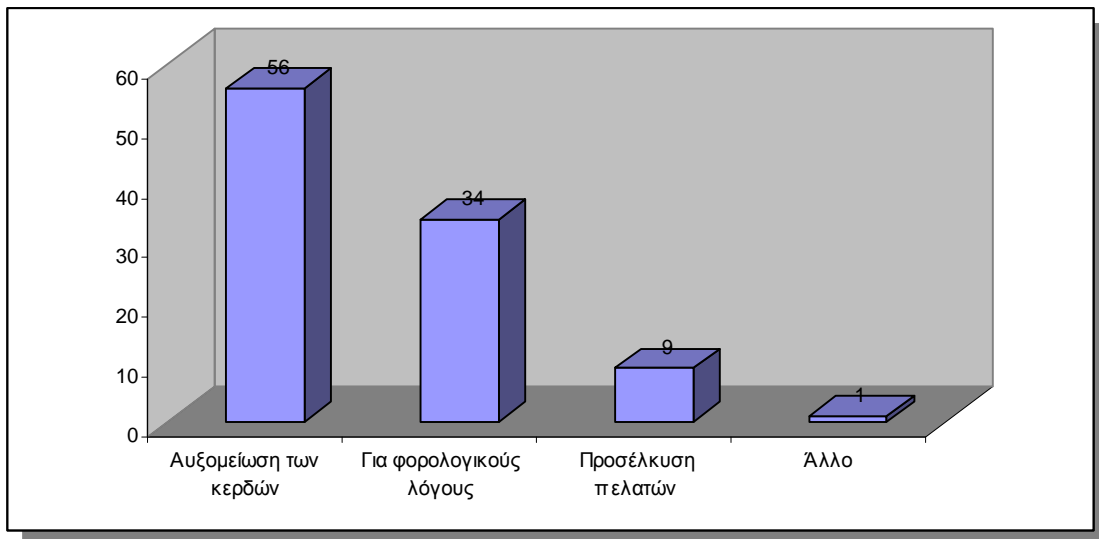
Σε τι έκταση πιστεύεται ότι ασκείται συχνά η δημιουργική λογιστική

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΕΡΩΤΗΣΗ 5

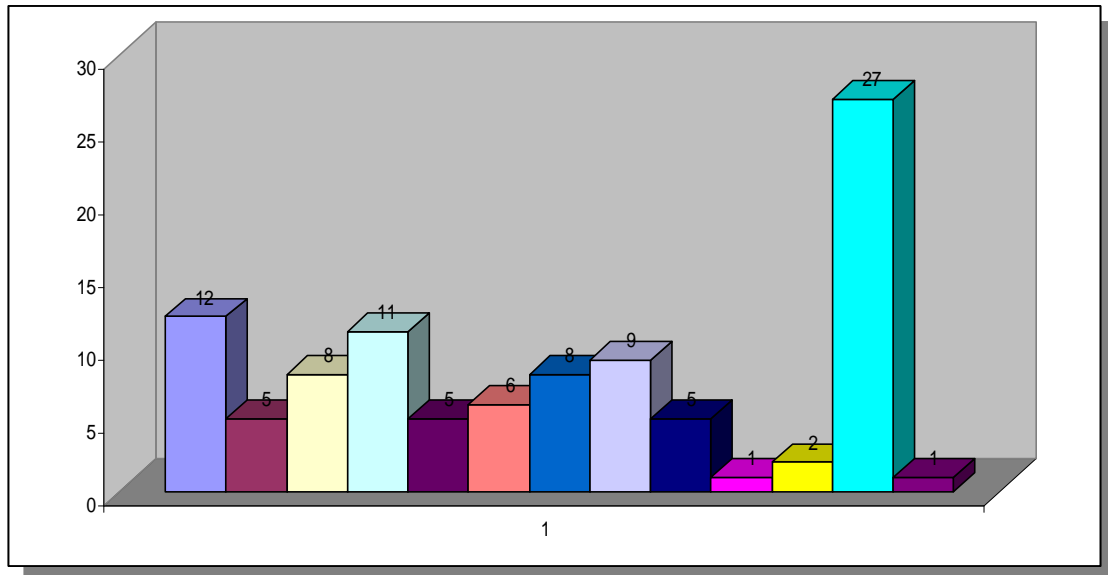
Για ποιους λόγους θεωρείται ότι ασκείται η δημιουργική λογιστική

ΕΡΩΤΗΣΗ 6

Ποιοι είναι οι λόγοι που οι επιχειρήσεις καταφεύγουν πιο συχνά στην άσκηση δημιουργικής λογιστικής

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Στην παραπάνω απάντηση τα αποτελέσματα είναι με την σειρά που ακολουθούν οι απαντήσεις

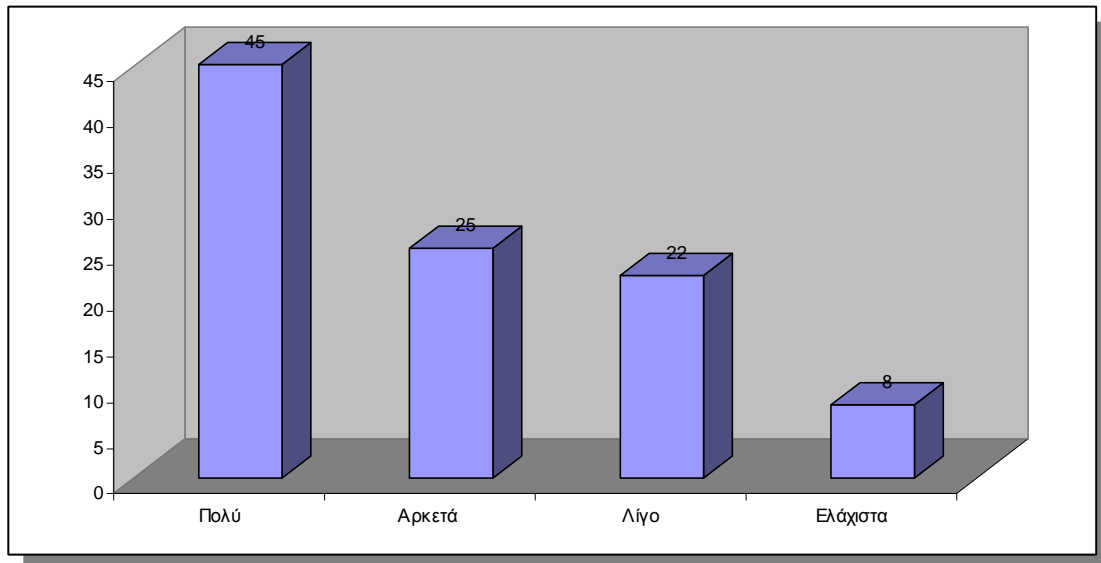
- Δανεισμός από κεφαλαιαγορά
- Εισαγωγή στο ΧΑΑ
- Επηρεασμός της χρηματιστηριακής τιμής
- Καταβολή λιγότερου φόρου εισοδήματος
- Βελτίωση της δημόσιας εικόνας της επιχείρησης
- Για την πληρωμή μικρότερου μερίσματος
- Πώληση η συγχώνευση της επιχείρησης
- Προσπάθεια για μεγιστοποίηση των αμοιβών αλλά και των bonus τους των στελεχών
- Για να επιτύχει η επιχείρηση να φτάσει τους αρχικούς της στόχους, τις προβλέψεις όταν καταρτίζει τον προϋπολογισμό
- Για την αποφυγή αύξησης των μισθών
- Την αποφυγή του πολιτικού κόστους
- Όλα τα παραπάνω
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 7

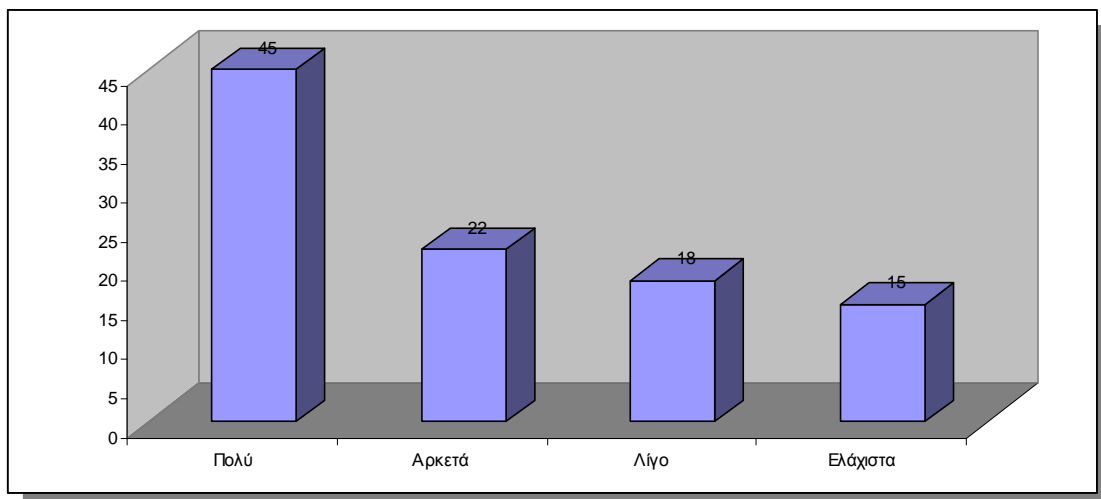
Κατά πόσο πιστεύεται ότι ασκείται ο κώδικας ηθικής δεοντολογίας
Από : 1) λογιστές

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

2) ορκωτοί λογιστές

ΕΡΩΤΗΣΗ 8

Κάνοντας μια σύντομη ανάδρομη στο πρόσφατο παρελθόν της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, διαπιστώνουμε ότι το προκαταρτικό στάδιο ξεκίνησε επίσημα το καλοκαίρι του 2007 σαν λογικό επακόλουθο της υπερβολής των ενυπόθηκων δανείων στις Η.Π.Α. Οι επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία ήταν αναπόφευκτες. Πολλοί θεωρούν ότι ένα η οικονομία της Ελλάδας ήταν ισχυρή η χρηματοπιστωτική κρίση δεν θα έπληττε σε τέτοιο βαθμό την Ελλάδα.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Συμφωνείτε με την άποψη αυτή ; Αιτιολογήστε το

Στην παραπάνω απάντηση οι περισσότερες απαντήσεις αναφέρουν ότι διαφωνούν με ποσοστό 47% και δηλώνουν ότι η συνύπαρξη των χωρών μελών της ευρωπαϊκής ένωσης δεν το επιτρέπει αυτό και ότι το γεγονός ότι σχεδόν πάντα η μια οικονομία επηρεάζει την άλλη.

ΕΡΩΤΗΣΗ 9

1) Πως η οικονομική κρίση μπορεί να συνδέεται με την δημιουργική λογιστική ; Θεωρείται ότι χρησιμοποιείται σαν μέσο για την εξομάλυνση των κερδών και γενικά των οικονομικών καταστάσεων

Η δημιουργική λογιστική δημιουργεί πέρα από την εξομάλυνση των κέρδων και πλασματικές οικονομικές καταστάσεις οι οποίες παρασύρουν τους επενδυτές .

2) και απαντώντας στο παραπάνω ερώτημα

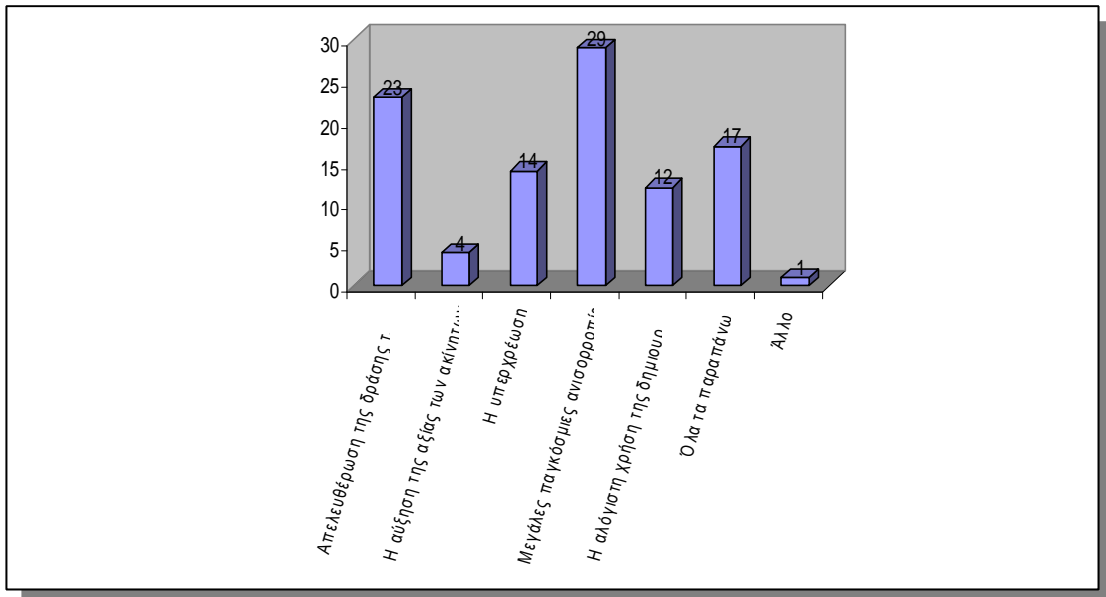
Πως θεωρείται ότι η δημιουργική λογιστική είναι υπαίτια για την οικονομική κρίση και στον αντίποδα πόσο η οικονομική κρίση ευθύνεται για την αλόγιστη χρήση της δημιουργικής λογιστικής

Σε γενικές γραμμές αναφέρουν ότι η οικονομική κρίση σε βάθος χρόνου θα αποτελέσει τροχοπέδη για την χρήση της δημιουργικής λογιστικής

ΕΡΩΤΗΣΗ 10

Ποιες θεωρείται τις ποιο βασικές αιτίες χρεοκοπίας

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Απελευθέρωση της δράσης των επενδυτικών τραπεζών
Η αύξηση της αξίας των ακινήτων
Η υπερχρέωση
Μεγάλες παγκόσμιες ανισοροπίες
Η αλόγιστη χρήση της δημιουργικής λογιστικής
Όλα τα παραπάνω
Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 11

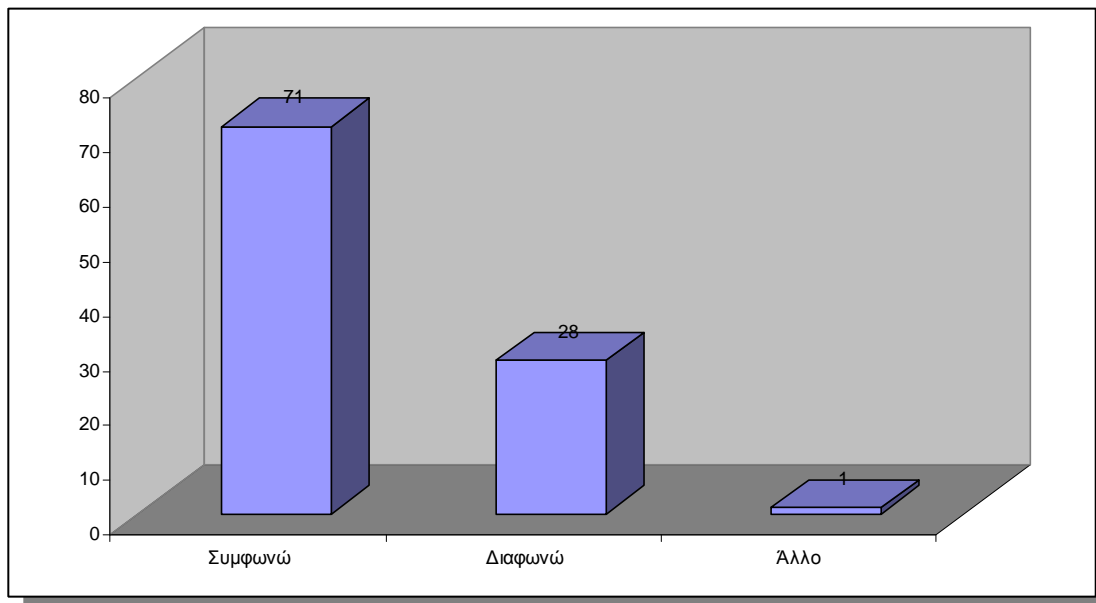
Ποια βήματα θεωρείται απαραίτητα να γίνουν ώστε η Ελλάδα να ορθοποδήσει
Ορισμένοι θεωρούν ότι η μόνη λύση είναι η έξοδος από την Ευρωπαϊκή ένωση
Συμφωνείτε με την άποψη αυτή ; Αιτιολογήστε το

Σε γενικές γραμμές οι απαντήσεις αναφέρουν ότι το ποιο σημαντικό βήμα είναι η δημιουργία αξιόπιστων ελεγκτικών μηχανισμών.

ΕΡΩΤΗΣΗ 12

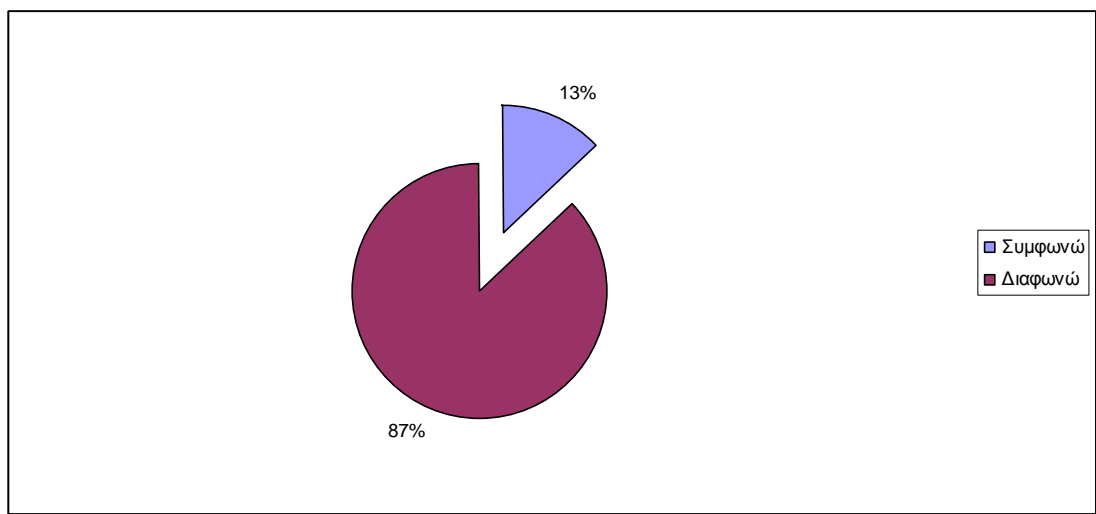
Πολλοί των τελευταίο καιρό υποστηρίζουν ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε διαδικασία πτώχευσης

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

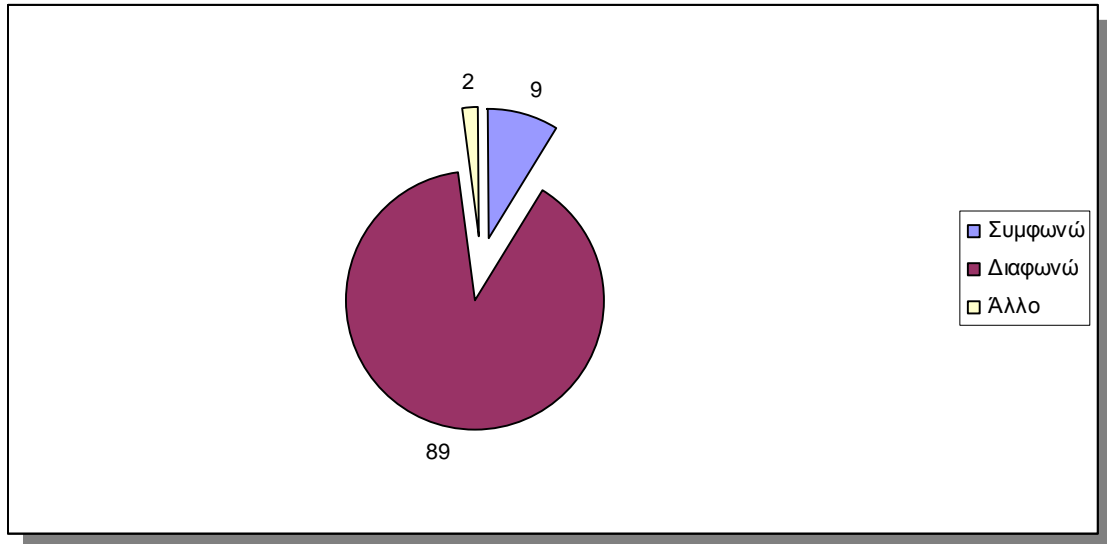
ΕΡΩΤΗΣΗ 13

Στα τέλη του 2012 η κυβέρνηση αναφέρει ότι η ελληνική οικονομία θα μπει σε τροχιά ανάπτυξης

ΕΡΩΤΗΣΗ 14

Θεωρείται ότι τα μέτρα της κυβέρνησης είναι σωστά για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης στην χώρας

ΕΡΩΤΗΣΗ 15

Τι επιπτώσεις έχει η οικονομική κρίση στην ζωή σας / επιχείρησή σας

Οι απαντήσεις κινηθήκαν σε απαντήσεις για ανασφάλεια, αβεβαιότητα, φόβος που όλα αυτά οδηγούν σε βιαστικές κινήσεις που τις περισσότερες φορές είναι λανθασμένες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το σύνολο των απαντήσεων φανερώνει το ποσό προβληματισμένος είναι ο κόσμος με το πρόβλημα που υπάρχει αυτή την στιγμή στην χώρα μας. Οι περισσότεροι θεωρούν ότι η δημιουργική λογιστική είναι το μέσο εκείνο το που επηρεάζει πολύ τα οικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων και αποτελεί το πιο σημαντικό εργαλείο παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων .

Στην δημιουργική λογιστική υποστηρίζουν ότι ο ρόλος των λογιστών και ορκωτών λογιστών είναι σημαντικός μιας και είναι αυτοί οι οποίοι με τις γνώσεις που έχουν μπορούν να αλλάζουν τα οικονομικά στοιχεία ανάλογα με τα συμφέροντα των επιχειρήσεων και αγνοώντας το γεγονός το ποσό σημαντικός είναι ο ρόλος τους. Ο επηρεασμός επενδυτών και γενικότερα το γεγονός ότι με την δημιουργική λογιστική μπορούν να αποκτήσουν πολλά οφέλη τους κάνει και αναιρούν τον πραγματικό ρόλο τους.

Η γνώμη τους για τους χειρισμούς της σημερινής κυβέρνησης είναι πολύ κακή που βέβαια είναι φυσιολογικό και λόγω του γενικότερου κλίματος που επικρατεί στην οικονομία. Θεωρούν ότι οι κινήσεις που γίνονται είναι σε λάθος δρόμο και ότι δεν θα μπορέσουν γρήγορα να μας οδηγήσουν σε ανάκαμψη.

Τέλος και ίσως το πιο σημαντικό είναι το γεγονός ότι διακατέχονται από ανασφάλεια , αβεβαιότητα , φόβος που όλα αυτά οδηγούν σε βιαστικές κινήσεις που τις περισσότερες φορές είναι λανθασμένες και αυτό δυστυχώς θα μεγαλώσει κατά πολύ τον χρόνο που θα απαιτηθεί για να μπορέσουμε να οδηγηθούμε ξανά σε πορεία θετική που είναι και το πιο σημαντικό αυτήν την εποχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

- Amat, O., J. Blake and J. Dowds (1999): “The ethics of creative accounting”, *Journal of Economic Literature*, classification: M41.
- Beneish, M. D. (1999): “The detection of earnings manipulation”, *Financial Analyst Journal*, (electronic version), Vol. 55, No 5, pp. 24 – 36.
- Crumbley, L., N. Apostolou (2001): “The Accounting Profession and Financial Statement Fraud”, Department of Accounting Louisiana State University.
- Greenlee, J., M. Fischer, T. Gordon and E. Keating (2005): “An investigation of fraud in non - profit organizations: occurrences and deterrents”.
- Kotsiantis S., E. Koumanakos, D. Tzelepis and V. Tampakas (2006): “Forecasting Fraudulent Financial Statements using Data Mining”, *International Journal of Computational Intelligence*, Vol. 3, No 2, 2006 ISSN 1304 – 2386.
- Maltese, E. (2005): “Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit”, Ernst & Young in New York.
- Rabin, CE. (2005): “Determinants of auditors’ attitudes towards creative accounting”, *Meditari Accountancy Research*, Vol. 13 No. 2 2005 : 67-88.
- Rezaee, Z. (2002): “Causes, consequences, and deterrence of

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

financial statement fraud”, *Critical Perspectives on Accounting*, (2005), 277 –298.

-Rezaee, Z. (2002): “Financial statement fraud: prevention and detection”. New York, NY: Wiley; 2002.

- Sauer, R. (2002): “Financial Statement Fraud: The Boundaries of Liability Under the Federal Securities Laws”, *The Business Lawyer*; Vol. 57, May 2002, pp. 955 – 998.

-Spathis, C. (2002): “Detecting False Financial Statements Using Published Data: Some Evidence from Greece”, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 17, No. 4, pp. 179-191.

-Spathis, C., M. Doumpos and C. Zopounidis (2002): “Detecting Falsified Financial Statements: A Comparative Study Using Multicriteria and Multivariate Statistical Techniques”, *The European Accounting Review*, Vol.11, No. 3, pp. 509-535.

-Spathis, C., M. Doumpos and C. Zopounidis (2003): “Using client performance measures to identify factors associated with qualified audit reports in Greece”, *The International Journal of Accounting*, 38 (2003), pp.267-284.

-Stalebrink O. J., J. Sacco (2005): “Rationalization of financial statement fraud in government: An Austrian perspective”, *Critical Perspectives on Accounting*, YCPAC-1297; No. of Pages 19.

-Thomson, P. (2005): “Identification of fraudulent financial reporting through analysis of published financial statements”, Research project foremerging issues / advanced topics course, University of Toronto.

-Wallace, W.A. (1995): “Auditing”, South-Western College Publishing, Cincinnati, OH.

-Μπαλαλέξης, Σπ. (2003): “Πανεπιστημιακές Παραδόσεις 2003 στο μάθημα της Επινοητικής Λογιστικής”, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής.

-Σπαθής, Χ. (2002): “Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων”, *Λογιστής*, τεύχος 570, Σεπτέμβριος 2002, σελ.1286-1294.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Caramanis, C. V. 1998. Assessing the impact of “liberalization” on auditor behaviour: accounting research in politically charged contexts. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 11 (5) : 562–92.

ΕΡΓΑΣΙΑ : << Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ & Η ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2009 >> ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΑΓΟΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΤΣΙΑΝΤΑΣ ΦΩΤΗΣ – ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΨΥΛΛΑΚΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

Βασίλης Βιλιάρδος (02.05.09) *Οικονομολόγος, πτυχιούχος της Α.Σ.Ο.Ε.Ε. Αθηνών, με μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Αμβούργου.*
viliardos@kbanalysis.com

ΑΡΘΡΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

ΤΟ ΒΗΜΑ - *Σάββατο 1η Δεκεμβρίου 2001*

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ – *Ελληνική Οικονομία*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ - *ΑΠΟΨΕΙΣ*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ - *ΑΠΟΨΕΙΣ*

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ - *ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ*

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ – ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<http://www.ase.gr> (Χ.Α.Α.)

<http://www.kerdos.gr> (Εφημερίδα “ΚΕΡΔΟΣ”)

[http:// www.tvxs.gr/users/tvxsteam](http://www.tvxs.gr/users/tvxsteam)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΕΡΩΤΗΣΗ 1

Συμφωνείτε με την άποψη ότι η δημιουργική λογιστική είναι ένα επιχειρηματικό εργαλείο όπως θεωρείται από πολλούς και όχι ένα παράνομο μέσο από την στιγμή που βασίζεται σε νόμους και αρχές της λογιστικής

- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 2

Τι είδους δημιουργική λογιστική συναντάμε ποιο συχνά

- Εκείνη που εκμεταλλεύεται τους λογιστικούς νόμους και κανόνες (θεμιτή)
- Εκείνη που παραβαίνει τους λογιστικούς νόμους και κανόνες (αθέμιτη)
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 3

Ποιες κατά την γνώμη σας είναι οι αιτίες οι οποίες υποκινούν τις επιχειρήσεις να ασκήσουν δημιουργική λογιστική

- Η μάχη για την επιβίωση τους
- Να δείχνουν καλύτερη εικόνα της επιχείρησης έναντι των ανταγωνιστών
- Η καλή εικόνα που θέλουν να δείχνουν στις τράπεζες προς επίτευξη των σκοπών της
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 4

Σε τι έκταση πιστεύεται ότι ασκείται συχνά η δημιουργική λογιστική

- Πολύ υψηλό
- Αρκετά υψηλό
- Χαμηλό
- Ελάχιστο
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 5

Για ποιους λόγους θεωρείται ότι ασκείται η δημιουργική λογιστική

- Αυξομείωση των κερδών
- Για φορολογικούς λόγους
- Προσέλκυση πελατών
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 6

Ποιοι είναι οι λόγοι που οι επιχειρήσεις καταφεύγουν πιο συχνά στην άσκηση δημιουργικής λογιστικής

- Δανεισμός από κεφαλαιαγορά
- Εισαγωγή στο ΧΑΑ
- Επηρεασμός της χρηματιστηριακής τιμής
- Καταβολή λιγότερου φόρου εισοδήματος
- Βελτίωση της δημόσιας εικόνας της επιχείρησης
- Για την πληρωμή μικρότερου μερίσματος
- Πώληση η συγχώνευση της επιχείρησης
- Προσπάθεια για μεγιστοποίηση των αμοιβών αλλά και των bonus τους των στελεχών
- Για να επιτύχει η επιχείρηση να φτάσει τους αρχικούς της στόχους, τις προβλέψεις όταν καταρτίζει τον προϋπολογισμό
- Για την αποφυγή αύξησης των μισθών
- Την αποφυγή του πολιτικού κόστους
- Όλα τα παραπάνω
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 7

Κατά πόσο πιστεύεται ότι ασκείται ο κώδικας ηθικής δεοντολογίας

Από : 1) λογιστές

- Πολύ
- Αρκετά
- Λίγο
- Ελάχιστα

2) ορκωτοί λογιστές

- Πολύ
- Αρκετά
- Λίγο
- Ελάχιστα

ΕΡΩΤΗΣΗ 8

Κάνοντας μια σύντομη ανάδρομη στο πρόσφατο παρελθόν της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, διαπιστώνουμε ότι το προκαταρκτικό στάδιο ξεκίνησε επίσημα το καλοκαίρι του 2007 σαν λογικό επακόλουθο της υπερβολής των ενυπόθηκων δανείων στις Η.Π.Α. Οι επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία ήταν αναπόφευκτες. Πολλοί θεωρούν ότι ένα η οικονομία της Ελλάδας ήταν ισχυρή η χρηματοπιστωτική κρίση δεν θα έπληττε σε τέτοιο βαθμό την Ελλάδα. Συμφωνείτε με την άποψη αυτή ; Αιτιολογήστε το

ΕΡΩΤΗΣΗ 9

1) Πως η οικονομική κρίση μπορεί να συνδέεται με την δημιουργική λογιστική ; Θεωρείται ότι χρησιμοποιείται σαν μέσο για την εξομάλυνση των κερδών και γενικά των οικονομικών καταστάσεων

2) και απαντώντας στο παραπάνω ερώτημα

Πως θεωρείται ότι η δημιουργική λογιστική είναι υπαίτια για την οικονομική κρίση και στον αντίποδα πόσο η οικονομική κρίση ευθύνεται για την αλόγιστη χρήση της δημιουργικής λογιστικής

ΕΡΩΤΗΣΗ 10

Ποιες θεωρείται τις πιο βασικές αιτίες χρεοκοπίας

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

- Απελευθέρωση της δράσης των επενδυτικών τραπεζών
- Η αύξηση της αξίας των ακίνητων
- Η υπερχρέωση
- Μεγάλες παγκόσμιες ανισορροπίες
- Η αλόγιστη χρήση της δημιουργικής λογιστικής
- Όλα τα παραπάνω
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 11

Ποια βήματα θεωρείται απαραίτητα να γίνουν ώστε η Ελλάδα να ορθοποδήσει

Ορισμένοι θεωρούν ότι η μόνη λύση είναι η έξοδος από την Ευρωπαϊκή ένωση

Συμφωνείτε με την άποψη αυτή ; Αιτιολογήστε το

ΕΡΩΤΗΣΗ 12

Πολλοί των τελευταίο καιρό υποστηρίζουν ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε διαδικασία πτώχευσης

- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 13

Στα τέλη του 2012 η κυβέρνηση αναφέρει ότι η ελληνική οικονομία θα μπει σε τροχιά ανάπτυξης

- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 14

Θεωρείται ότι τα μέτρα της κυβέρνησης είναι σωστά για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης στην χώρας

- Συμφωνώ
- Διαφωνώ
- Άλλο

ΕΡΩΤΗΣΗ 15

Τι επιπτώσεις έχει η οικονομική κρίση στην ζωή σας / επιχείρησή σας